

**AFETLERDE KADIN OLMAK;
KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ**
Sema KAYA
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI
2024
(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AFETLERDE KADIN OLMAK; KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sema KAYA

Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI

BAYBURT- 2024

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI danışmanlığında Sema KAYA tarafından hazırlanan “Afetlerde Kadın Olmak; Kahramanmaraş Depremi Örneği” başlıklı bu çalışma, 10.12.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Yasemin MAMUR IŞIKÇI

Üye : Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Elif KALDIRIMOĞLU
TÜRKOĞLU

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bünyamin ALIM
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI danışmanlığında hazırlamış olduğum “Afet Dönemlerinde Kadın Olmak; Kahramanmaraş Depremi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

10.12.2024

Sema KAYA

ÖN SÖZ

Bu tezi hazırlayacak ve sunacak aşamaya gelmemde bana bilgisi, birikimiyle katkı sağlayan lisans ve yüksek lisansımda her daim yanımda olduğunu hissettiğim, anne sıcaklığı ile iş hayatımda ve sosyal hayatımda da destekçim olan, kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI' ya çok teşekkür ederim. Tezin değerlendirilmesi süreçlerinde yapıcı eleştirileriyle çalışmamı geliştirmemi sağlayan jüri üyelerim Doç. Dr. Yasemin IŞIKÇI ve Dr. Öğr. Üyesi Elif KALDIRIMOĞLU TÜRKOĞLU'na da teşekkürlerimi iletiyorum.

Bir teşekkür de her zaman desteğini hissettiğim, sayın hocalarım Öğr. Gör. Dr. Muhammed Enes KAN ve Arş. Gör. Mehmet Emin CEYLAN hocalarım ile uzakta olsalar da hayatımın her alanında olduğu gibi akademik çalışma hayatımda da her zaman arkamda duran sevgili aileme, kıymetli arkadaşlarım Hüda Nur, Gamze ve Özhan'a.

Sema KAYA

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFETLERDE KADIN OLMAK; KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

Sema KAYA

Bayburt Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esmeray ALACADAĞLI

Bayburt-2024, Sayfa: 110

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip afetler, sebep oldukları ciddi can ve mal kayıplarıyla, insanları ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan derinden etkilemektedir. Yapılan çalışmalar bu etkilenmenin her bireyde farklı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda toplumda dezavantajlı konumda olan kadınların afet dönemlerinden daha çok etkilendiği görülmektedir. Bu konuya dayanak olarak yapılan çalışmalar, yayımlanan ulusal ve uluslararası raporlar, afet dönemlerinde kadınlara yönelik cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve şiddetin arttığı göstermektedir. Afet dönemleri, gerek afet süreci gerekse afet sonrasında kadınların artan sorumluluklarının toplumsal ve cinsiyet eşitsizliklerini ortaya koyması açısından önemlidir.

Çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ili Pazarcık ilçesinde meydana gelen ve 11 ili etkileyen depremin, aile içi ilişkiler ve kadına yönelik şiddet boyutu değerlendirilmektedir. Araştırma verileri; konuyla ilgili dökümanlar/kayıtlar/resmi kayıtlar, ilgili literatür ve raporlar incelenerek sağlanmıştır. Çalışmanın alan araştırması bölümünde veriler, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak sağlanmıştır. Bu araştırmanın evrenini Kahramanmaraş ilinde depremi yaşayan ve ondan etkilenen, 18-60 yaş arasında farklı eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik yapıda 20 depremzede kadın oluşturmaktadır. Araştırma verilerini sağlamak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan beş soru tüm kadınlara yöneltilmiştir. Kadınlarla yapılan görüşmelerde verilen cevaplara bağlı olarak kadınlara ilave sorular da yöneltilmiştir. Bu görüşmeler sonrasında elde edilen bulgulara çalışmamızın alan araştırması kısmında yer verilmiştir.

Çalışmamızda depremzadelerin yaşadıkları zorluklar, maruz kaldıkları olumsuzluklar, bunların üstesinden gelme deneyimleri ve süreci nasıl yönettikleri, kadın prespektifinden detaylı şekilde ele alınmıştır. Yapılan araştırma sonunda; deprem gibi doğal afetlerden, olağan durumlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalan kadınların daha çok etkilendiği, kadına yönelik şiddetin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, 6 Şubat Maraş depremi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, şiddet, kadına yönelik şiddet.

ABSTRACT

M. SC. THESIS

BEING A WOMAN IN DISASTERS; THE EXAMPLE OF KAHRAMANMARAS EARTHQUAKE

Sema KAYA

Bayburt University

Institute of Graduate Studies

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Esmeray ALACADAĞLI

Bayburt-2024, Pages: 110

Disasters, which have a history as old as human history, deeply affect people economically, socially and psychologically with the serious loss of life and property they cause. Studies show that this effect is different for each individual. In this context, it is seen that women, who are in a disadvantaged position in society, are more affected by disaster periods. Studies conducted on this subject and published national and international reports show that gender-based discrimination and violence against women increase during disaster periods. Disaster periods are important in terms of revealing the social and gender inequalities of women's increasing responsibilities both during and after the disaster.

In the study, the earthquake that occurred in the Pazarcık district of Kahramanmaraş province on February 6, 2023 and affected 11 provinces is evaluated in terms of domestic relations and violence against women. Research data were obtained by examining the relevant documents/records/official records, relevant literature and reports. In the field research section of the study, data were obtained using the semi-structured interview technique, which is one of the qualitative research methods. The universe of this research consists of 20 earthquake victim women between the ages of 18-60, who experienced and were affected by the earthquake in Kahramanmaraş province, with different education levels and socio-economic structures. Five questions prepared by the researcher were asked to all women in order to provide research data. Additional questions were asked to women depending on the answers given in the interviews conducted with the women. The findings obtained after these interviews are included in the field research section of our study.

In our study, the difficulties experienced by the earthquake victims, the negativities they were exposed to, their experiences of overcoming these and how they managed the process were discussed in detail from a women's perspective. As a result of the research conducted; it was concluded that women who are exposed to gender inequalities in ordinary situations are more affected by natural disasters such as earthquakes and that violence against women has increased.

Keywords: Disaster, 6 February Maraş earthquake, gender inequality, violence, violence against women.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME	III
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLOLAR.....	X
ŞEKİLLER.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Araştırmanın Varsayımları	5
Literatür Taraması	6
BİRİNCİ BÖLÜM.....	11
1. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
1.1. AFET KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ.....	13
1.1.2. Afet Türleri, Nedenleri ve Etkileri	15
1.1.2.1. Seller.....	17
1.1.2.2. Orman yangınları.....	18
1.1.2.3. Heyelan.....	19
1.1.2.4. Depremler	19
1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE ŞİDDET	21
1.2.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Kalıpları ve Hegemonik Erkeklik	21
1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	25
1.2.3. Şiddet, Şiddet Türleri.....	26
1.2.3.1. Fiziksel şiddet.....	26
1.2.3.2. Cinsel şiddet	26
1.2.3.3. Psikolojik şiddet	27
1.2.3.4. Ekonomik şiddet	27
1.3. ATAERKİLLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDET	27
1.3.1. Kadına Yönelik Şiddet ve Türleri.....	28
1.3.1.1. Kadına yönelik fiziksel şiddet	30
1.3.1.2. Kadına yönelik cinsel şiddet.....	31
1.3.1.3. Kadına yönelik psikolojik şiddet	32
1.3.1.4. Kadına yönelik ekonomik şiddet	33
1.3.2. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri.....	34
1.3.2.1. Psikolojik nedenler	34
1.3.2.2. Biyolojik nedenler	35
1.3.2.3. Toplumsal nedenler	36
İKİNCİ BÖLÜM	37

2. ÜLKEMİZDE YAŞANAN DEPREMLER, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET	37
2.1. TÜRKİYE'DE YAŞANAN ÖNEMLİ DEPREMLER VE ETKİLERİ	38
2.1.1. Erzincan Depremi	38
2.1.2. Ege Depremi	40
2.1.3. 1999 Marmara Depremi	41
2.1.4. 6 Şubat Maraş Depremi	42
2.2. AFET YÖNETİMİ	44
2.2.1. Türkiye'de Afet Yönetimi	45
2.2.2. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	48
2.2.3. Afet Yönetimiyle İlgili Diğer Kurumlar	49
2.3. AFET DÖNEMLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ.....	52
2.3.1. Depremler ve Kadına Yönelik Şiddet.....	52
2.3.2. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet İle İlgili Yapılanma.....	53
2.3.3. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet İle İlgili Mevzuat	54
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	58
3. AFETLERDE KADIN OLMAK; KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ.....	58
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	60
3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VARSAYIMLAR	61
3.2.1. Araştırma Yöntemi	61
3.2.2. Evren ve Örneklem.....	62
3.2.3. Veri Toplama Teknikleri	62
3.2.4. Süreç ve Uygulama.....	62
3.2.5. Araştırmanın Varsayımları	63
3.2.6. Veri Analizi	63
3.3. BULGULAR	63
3.3.1. Katılımcıların Özellikleri.....	63
3.3.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	64
3.3.2.1. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı.....	65
3.3.2.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı.....	65
3.3.2.3. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı	65
3.3.2.4. Katılımcıların mesleki durumlarına göre dağılımı	66
3.3.2.5. Katılımcıların çocuk sayılarına göre dağılımı	67
3.3.2.6. Katılımcıların birlikte yaşadığı kişilere göre dağılımı.....	67
3.3.3. Araştırma Verileri ve Verilerin Analizi.....	67
3.3.3.1. Afet anında yaşananlar	67
3.3.3.2. Afet dönemi yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği.....	71
3.3.3.3. Afetlerin aile içi ilişkiler üzerine etkileri.....	75
3.3.3.4. Afet dönemi yaşanan yönetimsel sorunlar.....	78
3.3.3.5. Kadın olarak afet yönetimi	81
3.3.4. Bulgular ve Tartışma	83
SONUÇ	92
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	108
Ek 1: Bayburt Üniversitesi Etik Kurul Kararı	108
Ek 2: Alan Araştırma Soruları	109

TABLÖLAR

Tablo 1: Doğal Afet Verileri.....	16
Tablo 2: Zarar Verme Durumuna Göre Afetler.....	17
Tablo 3: Erzincan Depremin Yol Açtığı Doğrudan Ekonomik Kayıplar (Milyar TL)	39
Tablo 4: Marmara Depreminin Makroekonomik Maliyetleri.....	41
Tablo 5: Şubat 2023 Depreminden Etkilenen 11 İle Ait 2022 Yılı Nüfus Tablosu	42
Tablo 6: Toplam Maliyet- Hasar ve Acil Harcama	43
Tablo 7: Katılımcıların Sosyo Demografik Durumu.....	64
Tablo 8: Katılımcıların Deprem Anına İlişkin Görüşleri	84
Tablo 9: Katılımcıların Yakınlarının Kaybına İlişkin Görüşleri	85
Tablo 10: Katılımcıların Yardımlara İlişkin Görüşleri.....	90

ŞEKİLLER

Şekil 1: Afet ile İlgili Temel Kavramlar	15
Şekil 2: Türkiye Deprem Risk Haritası.....	20
Şekil 3: Afet Yönetim Aşamaları.....	45
Şekil 4: AFAD Teşkilat Şeması	49
Şekil 5: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları	65
Şekil 6: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları	65
Şekil 7: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları.....	66
Şekil 8: Katılımcıların Mesleki Durumlarına Göre Dağılımları	66
Şekil 9: Katılımcıların Çocuk Sayısı Durumlarına Göre Dağılımları.....	67
Şekil 10: Katılımcıların Beraber Yaşadıkları Kişilere Göre Dağılımları.....	67
Şekil 11: Yıkılan Binaların Örnekleri	69
Şekil 12: Depremzedelerin Yaşam Alanları Örnekleri	79
Şekil 13: Deprem Dönemi Ağır Hasarlı Bina Örnekleri.....	79
Şekil 14: Depremde Kadın Olmak Temsili.....	82

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
DB	: Dünya Bankası
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IASC	: Kuruluşlar Arası Daimi Komite
IFRC	: Uluslararası Kızılay Kızılhaç Dernekleri Federasyonu
KADEM	: Kadın ve Demokrasi Derneği
KADER	: Kadın Adayları Destekleme Derneği
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Suç Ofisi
VAKAD	: Van Kadın Derneği
WB	: Dünya Bankası
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
TMK	: Türk Medeni Kanunu

GİRİŞ

Afetler, genellikle beklenmedik zamanlarda meydana gelen, insan yaşamı üzerinde ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan olumsuz etkiler yaratan, mevcudu yok eden, yıkan olaylar olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde, iklim değişikliğine bağlı olarak afetlerin yıkıcılığı giderek artmaktadır. Çünkü iklim değişikliği, afetlerin şiddetini ve sıklığını artırarak, toplumsal altyapı üzerinde daha büyük tehditler oluşturmakta ve afetlere bağlı zararları derinleştirmektedir. Afetler, sadece kalıcı fiziksel hasarlar ve ölümlere sebep olmamakta, aynı zamanda toplumun ekonomik, sosyal ve psikolojik yapısını da olumsuz etkilemektedir (Marangoz ve İzci, 2023, s. 1-30).

Doğal afetlerin, toplumların ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları üzerindeki etkileri, bu etkilerin boyutları, etkilenme düzeyleri, toplumu oluşturan grupların özelliklerine göre farklılaşmaktadır. Özellikle toplumsal düzen içerisinde hassas ve kırılgan bir yapıya sahip olan kadınlar ve kız çocukları, afet süreçlerinden daha fazla etkilenmektedir. Afet koşulları, kadınların psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyerek, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve diğer psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Afetlerin yol açtığı korku ve stres durumu, bu bireylerin hem bedensel sağlıklarını hem de psikolojik iyilik hallerini olumsuz yönde etkilemekte, dolayısıyla iyileşme ve toparlanma süreçleri daha uzun ve zor hale gelmektedir (Dölek, 2022, s. 5).

Afetlerin etkilerini inceleyen araştırmalar, afet dönemlerinde kadınların özellikle ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklarının arttığını ortaya koymaktadır. Afet sırasında yaralanan bireylerin tedavi süreçlerinde de kadınların önemli bir rol üstlendikleri gözlemlenmektedir. Öte yandan afet dönemlerinde yaşanan başta sağlık hizmetleri, güvenlik ve gıda hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar kadınları daha fazla etkilemektedir. Afet sonrası artan işgücüne bağlı olarak, fiziksel yorgunluk ve hijyen eksikliği yaşayan kadınlar, üremeye bağlı çeşitli sağlık sorunları da yaşamaktadır. İran'da afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerini ortaya koymak üzere yapılan bir çalışma, afet dönemlerinde kadınların yaşadığı hijyen sorunlarının evlilik ilişkilerini olumsuz etkilediğini ve cinsiyet eşitsizliklerini artırdığını ortaya koymaktadır (Yakıt ve Aslan, 2024, s. 43-51).

Kadınların toplumsal yaşamda dezavantajlı konumları, afet gibi kriz dönemlerinde, mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine ve kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerinin daha yoğun bir şekilde yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle kadınlar afet anında ve sonrasında ebeveynlik içgüdüsünün etkisiyle öncelikli olarak çocuklarını korumaya yönelik bir çaba göstermektedir. Kadınlar bu süreçte, çoğu zaman kendi güvenliklerini ikinci plana atarak,

çocuklarını tehlikelerden uzak tutmaya çalışmaktadırlar. Ancak, bu güçlü koruma içgüdüğü, kadınların afet anında daha yoğun bir baskı ve stresle karşılaşmalarına yol açmaktadır.

Gelişmekte olan ve gelişmemiş toplumlar toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, kadınların temel eğitim haklarından mahrum kalmalarına neden olduğu görülmektedir. Bu eşitsizlikler, kadınların geleneksel olarak öğrenmeleri gereken yüzme, ağaca tırmanma gibi temel becerilerden yoksun kalmalarına yol açmaktadır. Deprem, sel ve heyelan gibi afet durumlarında bu beceri eksiklikleri, fiziksel dayanıklılık gerektiren durumlarla başa çıkma konusunda kadınları erkeklere kıyasla daha dezavantajlı bir konumda bırakmaktadır. Yapılan çalışmalar kadınların afet uyarıları eğitim almamalarından kaynaklı olarak ölüm oranının erkeklerden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Afet dönemlerinde ortaya çıkan barınma ve güvenlik sorunları kadınları hem fiziksel hem de psikolojik açıdan erkeklere göre daha fazla etkilemektedir. Özellikle baba ve eş figürünün kaybı, kadın ve kız çocuklarını tehlikelere karşı daha savunmasız hale getirmekte, bu durum onların güvenliklerini riske atmaktadır. 2004 yılında Endonezya’da meydana gelen 9,1 şiddetindeki deprem sonrası 9 metrelik bir tsunami oluşmuş ve yaklaşık 225.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Afet sonrası bölgede yapılan araştırmalarda birçok kadına ve kız çocuğuna yönelik taciz ve tecavüz vakası yaşandığı ortaya konulmuştur (Ünür, 2021, s. 351-381).

Erkek egemen ve cinsiyet eşitsizliğin hâkim olduğu toplumlar, kadınların çoğu zaman yönetim süreçlerinde ikinci plana atıldığı görülmektedir. Özellikle afet planlaması gibi kritik yönetim süreçlerinde, kadın bireyler ikinci plana atılmaktadır. Kadınların afet sürecine dâhil edilmemesi, onların ihtiyaçlarının genellikle göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Bu durum kadınların hayatta kalma ve iyileşme süreçlerini daha da zorlaştırmakta, afet sonrası toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların savunmasızlıklarını daha belirgin hale gelmektedir.

Afetler, kültürel etkilerinin yanı sıra sosyo-ekonomik yapılar üzerinde de çeşitli olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Afetler, ekonomik yapıları derinden sarsarak, özellikle afet sonrası dönemde hayatta kalan bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların yetersizliğine yol açmaktadır. Dünya Bankasının yürüttüğü bir çalışma ekonomik anlamda kırılgan yapıda olan kadınların afet dönemlerinden orantısız şekilde daha fazla etkilendiğini ortaya koymaktadır (Marangoz ve İzci, 2023, s. 1-30). Afetlerin etkileri üzerine yapılan bir çalışmada, afet dönemlerinde alt gelir grubundaki kadınların üst gelir grubundaki kadınlara kıyasla yedi kat daha fazla cinsiyete dayalı şiddete maruz kaldığı tespit etmiştir. Benzer şekilde, Türkiye’de yapılan araştırmalar da alt gelir grubunda yer alan kadınların aile içi şiddete maruz kalma riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Tosun, 2024, s. 581-614).

Bu bağlamda çalışmada, son yıllarda yıkıcılığı giderek artan afetlerin kadınlar üzerindeki etkilerine yoğunlaşmış, özellikle 2023 yılında meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremin ardından, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklı yaşadıkları sorunlar analiz edilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde, konuyla ilgili kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturularak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin şiddetle olan ilişkisi ve bu eşitsizliklerin şiddete dönüşme dinamikleri ele alınmıştır. Doğal afetler özelinde afet kavramı, afet türleri ve depremlerle afetlerin toplumsal ve çevresel etkileri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Akabinde afet döneminde kadınların maruz kaldığı sorunlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifinden ele alınmıştır. Cinsiyet eşitsizliğine dayalı şiddet gruplandırılmış, ardından kadına yönelik şiddet konusu, çeşitli değişkenler ışığında ele alınarak şiddet türleri incelenmiştir. Kadına yönelik şiddetin fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik boyutları değerlendirilmiş, bu şiddetin nedenleri ve kadınlar üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, afet, depremlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetle ilişkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda kuramsal çerçevenin oluşturulmasına olan katkısı da dikkate alınarak Türkiye'nin deprem tarihçesi incelenmiş ve ülkemizi derinden etkileyen büyük depremler ele alınmıştır. Özellikle 2023 yılı şubat ayında meydana gelen Kahramanmaraş depremi ve bu depremin oluşturduğu etkiler detaylıca analiz edilmiştir. Afet dönemi yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı sorunlar, Kahramanmaraş depremi örneği üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde Afet Yönetimi'nin tarihçesine yer verilmiş, Türkiye'de afet yönetimiyle ilgili kurumlar ve bu süreçlerde etkin rol oynayan ilgili kurum-kuruluşlar incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, Kahramanmaraş bölgesinde depremi doğrudan deneyimlemiş kadınlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı şiddet sorunu detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde araştırma yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, süreç ve uygulama, veri analizi gibi temel unsurlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara yer verilerek, katılımcılarla ilgili demografik bilgiler sunulmuş ve katılımcılar tanıtılmaya çalışılmıştır. Araştırma sürecinde toplanan veriler, belirlenen analiz yöntemleri doğrultusunda işlenmiştir. Çalışma kapsamında, kadınların afet sonrası yaşadıkları deneyimler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve bu eşitsizliklerin afet süreçlerine yansıyan etkilerinin nasıl şekillendiği üzerine derinlemesine değerlendirmeler yapılmıştır. Özellikle, afet döneminin kadınlar için yaratmış olduğu fiziksel, psikolojik ve sosyo-ekonomik zorluklar, kadınların toplumsal rollerinin, güç dinamiklerinin ve cinsiyetle ilişkili normların afet yönetimindeki etkileri bu bölümde incelenmiştir.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu çalışmada, ülkemizin gündeminde önemli bir yer tutan kadına yönelik cinsiyet eşitsizliğinin ve kadına yönelik şiddetin, afet dönemlerinde nasıl etkilendiği ve bu etkileşimin çeşitli değişkenler bağlamında nasıl şekillendiği incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, afet anı ve sonrasını kapsayan süreçte yaşananlar üzerine odaklanılmış olup, temel problem olarak, bu dönemde kadına yönelik şiddette yoğunlaşma, toplumsal cinsiyete dayalı sorunlar ve farklılaşan etkilenmeler belirlenmiştir. Bu çerçevede, afetlerin kadınlar üzerindeki etkileri, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve afet sonrası toplumsal yapıların kadına yönelik şiddetle ilişkisi ele alınmıştır. Katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilerek deprem anında ve sonrasında yaşadıkları deneyimlerle ilgili veriler sağlanmaya çalışılmıştır.

1. Depremde neredeydiniz, birey ve aile olarak deprem anında neler yaşadınız ve hissettiniz, aile yakınlarınızdan kaybınız var mı?
2. Deprem sonrasında kadın olarak maddi ve manevi olarak karşılaştığınız güçlükler, yaşadığınız sorunlar nelerdir?
3. Depremden aile içi ilişkileriniz nasıl etkilendi? Yakınlarınızla iletişim bozuklukları (öfke artışı, şiddet gibi) yaşadınız mı?
4. Deprem sürecinde yetkililerden; yönetsel, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak ne gibi beklentileriniz vardı? Bu beklentiler karşılandı mı? Deprem süreci ilgililerce nasıl yönetildi?
5. Kadın olarak deprem sürecini nasıl yönettiniz, yönetebildiniz mi? Depremin etkilerini atlatabildiniz mi?

Alt Problemler

1. Aile içinde yaşanan olaylar aile içinde mi kalmalı? (Fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet durumları)
2. Afet sonrası dönemde yaşananları atlatma noktasında en çok zorlandığınız konu neydi?
3. Afet dönemi cinsiyete dayalı ihtiyaçların göz ardı edildiğini düşünüyor musunuz? (hijyen, doğum kontrol, emzirme, psikososyal destek eksikliği vs.)
4. Afet döneminde afet yönetiminde kadınların rolü hakkında ne düşünüyorsunuz, karar alma süreçlerine kadınlar dahil edildi mi?
5. Toplumsal cinsiyete dayalı afet dönemi yaşanan sorunlar nelerdi? (Bakım yükü, güvenlik sorunları, mahremiyet eksikliği) bu sorunlar kadınlar üzerinde bir baskı şiddet unsuru oldu mu?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, deprem sürecinde ve sonrasında kadınların cinsiyet temelli olarak maruz kaldıkları şiddetin boyutlarını ortaya koymaktır. Araştırma, afet süreci ve sonrasında kadınların toplumsal yaşam içindeki rollerini, yaşadıkları deneyimleri cinsiyet perspektifinden ele alarak, uğradıkları şiddetin kökenlerine inmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışmada, 2023 yılı şubat ayında meydana gelen Kahramanmaraş depremi ve bu depremin oluşturduğu etkiler detaylıca analiz edilmiş, afet dönemi yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı sorunlar, ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kadınların afet sonrası toplumsal yapı içindeki konumları ve bu durumun şiddetle ilişkisi, detaylı bir şekilde incelenerek, afetlerin cinsiyet temelli şiddet üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Araştırmanın tarafımızca, afet gibi olağanüstü durumlarda kadına yönelik şiddetin artışını ortaya koyması açısından literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu dönemde artan şiddetin nedenleri, kimleri etkilediği ve şiddet mağdurlarının bu şiddeti nasıl yönettikleri üzerine yapılan açıklamalar ve analizler, araştırmanın değerini artırmaktadır. Afetlerin, toplumsal cinsiyet dinamiklerini ve şiddet ile ilgili yapıların nasıl şekillendirdiğini anlamak, şiddet mağdurlarının karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçte yaşadıkları deneyimleri derinlemesine incelemeye olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, çalışmada afet dönemlerinde kadınların maruz kaldığı şiddet ve bu şiddetle başa çıkma stratejileri ele alınmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, Kahramanmaraş depremini deneyimlemiş, 18-60 yaşları arasındaki 20 kadın katılımcı ile gerçekleştirilen mülakatlar ve elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle sonuca ulaşılmıştır. Ancak, bu çalışma sınırlı bir örneklem üzerinden yapıldığından, bulguların diğer afet bölgelerinde yaşananlarla genellenmesi amacı taşımamaktadır. Ayrıca, çalışma, deprem sonrası bir dönemde yapılmış olup, bu durum çalışmanın yalnızca afet sonrası belirli bir dönemi kapsadığını göstermektedir. Bu bağlamda, bulguların zamansal ve mekânsal sınırlamaları göz önünde bulundurulmalıdır.

Varsayımlar

Afetler, dezavantajlı konumda bulunan kadınları diğer bireylerden daha fazla etkileyen olaylar arasında yer almaktadır. Toplumsal düzende hâkim olan ataerkil yapı, afet dönemlerinde de kendisini göstermekte ve erkeklerin maddi ve manevi olarak yaşadığı yoksunluklar, kadınlar üzerinde ek bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum, kadınların afet sürecindeki rol ve deneyimlerini daha da karmaşık hale getirirken, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin derinleşmesine yol açmaktadır.

Afet sonrası kadınların karşılaştığı artan baskılar, onların hem fiziksel hem de psikolojik açıdan daha savunmasız hale gelmelerine neden olmaktadır. Çalışmanın alan araştırması ile ilgili varsayımlarına üçüncü bölümde yer verilmektedir.

Literatür Taraması

Yapılan kapsamlı literatür taramasında, bu konuyla ilgili daha önce yayımlanmış makaleler, raporlar, kitaplar, tezler ve diğer akademik çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu incelemeye dayalı olarak araştırmamızın konusu ve bilimsel bağlamı mevcut literatüre katkı sağlayacak şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenerek gerçekleştirilen ve tezimizin özgünlüğünün somut kanıtlarını ortaya koyan literatür taraması ile ilgili ulaşılan sonuçlar, seçilen örnekler üzerinden aşağıda kısaca özetlenmektedir.

“Afet Yönetiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Doğal Afetlerde Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik Farkı” (Ünür, 2021) adlı çalışmada, afetlerin etkilerinin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında belirgin farklılıklar gösterdiği vurgulanmaktadır. Ünür’e göre, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde afetlerin yıkıcı etkilerinin daha fazla olmasının temel nedenlerinden biri, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan eşitsizliklerdir. Çalışmada, doğal afetlerin yol açtığı zararların, biyolojik ve fiziksel koşullar nedeniyle kadınlar üzerinde daha yoğun bir şekilde hissedildiği özellikle belirtilmektedir.

“Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi” (Okay ve İlkaracan, 2018) adlı çalışmada, yazarlarca toplumsal yapı içerisinde kırılgan gruplar arasında yer alan kadınların afet dönemlerinde daha fazla zorluklarla karşılaştıkları ifade edilmektedir. Çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin afet dönemlerinde daha da derinleşerek afet yönetimini karmaşıktırdığını vurgulamaktadır. Ayrıca çalışmada, afet dönemlerinde kadınlara ve erkeklere atfedilen sorumlulukların adaletsiz bir şekilde dağıldığının ortaya konulduğu görülmektedir.

“6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sosyal Yaşamın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi: Nurdağı Örneği” (Altıparmak ve Birel, 2024) adlı çalışmanın amacı, deprem sürecinde bireylerin afetlerden nasıl etkilendiklerini ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada toplumda dezavantajlı konumda bulunan kadınların sosyal yaşamının afet dönemlerinde nasıl etkilendikleri Nurdağı Örneğinde kadın perspektifinden yazarlarca değerlendirilmiştir. Araştırmada Nurdağı yöresinde oluşan yeni yaşam koşulları sonucu ortaya çıkan çadır kentler incelenmiştir. Çalışmaya geniş bir veri sağlaması amacıyla çadır kentte yaşayan 30 depremzede kadın ile yazarlarca görüşmeler yapılmıştır. Çalışma bulguları ile afet öncesi sosyal yaşamda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin afet sonrasında da devam ettiği ortaya konulmuştur.

“*Bütünleşik Afet Yönetiminde Kadınların Afet Deneyimi ve Öğrenilmiş Dersler*” (Gündüz, 2022) adlı çalışmada araştırmacı, afetlerde kadın deneyimleri ile ilgili literatürün yetersiz kaldığını belirtmektedir. Çalışmada, kadınların yaşadıkları sorunları ortaya koyabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Yazarca farklı afet tiplerini deneyimlemiş dokuz kadın ile görüşmeler yapılmış, katılımcıların afetlere hazırlıksız yakalandıklarını ve afet konusunda yeterli bilince sahip olup olmadıkları değerlendirilmiştir. Çalışma incelendiğinde görüşmecilerin afet sonrasında temel ihtiyaçlara erişme, güvenlik ve barınma konusunda çeşitli sorunlar yaşadıkları gözlemlenmektedir. Çalışmada katılımcılar, olumsuz hava koşullarının depremin etkilerini ağırlaştırdığını ve afet sonrası psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları ifade etmişlerdir. Yazarın araştırmasında, afet dönemlerinde kadınların karşılaştıkları zorlukların büyük bir kısmının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklandığı üzerinde durduğu görülmektedir.

“*Şiddet Türlerini Deneyimleyen Kadınlarla Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında Nitel Bir Çalışma*” (Gök ve Ersoy, 2021) adlı çalışmada, şiddet türlerinden en az birini deneyimlemiş 13 kadın ile yazarlarca görüşmeler yapılmıştır. Çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sonucunda güç dengeleri arasındaki uçurumun açıldığını ve kadınların sırf kadın olmalarından kaynaklı olarak şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliği var olan kadına yönelik şiddeti artırmaktadır.

“*Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*” (Yüksel-Kaptanoğlu, 2015) adlı çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yol açtığı kadına yönelik şiddet olgusunun güncel örnekleri Yüksel ve Kaptanoğlu tarafından incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, kadına uygulanan şiddetin önlenmesine yönelik ulusal ve uluslararası önleme politikalarına yer verildiği, 2017-2020 yılları arasında Türkiye’de kadına yönelik şiddetin kamusal alandaki durumunun detaylı bir şekilde açıklandığı görülmüştür.

“*Depremin Sosyolojik Boyutu: 2020 Elazığ Depremzedeleriyle Yapılan Niteliksel Bir Araştırma*” (Kişi, 2022) adlı çalışmada yazarca, afetlerin etkileri toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınmaktadır. Çalışmada, Elazığ ilinde yaşayan ve depremi deneyimleyen 22 kadın ve 11 erkek ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular, erkekler ve kadınların deprem gibi doğal afetlerden farklı biçimlerde etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Kadınların, toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıplarına bağlı olarak düşük eğitim düzeyi ve ekonomik yetersizlik gibi faktörler nedeniyle afetlerden daha fazla etkilendiği belirtilmiştir. Yazara göre, özellikle deprem sürecinde, güvenlik ve barınma ile ilgili sorunlar, kadınların depremin olumsuz etkilerine daha yoğun bir şekilde maruz kalmalarına sebep olmaktadır.

“*Doğal Afetler Bağlamında Kadına Yönelik Cinsiyet Temelli İnsan Hakları İhlalleri*” (Düger ve Yaman, 2022) adlı çalışmada, doğal afet dönemlerinde kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddetin

artış gösterdiği belirtilmektedir. Araştırmada, şiddetin artışında toplumsal ve kültürel faktörlerin önemli bir rol oynadığı ortaya konulmaktadır. Çalışma, doğal afetler ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddet arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yazarlarca elde edilen bulgular, kadınların afetlerin olumsuz etkilerine erkeklere kıyasla daha fazla maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır.

“*Afetin Toplumsal Cinsiyet Boyutu: Türkiye'nin Diyarbakır Şehrinde Depremi Yaşayan Kadınlarla İlgili Bir Örnek Olay İncelemesi*” adlı çalışmada Ak ve Uyurdağ tarafından afetlerin kadınlar üzerindeki fiziksel, ekonomik ve toplumsal etkileri incelenmektedir. Çalışmada, araştırmacılarca, Diyarbakır ilinde depremi deneyimleyen farklı meslek gruplarından 14 kadın ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacılara göre elde edilen bulgular, depremin hem özel hem de kamusal alanlarda kadınların deneyimlediği toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacılarca, deprem sonrası süreçte cinsiyete dayalı rol ve görevlerin belirgin bir şekilde arttığı ve kadınlara yüklenen sorumlulukların genişlediği gözlemlenmiştir. Araştırmada Ak ve Uyurdağ tarafından, özellikle ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumlulukların artmasının, kadınlar üzerinde ek bir yük oluşturduğu ve deprem sürecinde kadınların iş yaşamından uzaklaşmaları nedeniyle ekonomik açıdan çeşitli zorluklar yaşadıkları belirtilmektedir (Ak ve Uyurdağ, 2024).

“*Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile Çıkarılması Gereken Dersler (Haiti ve Japonya Depremi Örneği)*” (Gündüz, 2022) adlı çalışmada Gündüz, afetlerin can ve mal kayıplarının yanı sıra psikolojik etkileri üzerinde durmuştur. Yazarca afet dönemlerinde kadınların erkeklere kıyasla daha savunmasız ve kırılgan oldukları ifade edilmiştir. Çalışmada toplumsal cinsiyet rol ve kalıpları bakımından kadınların yaşadıkları zorluklar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda afet ve kadın bağlantısı kurularak Haiti ve Japonya özelinde afet dönemi yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri değerlendirilmiştir.

“*Afet Süreçlerinde Kadın Bireylerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İzmir İli Örneği*” (Demirci ve Avcu, 2021) adlı çalışmada, afet dönemlerinde artan cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak kadın bireylerin yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Çalışmada araştırmacılarca, İzmir ilinde meydana gelen depremden etkilenen kadınlarla mülakat gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, kadın katılımcıların deprem sürecinde özellikle psikolojik ve duygusal olarak zorluklar yaşadıkları gözlemlenmektedir. Özellikle anne olan kadınların, çocukları için güçlü kalma çabalarının kendilerini fiziksel ve duygusal olarak daha fazla yıprattığını çalışmada belirttikleri görülmüştür.

Uluocak vd. tarafından yapılan “*Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*” adlı çalışmada yazarca, şiddetin fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik türleri ele alınarak niteliksel ve niceliksel verilere yer verilmiştir. Araştırmada, kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet

eşitsizliği bağlamında analiz edilmiştir. Çalışmanın, Türkiye genelinde yaygın bir sorun olan kadına yönelik şiddetin toplumsal boyutlarını, Çanakkale ili özelinde ortaya koymayı amaçladığı görülmektedir. Çalışmada, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan ve genellikle aile içi ilişkilerle sınırlı tutulan çalışmalardan ve literatürden farklı olarak, kadına yönelik şiddetin yalnızca eş, partner veya akraba gibi yakınlar tarafından uygulanmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmacılarca yapılan araştırmada, aşağıdaki bulgulara ulaşıldığı da gözlemlenmiştir: Çalışmaya katılan bireylerin %51’i cinsel ve ekonomik şiddete, %56’sı ortaya konulması zor olan duygusal şiddete maruz kalmaktadır. Şiddeti uygulayan kişilerin %74 ‘ünün kadınların yakın çevresindeki eşi, akrabası ve partneridir. Katılımcıların %51’i şiddet uygulayan kişiye karşı koymaya çalışmış, %29’u şiddetle mücadele eden kurumlardan yardım istemiştir. Katılımcıların %6’sı şiddeti yakınlarıyla paylaşarak yardım talebinde bulunmuştur. Kadın katılımcıların %91’i eşleri tarafından fiziksel şiddete, %80’i ekonomik şiddete, %82’si cinsel şiddete ve %91’i psikolojik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Uluocak vd., 2022).

Yukarıda değinildiği gibi yapılan literatür taramasında, afet öncesi, afet süreci ve afet sonrasında meydana gelen toplumsal değişim ve dönüşümleri kadın perspektifinden ele alan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu incelemelerde, şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve afet dönemlerinde kadınların yaşadıkları sorunlarla ilgili çalışmalar olmakla birlikte, afetlerde kadınların deneyimlerine odaklanan yeterince araştırma olmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle afet süreçlerinde kadınların maruz kaldıkları zorluklar, bu zorluklardan toplumsal cinsiyetle bağlantılı olanlar, eşitsizlikleri artırmaya yönelik davranışlar ve kadınların bu süreçlerle başa çıkmada izledikleri yollar, yönetsel stratejiler üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, kadınların afet dönemlerinde karşılaştıkları zorluklar ele alınmakta, bu süreçlerde kendilerini korumak, zorluklara dayanmak ve sorunlarla baş etmek üzere geliştirdikleri mekanizmalarına odaklanılmakta, bu dönemlerin etkin yürütülebilmesi için özellikli gruplara yönelik stratejiler geliştirilmesine zemin hazırlayarak, literatüre katkı sunmak amaçlanmaktadır. Çalışma, yalnızca kadınların afet süreçlerindeki deneyimlerine ışık tutmakla kalmayıp, aynı zamanda bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle ilişkisini ortaya koyarak, afet yönetimi politikalarının toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde geliştirilmesine katkı sunacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde; kavramsal ve kuramsal değerlendirmeler yapılmıştır. Doğal afetler özelinde afet kavramı, afet türleri, afetlerin nedenleri ve afetlerin etkileri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Akabinde afet dönemi kadınların maruz kaldığı sorunlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği perspektifinden ele alınmıştır. Ardından, kadına yönelik şiddet konusu, çeşitli değişkenler ışığında ele alınarak şiddet türleri incelenmiştir. Kadına yönelik şiddetin fiziksel, psikolojik, duygusal ve

ekonomik boyutları değerlendirilmiş, bu şiddetin nedenleri ve kadınlar üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Depremler gibi doğal olaylar; beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan, doğası gereği istenmedik zorluklara, bireysel ve toplumsal travmalara yol açan olaylardır. Bu tehlikeli, olağan dışı ve alışlagelmiş ortadan kaldıran durumlarla karşı karşıya kalan bireyler, kendini tehdit altında hissederek korkmakta, kapıldıkları yoğun kaygıya bağlı olarak psikolojik bozukluklar yaşayabilmektedir. Deprem gibi toplumsal travmaya da yol açan olayların aile bireyleri üzerine etkilerini inceleyen çalışmalar; afet sonrasında bireylerin yaşamlarını, ailesini, sosyal ve çevresel bütünlüğünü tehdit altında hissederek, kendilerine ve dış dünyaya olan güvenlerinin sarsıldığını ortaya koymaktadır. Kılınç ve arkadaşlarına göre afet sonrasında birey; afetten önce kendini yetkin gördüğü pek çok konuda yetersiz görerek, kendisine olan güvenini, saygısını yitirebilmektedir (Güldü, 2023, s. 638-658). Onlara göre birey; afetten önce hiçbir ruhsal problemi olmasa da afet sonrası yaşadığı travma, stres kaynaklı, yetersizlik duygusuna ve dış dünyayı tehlikeli olarak algılayarak kontrolünü kaybettiği düşüncesine kapılmakta, ümitsizlik, korku ve çaresizlik duyguları içinde anksiyete yaşayabilmektedir. BM Kuruluşlar Arası Daimî Komitesi'nin (IASC) doğal afetler sonrasında ortaya çıkan insan hakları sorunları ve bunların önlemesine yönelik yapılacaklar konusunda hazırladığı kılavuza göre; doğal afetler sonrasında aşağıdaki sorunlar ve insan hakları ihlalleri ortaya çıkmaktadır (Altun, 2017, s. 32-54):

- Sağlanan yardımlara, mal ve hizmetlere erişimde eşitsizlik ve ayrımcılık
- Cinsiyete dayalı şiddet
- Çocuk/kadınlara yönelik taciz, istismar, ihmal
- Emniyet ve güvenlik eksikliğine dayalı suçlar
- Yaşamda kalmaları aile desteğine bağlı olan özellikli grupların (çocuk, engelli, yaşlı, kadın gibi) yaşadıkları aile ayrılıkları,
- Yasal uygulama yetersizlikleri ve adil adalet hizmetine erişim sorunları
- Etkili olmayan geri bildirim ve şikâyet mekanizmaları
- Eşit olmayan istihdam ve geçim kaynakları erişimi
- Zorunlu ya da zorla yer değiştirme
- Afet sonrasında yerlerinden edilen kişilerin istemleri dışı güvensiz ortamlara yerleştirilmesi
- Mülkiyet kaybı ve iadede yaşanan eksiklikler.

Afetler sırasında oluşabilecek cinsiyete dayalı şiddet türleri IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin bileşenlerince Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferansı'nın kararlarıyla oluşturulan yapı) tarafından şu şekilde sıralanmaktadır (Macleod, 2024, s. 298-319).

- Cinsel, psikolojik, fiziksel ve duygusal istismar
- Tecavüz ve cinsel saldırı
- Zorla kaçakçılık ve fuhuş
- Erken yaşta ve zorla evlilik
- Aile içi şiddet
- Kaynaklara, fırsatlara ya da hizmetlere erişimde engeller ve sınırlar

Görüldüğü üzere şiddet, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, taciz, istismar gibi durumlar tüm dünyada afet sonrasında yaşanmaktadır. Öte yandan afetler, etkileri ve ortaya çıkardığı sonuçlar açısından, ortaya çıktığı yerdeki toplumsal yapıya ve kişisel özelliklere bağlı olarak farklılaşan sonuçlar da doğurabilmektedir. Farklı bir ifade ile toplumların ekonomik, sosyo-kültürel yapıları ve özelliklerine göre afetler karşısında verdikleri tepkiler, başa çıkma kapasiteleri farklılaşabilmektedir (Altun, 2017, s. 32-54). Bu nedenle deprem sonrasında afete bağlı yaşanan zararların yanı sıra bireyler, toplumsal, politik ve ekonomik yapılara bağlı olarak da sorunlar ve tehditler yaşayabilirler. Bu anlamda, benzer doğal tehlikelere maruz kalan iki toplum ve toplum bireyleri, tehditten kurtulmada ve sorunla baş etmede farklı duyarlılıklara ya da farkındalıklara sahip olabilirler. Dışardan gelen tehdidin içeriye yansımaları ve boyutu bireylere göre de farklı olup; bu noktada felaketi ortaya çıkaran şey, bireylerin sorumlulukları ve onları karşılayabilme konusundaki yeteneklerdir (Izquierdo, 2015, s. 2-3).

Afetler sırasında ve sonrasında cinsiyete dayalı şiddet riskinde artış, toplumdaki cinsiyet eşitsizliği ile bağlantılı bir durumdur. Araştırmalar, hiçbir felaketin, bir toplumda cinsiyet eşitsizliğini destekleyen ve cinsiyete dayalı şiddeti yapılandıran sosyal ve kültürel faktörlerden izole edilemeyeceğini göstermektedir (Ahmad, 2018, s. 114). Bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda, birçok toplumda kadınların, yerel ve uluslararası düzeydeki eşit olmayan güç ilişkileri nedeniyle, erkeklere sunulan doğal tehlikelerden korunma araçlarına erişimden yoksun bırakıldığı vurgulanmaktadır (Enarson ve Fordham, 2001, s. 133-136). Bu nedenle dünyanın pek çok yerinde kendini gösteren, sosyal ve kültürel temelli ve cinsiyete dayalı izolasyon ile ayrımcılık yaratan geleneklere dayalı olarak, kadınlar kendilerini, özel alanlarında kalmak zorunda hissetmektedir. Bu durum, hem onların toplumu yeniden inşa etme ve rehabilitasyon süreçlerine katılmalarını hem de aynı zamanda insani yardım gibi hizmetlerin kadınlara ulaşmasını engellemektedir (Izquierdo, 2015, s. 2-3). Bu nedenle afet riskini azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda kadınların özel savunmasızlıklarının dikkate alınması gerektiği öngörülmektedir (Gaillard vd., 2016, s. 43). Öte

yandan devletlerin afet yönetimine yönelik insan haklarına dayalı bir yaklaşımı benimsemiş olmaları da yeterli olmamaktadır. Çünkü bu yükümlülüklerin afet bağlamında ne anlama geldiğine dair önemli soru işaretleri olup (Storrier, 2017, s. 514) cinsiyete dayalı şiddet, temeli toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan bir olgu olsa da aynı zamanda birçok toplumda en sık görülen bir insan hakkı ihlalidir.

BM örgütleri raporları ve yapılan diğer çalışmalarda da belirtildiği üzere (bu çalışmalara göre afetler toplumdaki kimi bireyleri ve grupları daha fazla savunmasız hale getirmektedir) bir bireyin savunmasızlığı; cinsiyet, sınıf, etnik köken, yaş ve engellilik gibi bir dizi faktöre dayalı olarak şekillenen sosyal ve kültürel ilişkiler temelinde oluşmaktadır (Fisher, 2010, s. 904). Aşağıda kuramsal çerçeveye ve çalışmamıza temel oluşturan afet, depremle ilgili kavramlarla ve toplumsal cinsiyet, hegemonik erkeklik, şiddet, kadına yönelik şiddet gibi kavramlar açıklanmaktadır.

1.1. AFET KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan doğal afetler, ülkelerin altyapılarını ve doğal kaynaklarını tahrip ederek önemli ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Afetler, ekonomik etkilerinin yanı sıra, sosyal ve kültürel yaşam üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Doğal afetlerin yarattığı tahribatlar, toplumların yaşam kalitesini bozarak, kültürel değerleri üzerinde büyük değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Bu bağlamda, afetlerin çok boyutlu etkileri, yalnızca fiziksel altyapının zarar görmesiyle sınırlı kalmayıp, toplumsal refahı ve sürdürülebilir kalkınmayı da ciddi şekilde etkilemektedir.

Doğal afetler, toplumda var olan düzeni bozarak, bireylerin yaşadıkları çevreyi değiştirmelerine neden olmaktadır. Doğal afetlerin sonucunda, birçok kişi bulundukları bölgeyi terk ederek göç etmeye zorlanmaktadır. Afetler nedeniyle meydana gelen göçler sonucu toplumsal yapı ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak değişim ve dönüşüm geçirmektedir.

Doğal afetler, insan müdahalesi dışında gerçekleşen ve genellikle doğa olaylarından kaynaklanan olaylardır. Bu afetlerin sebepleri, doğa olayları, teknolojik süreçler ve insan faaliyetlerinin etkileri ile şekillenmektedir. Doğal afetler sonucu meydana gelen zararlar, doğal afetin türü, boyutu ve etkilediği alanın büyüklüğüne bağlı olarak önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Her doğal afet, kendi dinamiklerine ve özelliklerine sahip olup, farklı düzeylerde fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik etkiler yaratmaktadır. Doğal afetlerin fiziksel etkileri; altyapı, ulaşım ve arazi kullanımı gibi fiziki unsurlar üzerinde meydana gelen tahribatlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Afetlerin sosyal yaşam üzerindeki etkileri ise eğitim, sağlık ve nüfus üzerinde oluşan aksaklıklarla somutlaşmaktadır. Afetlerin ekonomik etkileri ise doğal büyüme, kalkınma ve

işsizlik oranları üzerinde belirgin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır (Toprak Karaman, 2016, s. 13).

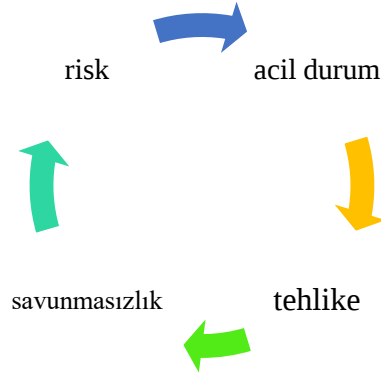
Türkiye coğrafi konumu nedeniyle tarihin eski dönemlerinden beri büyük afetlere şahitlik etmiş, bu afetlerin başında depremler gelmektedir. Türkiye Dünyada yaşanan depremlerin beşte birini meydana getiren Alp- Himalaya deprem kuşağında yer almakta, bu kuşakta meydana gelen depremler sonucunda çok büyük can ve mal kayıpları yaşanmaktadır.

Afetler, insan yaşamını doğrudan etkileyen, öngörülemez ve aniden gerçekleşen yıkımlar olarak tanımlanmaktadır. Bu yıkımlar, genellikle toplumsal yapıyı sarsarak, insanların günlük yaşamlarını ve toplumların işleyişini derinden etkilemektedir. Afetlerin meydana gelme nedenleri, doğanın kendi dinamikleri, insan faaliyetleri ve teknolojik süreçler olarak çeşitlilik göstermektedir.

Afet kavramı, *“Toplumun çoğunluğu veya belli grupları için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, günlük hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya aksatan, etkilenen toplumun başa etmekte zorlandığı doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar ”* (Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013/5703 Md. 4/1-d) şeklinde ifade edilmiştir (AFAD, 2021) Birçok tanımı bulunan afet kavramı, toplumların doğal felaketlere karşı hazırlıksız olmalarının bedelini büyük kayıplarla ödedikleri olaylar olarak tanımlanmaktadır (Koçak, 2010, s. 361).

Afetlerin insan yaşamı üzerinde gerek doğrudan gerek dolaylı olarak çeşitli etkileri bulunmaktadır. Afetlerin toplumu ve bireyleri etkileyen doğrudan etkileri; can ve mal kayıpları, ulaşım, iletişim ve altyapılar üzerindeki etkileri olarak sıralanmaktadır. Afetlerin dolaylı etkileri; ekonomik, sağlık ve eğitim alanlarındaki aksamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Afetlerin ekonomik etkileri enflasyonun artması, pazar kayıpları yaşanması, üretim kayıpları ve ekonomik dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Afet öncesinde alınmayan her tedbirin deprem sonrasında daha fazla maliyet doğurduğu görülmektedir.

Afet kavramı, acil durum, risk, savunmasızlık ve tehlike gibi temel kavramlarla sıkı bir ilişki içerisindedir. Bu kavramlar, afetlerin tanımlanması ve yönetilmesi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır ve her biri, afetlerin dinamiklerini anlamada birbirini tamamlayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Altun, 2018, s. 2).

Şekil 1: Afet ile İlgili Temel Kavramlar

Gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere kıyasla ekonomik ve beşerî açıdan afetlerden daha fazla etkilenmektedir. Bu ülkelerin afetlere karşı daha savunmasız olmalarının başlıca sebepleri arasında, ekonomik yetersizlikler, altyapı eksiklikleri, toplumsal afet bilincinin gelişmemiş olması yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise afetlere yönelik hazırlıklar, devlet politikalarının ve yönetim süreçlerinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkeler, afetlere karşı daha ciddi önlemler almaktadır. Bu ülkelerde afet dönemleri için özel bütçeler ayrılmakta ve afetlerle ilgili eğitimlerle desteklenen ciddi planlamalarla afetlerin olası etkileri minimize edilmeye çalışılmaktadır (Siddeek, 2024, s. 27-45).

1.1.2. Afet Türleri, Nedenleri ve Etkileri

Afetler, meydana geliş biçimleri ve sebepleri açısından farklılıklar gösterdiğinden, çeşitli türlerde sınıflandırılmaktadır. Bu türler, afetlerin kaynaklarına ve oluşum süreçlerine dayalı olarak değişiklik göstermektedir. Afetler, genel olarak beşerî (insan kaynaklı) afetler ve doğal afetler şeklinde iki ana kategoride incelenmektedir. İnsanların faaliyetleri sonucu topluma ve çevreye zarar veren afetler, beşerî afetler olarak tanımlanmaktadır. Doğal afetler, insanların doğrudan müdahalesi olmadan, yıkıcı doğa olaylarının etkisiyle meydana gelen afetler şeklinde tanımlanmıştır. Doğa ve beşerî kaynaklı afetler, toplumsal düzeni ve çevresel dengeyi tehdit ederek büyük kayıplar meydana getirmektedir (AFAD, 2020).

Doğal afetler, toplumsal yaşamı derinden etkileyen, genellikle öngörülemeyen ve engellenemeyen olağanüstü durumlardır. Bu tür afetler, toplumların normal işleyişini kesintiye uğratmakta, bireylerin yaşamını tehdit etmekte ve geniş çaplı tahribatlara yol açmaktadır. Avrupa Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi Yönergesi afetleri ikiye ayırmıştır. Bu ayrıma göre afetler teknolojik ve doğa kaynaklı olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğa kaynaklı afetler sınıfında; deprem, sel, kuraklık, çölleşme, tsunami ve fırtına gibi afetler yer almaktadır. Teknoloji kaynaklı afetler ise, kimyasal ve endüstriyel kazalar, nükleer kazalar ve uçak, demiryolu kazaları şeklinde ifade edilmiştir (Yaman ve Düger, 2017, s. 4).

Afetler genel itibariyle jeolojik afetler, klimatolojik afetler, biyolojik afetler ve teknolojik afetler olarak sınıflandırılır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) afetleri, doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olarak iki kategoriye ayırmaktadır (AFAD, 2023).

1900’lü yıllardan 2022 yılına kadar dünyada 25 binin üzerinde doğal afet meydana gelmiştir (Usta, 2023, s.3). Doğal afetlerden deprem, su baskını, çığ ve orman yangınlarının diğer afetlere nazaran daha sık yaşandığı görülmektedir. Türkiye’de 2023 yılında meydana gelen doğal afet verilerine ilişkin Tablo 1 aşağıda bulunmaktadır.

Tablo 1: 2023 Doğal Afet Verileri (AFAD, 2023)

Tür	Adet
Deprem	830
Heyelan	564
Su Baskını	2028
Orman Yangını	1711
Çığ	93
Maden Kazası	7

Türkiye, coğrafi yapısı ve yer kabuğu hareketliliği nedeniyle sık sık deprem (yer sarsıntısı) yaşayan bir ülkedir. 2023 yılında, Türkiye genelinde toplam 5233 doğa kaynaklı afet meydana gelmiştir. AFAD verilerine göre Türkiye’de 2023 yılında, 830 deprem meydana gelmiştir. 2023 yılında 564 heyelan, 2028 su baskını, 1711 orman yangını ve 7 maden kazası yaşanmıştır. Afet türlerinin dağılımı verilen tabloda 2023 yılında Türkiye’deki doğal afetlerin, büyük oranda yer sarsıntılarından kaynaklandığı görülmektedir.

Doğal afetler, yalnızca çevresel ve fiziksel zararlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik yapılar üzerinde büyük zararlara yol açmaktadır. Bu etkiler, afetlerin türüne, boyutuna ve meydana geldiği bölgeye bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Doğal afetler; eğitim, sağlık, altyapı, ulaşım, ekonomi vb. üzerinde olumsuz etkileri görülmektedir. Afetler, büyüme enflasyon ve istihdam üzerinde negatif etkiler yaratarak uzun dönemde kalkınma ve mülkiyetin azalması gibi sonuçlar doğurmaktadır (Akar, 2013). Türkiye’de en fazla can kaybına sebep olan ve hasar yaratan afetlerin etkiledikleri kişi sayısı ve etkilenen yerleşim yerleri Tablo 2’ de verilmiştir (Avdar, 2022, s. 5).

Tablo 2: Zarar Verme Durumuna Göre Afetler

Afet	Etkilenen Kişi Sayısı	Yüzde (%)	Etkilenen Yerleşim
Deprem	158.241	58	3.942
Heyelan	59.345	22	5.472
Su Baskını	22.157	8	2.924
Kaya Düşmesi	19.422	7	1.703
Çığ	4.384	2	605
Diğer Afetler	9.237	3	992

Afetler, toplumsal hayatı derinden etkileyen ve birçok olumsuz sonuçlar doğuran olaylardır. Afetlerin en belirgin sonuçları, fiziksel kayıplar ve yaralanmalar olmakla beraber afetler, doğrudan fiziksel tahribatların yanı sıra toplumu ve bireyleri ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda olumsuz etkilemektedir. Afetler, doğrudan ulaşım, altyapı, enerji ve sanayi gibi kritik hizmetlere zarar vererek, bu alanlardaki işleyişi sekteye uğratmakta, ekonomik yapılar üzerinde belirgin olumsuz etkiler yaratmaktadır. Afetlerin meydana getirdiği olumsuzluklar, gelişmemiş ve afetler için özel bir yönetim planı oluşturmamış ülkeler tarafından daha uzun sürede aşılmaktadır (Güvel, 2008, s. 2).

Ülkemizde en sık karşılaşılan doğal afetler arasında depremler, seller, orman yangınları ve heyelanlar yer almaktadır. Bu afet türlerinin her biri, toplumsal yapıyı ve ekonomik düzeni derinden etkilemektedir. Özellikle depremler, Türkiye'nin coğrafi yapısı ve tektonik hareketliliği göz önüne alındığında önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

1.1.2.1. Seller

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden günümüze kadar, Türkiye'de birçok büyük sel felaketi yaşanmıştır. Bu felaketler, yalnızca maddi kayıplara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve sağlık koşullarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Yapılan çalışmalar seller sonucunda sıtma gibi birçok hastalığın yayıldığını ortaya koymaktadır. Sel olayları, toprak erozyonu ve altyapı tahribatlarına yol açarak su baskınları ve içme suyu temini sorunlarını da beraberinde getirmektedir (Tekin, 2022, s. 203-216).

Seller, dünya genelinde sıkça karşılaşılan ve geniş çaplı tahribatlara yol açan doğal afetler arasında yer almaktadır. Seller genellikle aşırı yağışlar, ani kar erimeleri ve diğer su kaynaklarının aşırı dolması sonucu büyük su kütlelerinin yataklarından taşarak çevresindeki alanlara doğru yoğun bir şekilde akmasıyla meydana gelmektedir (Kadıoğlu, 2018, s. 77-111).

Seller, oluşum hızları ve meydana geldikleri coğrafi özelliklere göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Oluşum hızlarına göre seller, yavaş gelişen seller, ani gelişen seller ve hızlı gelişen seller olarak üç ana kategoriye ayrılır. Seller ayrıca, oluştukları yerler açısından da sınıflandırılabilir. Bu tür bir sınıflandırmada seller, kıyı selleri, baraj selleri ve akarsu selleri olarak gruplandırılır. Sellerin meydana gelmesinde, iklim, jeomorfolojik özellikler ve bitki örtüsü gibi çeşitli faktörler etkili olmaktadır (AFAD, 2022).

Türkiye'de sel felaketleri, coğrafi farklılıklar sebebiyle özellikle Karadeniz, Marmara ve Ege bölgelerinde sıkça meydana gelmektedir. Bu bölgeler, yüksek yağış miktarları, dik eğimli araziler ve yoğun nüfus nedeniyle sel riski altında olan alanlardır. Öte yandan Marmara ve Ege bölgelerinde özellikle yaz aylarında yoğun yağışlar sonucunda birçok sel olayı meydana gelmektedir. Erzurum, Sivas, Van ve Bitlis gibi iller daha yüksek sel riski taşıırken, Uşak, Kilis ve Yalova gibi illerin daha az risk altında olduğu bilinmektedir (Tercan, 2018, s. 63-74).

1.1.2.2. Orman yangınları

Küresel sıcaklıkların artışı ile orman yangınlarının sıklığı ve yaygınlığı önemli ölçüde artmıştır. Orman yangınları, orman ekosistemlerinde bulunan çalı, ot ve ağaçları tahrip eden, doğal alanlarda geniş çaplı zararlar meydana getiren yangın türleri olarak tanımlanmaktadır. Orman yangınları, özellikle sıcak yaz mevsimlerinde daha yoğun bir şekilde görülmekte olup, yaz dönemi boyunca farklı coğrafi bölgelerde yangın riski yüksek seviyelere ulaşmaktadır. Bu bağlamda, her yıl yaz aylarında pek çok bölge, orman yangınlarına karşı ciddi bir tehdit ile karşı karşıya kalmaktadır (Bilgili, 2014, s. 19).

Ormanlar, canlı ve cansız tüm varlıkların bir arada varlık gösterdiği ekosistemler olarak hem doğal hem de insan kaynaklı sebeplerle yangınlara maruz kalmaktadır. Orman yangınlarının çeşitli sebepleri olmakla birlikte doğa kökenli sebepleri arasında yıldırım düşmesi, aşırı sıcaklar ve volkanik patlamalar gibi olaylar yer almaktadır. Aynı zamanda, sanayileşme, nüfus artışı, kontrolsüz kentleşme gibi insan etkili faktörler, orman yangınlarını daha da yaygınlaştıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır. İnsanların tarımsal faaliyetleri, orman sınırlarının daralmasına ve yangınların kolayca yayılmasına zemin hazırlamaktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002, s. 37).

Orman yangınları sonucu ekolojik denge bozulmakta ve biyolojik çeşitlilik zarar görmektedir. Yangın olan bölgede sadece toprak değil aynı zamanda hava ve su kirliliği meydana gelmektedir. Salınan zararlı gazların sebep olduğu çevre kirliliği, sağlık sorunlarının yansısı küresel ısınmayı da hızlandırmaktadır.

2001 ve 2020 yılları arasında meydana gelen orman yangınlarının oransal dağılımı incelendiğinde, yangınların %40'ının sebebi belirlenememiştir. Diğer bir deyişle, bu yangınlar,

çeşitli etmenlere bağlı olarak meydana gelmiş olsa da kesin bir neden tespit edilememiştir. Yangınların %35,3'ü ise ihmal ve dikkatsizlik nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu tür yangınlar, genellikle insan hatalarından kaynaklanmakta olup, ormanların kontrolsüz kullanımı ve gerekli önlemlerin alınmaması gibi durumlar sonucu meydana gelmektedir. Ayrıca, %11,8' lik bir kısmı doğal sebeplerle (örneğin, yıldırım düşmesi gibi), %8'i kasıtlı olarak çıkarılan yangınlar sonucu ve %4,9'u ise kaza nedeniyle meydana gelmiştir (Usta, 2023, s. 18-35).

1.1.2.3. Heyelanlar

Heyelanlar, eğimli ve düşük dayanıklılığa sahip zeminlerde meydana gelen toprak kaya veya diğer malzemelerin yüksek yamaçlardan aşağı yönlü hareket etmesi sonucu oluşan afetler olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2002, s. 5). Heyelanların tetikleyicisini çoğu zaman ani olaylar oluşturmaktadır. Öte yandan ani şiddetli yağışlar, depremler, volkanik patlamalar ve insan faaliyetleri heyelanların oluşmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda yumuşak ve nemli zeminler heyelan riskini artırmaktadır (Cihangir vd., 2018, s. 132-142).

Heyelanlar, meydana geldikleri bölgelerde önemli ve geri dönülemez kayıplara sebep olmaktadır. Bu kayıplar, genellikle can kayıpları, altyapı hasarları, tarım alanlarının zarar görmesi ve su kaynaklarının kirlenmesi gibi çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Heyelanlar, özellikle yerleşim alanlarına yakın bölgelerde büyük tehditler oluşturmakta, insan yaşamını ve çevreyi doğrudan etkilemektedir (Kadioğlu, 2018, s. 77-111).

Heyelanların olumsuz etkilerinden korunmak için özellikle dik yamaçlarda bitki örtüsünün artırılması çok önemlidir. Ağaçlandırma çalışmaları ve bitki örtüsünün güçlendirilmesiyle eğimlerin azaltılması gerekmektedir.

Ülkemizde heyelanlar en fazla dağlık ve yamaçların yoğun olması sebebiyle Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde görülmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalar Karadeniz bölgesinde heyelanlar sebebiyle ciddi can ve mal kayıplarının yaşandığını ortaya koymaktadır (Filiz ve Avcı, 2013, 31-38).

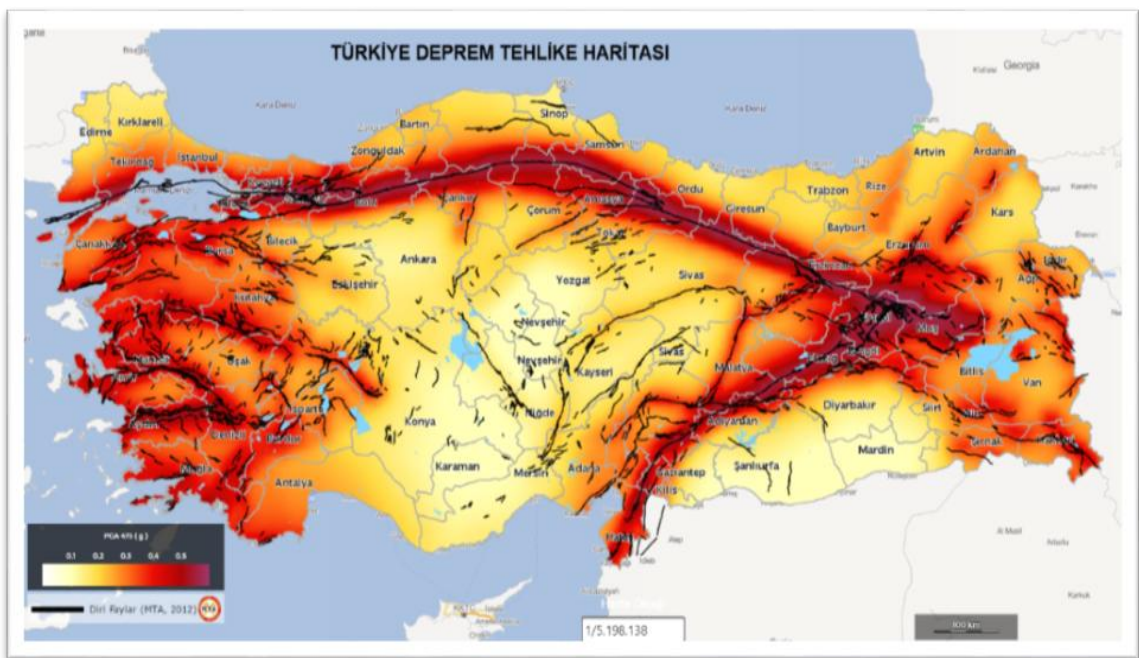
1.1.2.4. Depremler

Türk Dil Kurumu'nda (TDK) deprem kavramı “*Yer kabuğunun kırılarak yer değiştirmesi sonucunda oluşan hareket, zelzele, yer sarsıntısı*” olarak açıklanmakta olup, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi'nin yaptığı tanıma göre deprem yer kabuğunun titreşimlerin etkisi ile ani bir şekilde yeryüzünü sarsması şeklinde tanımlanmaktadır (Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, 2017).

Depremler, yer kabuğunda biriken büyük miktarda potansiyel enerjinin aniden serbest kalması sonucu meydana gelen sismik olaylardır (Taymaz, 1999, s. 72-87). Büyüklüğü 8 şiddetinde olan bir depremin saldığı enerji, son derece yüksek olup, bu tür bir depremin saldığı enerjinin yaklaşık olarak bin adet atom bombasının patlamasıyla eşdeğer olduğu ifade edilmektedir.

Depremlerin genelde başka afetlerin oluşumunu tetiklediğı görülmektedir. Deprem sonrası sel, tsunami, kaya düşmeleri, yangınlar ve çeşitli salgın hastalıklar ortaya çıkmaktadır. Özellikle okyanus ülkelerinde şiddetli depremlerden sonra çoğu zaman tsunami gibi afetler meydana gelmektedir. Deprem sonrasında köprüler limanlar ve büyük mimari eserler zarar görmektedir. Binaların yıkılması ulaşımı etkileyerek deprem sonrası tahribatı artırmaktadır. Aynı zamanda depremler sonucunda elektrik, su ve doğalgaz aksamaları sonucu şehir yaşamı kesintiye uğramaktadır (Işıkara, 1991, s. 94).

Türkiye deprem kuşağında yer almakta ve bu coğrafyada tarih boyunca birçok büyük deprem meydana gelmiştir. Depremler ciddi can ve mal kayıplarına sebep olmakla birlikte her bölgede farklı yoğunlukta görülmektedir. Ülkenin farklı bölgelerinde meydana gelen depremler özellikle Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu fay hattında yoğunlaşmaktadır. Türkiye’de depremler çoğu zaman afete dönüşmektedir. Bu durumun sebepleri arasında Türkiye’nin coğrafi konumundan dolayı deprem bölgesi olmasına rağmen projelendirme hataları, binaların yapım aşamasındaki hatalar, yer seçimi hataları ve denetimin yetersizliği gösterilebilir. Türkiye’nin deprem tehlikesini göstermek amacıyla 2018 yılında yayımlanan deprem risk haritasına göre Türkiye topraklarının büyük bir çoğunluğunun deprem riski altında olduğu görülmektedir.

Şekil 2: Türkiye Deprem Risk Haritası (AFAD, 2018)

Tarihin ilk dönemlerinden beri insanları fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda etkileyen birçok deprem meydana gelmiştir. Depremlerin meydana getirdiği can ve mal kayıpları her bireyi farklı şekillerde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, deprem gibi doğal afetlerin, toplumsal cinsiyet açısından farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Özellikle kadınların, deprem sonrası yaşanan zararlardan erkeklere oranla daha fazla etkilendikleri gözlemlenmiştir. Toplumda dezavantajlı konumda bulunan kadınlar, işsizlik ve işyeri kayıpları gibi nedenlerle de afetlerden daha fazla etkilenmektedir.

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE ŞİDDET

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet olguları birbiriyle yakından ilişkili ve gerektiğinde birbirlerini besleyen olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet, dünyanın her yerinde var olan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkan bir toplumsal sorundur. Kadına yönelik şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri yatmaktadır. Toplumsal yapıda var olan ataerkil düzen, kadının itaat etmeye zorlanması ve güç dengesizlikleri kadına uygulanan şiddeti meşrulaştırmaktadır (Başar ve Demirci, 2016, s. 41-52.)

1.2.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Kalıpları ve Hegemonik Erkeklik

Cinsiyet (sex), kavramı bireylerin erkek ve kadın olmalarından kaynaklı fiziksel farklılıkları sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı, fiziksel olarak birbirinden farklı olan bireylere, toplum tarafından yüklenen sorumluluklar, roller ve beklentiler olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2004, s. 20).

Cinsiyet rolleri, doğumla beraber yakın sosyal çevrede ve ailede ortaya çıkmaktadır. Bireyler daha ilk doğdukları andan itibaren cinsiyet rollerine maruz kalmaktadır. Genellikle kız çocukları güvenli ev ortamlarında ev işleri yaparak ya da oyuncak bebeklerle oynayarak dış dünyadan uzak tutulur. Öte yandan erkek çocukları, zamanlarının çoğunu dışarıda ve fiziksel güç gerektiren aktiviteler yaparak geçirirler. Ayrıca çoğu zaman ebeveynlerin aile içinde sergiledikleri cinsiyet rolleri, çocuklar tarafından örnek alınmaktadır. Örneğin rol model olarak görülen anne genelde ev içindeki işlerle meşgul olurken, baba figürü daha çok ekonomik ve ev dışındaki işlerle ilgilenmektedir. Çocuklar tarafından örnek alınan bu cinsiyet kalıpları, yetişkinlik döneminde de kendini göstermektedir. Bu rollerin, bireylerin okul ve sosyal yaşamlarında pekiştiği görülmektedir. Cinsiyetçi yaklaşımların sağlamlaşması ile dünyanın her yerinde kadın erkek ayrımcılıkları yaygınlaşmaktadır (Sayılan, 2012, s. 2).

Cinsiyet kavramının bir sonucu olarak kadın ve erkekler daha doğmadan cinsiyet organlarına bakılarak sınıflandırılmaya başlarlar. Bu sınıflandırmalar nüfus cüzdanlarının renginden başlayarak seçilecek mesleklere kadar etkilemektedir. Örneğin eğitim sisteminin bir parçası olan okullarda,

cinsiyet temelli yaklaşımlar çocukların zihinlerine aşılacaktır. Geleneksel yapı içerisinde büyüyen öğretmenlerin farkında olmadan, erkek egemen tutum ve davranışlar sergilediği görülmektedir. Sınıf içerisinde cinsiyetçi yaklaşımların normalleştirilerek erkek ve kız çocukların yan yana oturmalarının engellendiği görülmektedir. Böylece kız ve erkek çocukların birbirlerine temas etmeleri engellenerek, cinsel özellikleri denetim altında tutulmaktadır. Kız ve erkek çocukları arasına konulan bu keskin sınır, çocukların birbirleriyle düşünce paylaşımlarına, birlikte karar almalarına ve eşitlik anlamında ilerleme kaydetmelerine engel olmaktadır. Yine okullarda benimsenen cinsiyetçi yaklaşımlar sonucu erkek çocuklarının meslek seçimlerini yaparken, eşlerine bakmak ve evi geçindirmek amacıyla hareket ettikleri görülür. Kız çocukları ise toplumda kalıplaşmış yargıların yansıması sonucu olarak, ileride bütün ihtiyaçlarını karşılayacak bir prens bulmayı hayal etmektedir. Evlendikten sonra bütün hayatını garanti altına almayı hedefleyen kız çocuklarının, bu kalıp yargılar sonucu cinsellikleri ve dış görünüşleri ile dikkat çekmeye çalıştıkları görülmektedir (Dökmen, 2004, s. 30).

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kavramından farklı olarak bireylerin biyolojik özellikleri dışında farklı bir kimliğe sahip olması durumudur. Bu yeni kimlik toplumların kültür ve değerleri çerçevesinde meydana gelen suni bir niteliktedir. Diğer bir deyişle bireylerin doğduğu ve büyüdüğü çevrede yaşadığı tecrübeler, toplumsal cinsiyet kavramını şekillendirmektedir (Korkmaz ve Başer, 2019, s. 71-80). Kavram ilk kez John Money isimli Amerikalı bir psikolog tarafından 1950’li yıllarda kullanılmıştır. John Money’nin çalışmalarında, bireylerin cinsiyet kimliğinin biyolojik faktörlerden çok, toplumsal ve psikolojik etmenlerle şekillendiği ortaya konulmaktadır.

Avcı ve Güdekli’nin (2018, s. 475-506) ifadelerine göre toplumsal cinsiyet ayrımının ortaya çıkış noktası ailedir. Anne ve babalar tarafından, henüz çocuk dış dünyaya adım atmadan cinsiyet rolleri öğretilmektedir. Erkek çocuklarına cesur, güçlü ve bağımsız; kız çocuklarına korunmaya muhtaç, güçsüz ve itaatkâr olma gibi roller yüklenmektedir (Avcı ve Güdekli, 2018, s. 475-506). Yapılan çalışmalar Türkiye’de cinsiyete dayalı ayrımcılıkların daha çok Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölge’sinde yaygın olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının kadın ve erkeklere atfetmiş olduğu rollere bakıldığında, kadın ve ailenin birlikte düşünülmesi yakın zamanda ortaya çıkan bir olgu değildir. Yunan Medeniyetlerinde var olan kadın ve aile olgusunun günümüzde yaşanan anlayışın temelini oluşturduğu görülmektedir. Yunan Medeniyetinde kadın; doğurma özelliği sebebiyle kutsal kabul edilen, çocuklarına anne, kocasına iyi bir eş ve ev içindeki bütün sorumlulukları yerine getiren özellikleri ile varlığını sürdürmüştür. Antik Yunan Medeniyetinin savaşçı olması sebebiyle erkekler daha üstün konumda yer alırken, kız çocukları ve kadınlar ev içi işler ve annelik olmakla ilgili eğitimler alarak erkeklerden daha aşağı konumda yer almışlardır Yunan toplumunda kadın, zayıf ve

iradesiz olarak tanımlanmış; aynı zamanda dini anlamda da kötülüklerin başı olarak görülmüştür. Kadınların dini yapı içerisinde günah işlemeye meyilli olarak tasnif edilmesi Havva'ya kadar uzanmaktadır. Yasak meyvenin Adem ile birlikte yenmesine rağmen, işlenen günahın suçluluk payı eşit değildir (Yılmaz, 2018, s. 57-59).

Toplumsal cinsiyet kavramı, bireylerin toplumsallaşma süreci boyunca toplumun belirlediği tutum, davranış ve roller çerçevesinde şekillenmektedir (Gök ve Ersoy, 2021, s. 531-559). Bu süreç, bireylerin cinsiyetlerine ilişkin normlar ve beklentiler doğrultusunda biçimlenen toplumsal yapıların etkisiyle gerçekleşir. Bu roller, zaman ve mekân fark etmeksizin, bireylerin günlük yaşamlarının her alanında evde, okulda, alışverişte, iş hayatında ve daha pek çok ortamda devam eder. Bu bağlamda, toplumsal yapı içinde kadınların daha ilgili, güler yüzlü, sevgi dolu ve bakım verici olarak nitelendirildiği; erkeklerin güçlü, koruyucu ve bağımsız olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu farklı roller ve sorumluluklar sonucu kadınlardan genelde ev hanımı öğretmen, hemşire vb. olmaları beklenir. Erkeklerin ise asker, mühendis, pilot vb. olmaları beklenmektedir. Kadınların genelde özel alan olarak görülen ev içi işlerle uğraştığı ve muhtaç konumunda olduğu; erkeklerin ise daha çok kamusal alanda para kazanma gibi sorumluluklara sahip olduğu görülmektedir (Vatandaş, 2011, s. 29-56).

Toplumsal cinsiyet, bireylerin sahip olduğu biyolojik farklılıkların yanı sıra sosyal, politik ve ekonomik yapı ile şekillenen rolleri ifade etmektedir. Bireyler bir cinsiyetle dünyaya gelirler ve sosyalleşme süreçlerinde kız ve erkek olmalarıyla ilgili sorumluluklarla tanışır. Kadınlara uygun davranışlar feminen olarak nitelendirilirken, erkeklere uygun davranışlar maskülen olarak adlandırılır. Bazı durumlarda birey biyolojik olarak erkek ya da kadın olmasına rağmen toplumun kabul gördüğü geleneksel olan toplumsal cinsiyet rollerini benimsemeyebilir. Bu durumlarda cinsel obje olarak karşı cins yerine kendi cinsi tercih etme söz konusu olmaktadır. Başka bir deyişle cinsiyeti erkek veya kadın olan her bireyin, toplumsal cinsiyetinin kadınsı ya da erkeksi olması gerekmez. Kadın olma ve erkek olma durumları, toplumun coğrafi ve kültürel yapısının sonucu olarak bireylere yüklenen rol ve sorumluluklar olarak değerlendirilmektedir (Akkaş, 2024, s. 97-118)

Toplumsal cinsiyet tartışmaları sonucu 1980'li yıllarda ortaya çıkan hegemonik erkeklik, erkeklerin iktidarı elinde tutması ve kadınlar üzerinde egemenlik kurmasını sağlayan evrensel bir kavramdır. Hegemonik erkeklik, erkek egemenliğini toplumsal değerlere dayandırarak erkeklerin kadınlar üzerinde baskı yaratmasını ifade etmektedir. Hegemonik baskı çoğu zaman kadınlarla sınır kalmayarak erkekler tarafından hemcinslerine de uygulanmaktadır (Baştürk- Akça ve Tönel, 2011, s. 11-39).

Akademik çalışmalarında erkeklik ve erkekler üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Avustralyalı Connell, hegemonik erkeklik kavramının ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Connell, hegemonik kavramı ile yalnızca cinsiyete dayalı bir egemenliği değil özel ve kamusal alanda var olan kapsamlı bir egemenlikten söz etmektedir. Diğer taraftan hegemonik erkeklik ataerkil toplumun vazgeçilmez bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir (Orhun ve Delibaş, 2021, s. 14-30).

Hegemonik erkeklik kuramının kurucusu olan Connell, hegemonik erkeklik ve şiddet bağlantısını kurarak; aile içi şiddetin uygulayıcısı olan erkeklerin erkekliğini göstermek amacıyla şiddet uyguladığını vurgulamaktadır. Bu durumda şiddet erkeklerin gücünü ve iktidarını ispat etme aracı olarak kullanılmaktadır. Bu şiddete sadece kadınlar maruz kalmamakta, bazı durumlarda erkekler hemcinslerine de güçlerini göstermek amacıyla şiddet uygulayabilmektedir. Tayfun Atay' a (2012) göre, yaygın olan hegemonik erkeklik anlayışı ile erkeklik; sertlik, saldırganlık, öfkeli vb. olma hali şeklinde tezahür edilmektedir. Bu toplumsal kalıplarla erkekliğin sarsıldığı durumlarda çoğu zaman şiddet ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda hegemonik erkeklik anlayışı içeriden erkeğe, dışarıdan ise kadına zarar veren bir olgu haline dönüşmektedir (Laloğlu, 2018, s. 393-397).

Hegemonik erkeklik, erkeğin bir model üzerinden temsil edilmesi ve tek bir erkeklik biçimi olduğunu öne süren bir olgudur. Hâlihazırda var olan diğer erkeklik biçimlerinin yok sayıldığı görölmektedir. Bu anlamda hegemonik erkeklik, kadınlar üzerinde kurduğu egemenliğinin yanı sıra diğer erkeklik türlerini de sistemin dışında bırakmaktadır. Türkiye'de erkeklik yapısı ile ilgili çalışmalar yapan Cenk Özbay, "*Türkiye'de Erkekliği Aramak*" isimli araştırmasında günümüzde hâkim olan hegemonik erkeklik kavramının neoliberal erkeklik kavramı olarak varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Özbay'ın çalışmalarında, erkeklik kodlarını din, kültür, siyaset ve ordu değişkenleri bağlamında incelediği görölmektedir (Özbay, 2013, s. 194).

Hegemonik erkeklik kavramının çeşitli türleri vardır ve erkeklik, ataerkil düzenin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Hegemonik erkeklik kavramı dört ana kategoride ele almaktadır(Orhun ve Delibaş, 2021, s.21)

Hegemonik erkeklik; erkeklerin kadınlar ve kendi hemcinsleri üzerinde iktidar kurduğu bir türdür. Bu kategoride erkekler ataerkil sistemde en fazla söz hakkı olan grup olarak karşımıza çıkar ve güç yine iktidar sahibi erkeklerin elindedir.

Suç ortağı erkeklik; hegemonik düzende olduğu gibi bu sınıflandırmada da erkekler ataerkil düzene destek vererek kadınları ezerek ikinci plana atmaktadır. Erkeklerin geneli suç ortağı grubunda bulunmaktadır. Bu gruptaki erkekler zaman zaman feminist erkeklere dönüşebilmektedir.

Madun erkeklik; bu erkek grubunda bulunan erkekler en dezavantajlı konumda bulunan kişilerdir. Bu grupta yer alan erkeklerin egemen oldukları düzende ayrıcalıklardan en az düzeyde faydalandıkları görülmektedir.

Marjinal erkeklik; ırk, dil, din-etnisite vb. gibi özelliklerden dolayı bu grubun ataerkil düzende dezavantajlı konumda olduğu görülmektedir.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkekler arasında eşitliğin bozulması, haklar ve fırsatların eşit paylaşılmaması sonucu ortaya çıkan dengesizlik durumu olarak tanımlanmaktadır. Genellikle sözü edilen eşitsizlik durumuna kadınlar maruz kalmakta ve toplum içinde kadın ve erkek bireyler arasında çeşitli ayrımcılıklar meydana gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar her zaman erkeklerin gerisinde bırakılmaktadır. Bu durum kadınların temel hizmetlerden yararlanmasını engellemekte gerek iş gerekse sosyal hayatlarını olumsuz olarak etkilemektedir (Başar ve Demirci, 2016, s. 41-52.)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği çalışmaları 20. yüzyılda ivme kazanmaya başlamıştır. Cinsiyet konusundaki çalışmaları ile adını duyuran Pierre Bourdieu, toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi ile ilgili birçok çalışma yürütmüştür. Pierre Bourdieu' a göre cinsiyet eşitsizliği kendini çoğu zaman eril tahakküm şeklinde göstermektedir. Bu düşünceden hareket eden Bourdieu'a göre eril tahakküm, erkeklerin güçlerini ve üstünlüklerini kadınlar üzerinde gösterme çabası olarak açıklanmaktadır. Eril tahakküm toplumsal, kültürel ve sosyal yapılar tarafından sürekli yeniden üretilmekte ve devam ettirilmektedir (Arpacı, 2020, s. 245-264).

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, büyük ölçüde dini, kültürel ve toplumsal değer yargılarıyla şekillenmektedir. Bu değer yargıları, toplumun bireylerden beklediği davranışlar ve roller aracılığıyla toplumsal cinsiyet normlarını pekiştirir. Özellikle kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet kalıpları ve önyargılar, cinsiyet eşitsizliğine yol açarak kadınları dezavantajlı bir konumda bırakmakta ve toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik alanlarda eşitsizliğin derinleşmesine neden olmaktadır.

Geçmişten günümüze süregelen toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kadınları toplumun gerisinde bırakmakta ve gelişimlerinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Yapılan çalışmalar özellikle eğitim alanında yaşanan eşitsizliğin ciddi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. 2020 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından yayımlanan bir rapor, dünya ülkelerinde okuma yazma bilmeyen nüfusun üçte ikisini kadınların oluşturduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda kadınlar iş hayatında da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalmakta, eşitsizlikler sonucunda şiddet durumlarının sıklığının arttığı da göze çarpmaktadır (Altunkaynak, 2020, s. 40-47).

1.2.3. Şiddet, Şiddet Türleri

Şiddet kavramı, insanlar bir arada yaşamaya başladığından itibaren ortaya çıkan ve günümüze değin ulaşmış evrensel bir özellik taşımaktadır. Şiddetin tarih boyunca neredeyse her toplumda görüldüğü bilinmektedir. Şiddet kimi zaman bireyler arasında kimi zaman toplumsal yapılar arasında kendini göstermektedir. Şiddetin ortaya çıkması çoğunlukla güç ve otorite kavramlarının bir arada bulunması gerekmektedir.

En genel tanımıyla şiddet, bireylere ve topluma fiziksel, psikolojik, cinsel anlamda acı vermek, eziyet çektirmek amacıyla uygulanan yıkıcı ve yok edici saldırgan davranışların tümü olarak tanımlanmaktadır. Şiddet barındıran davranışlar, aniden, amaçsız ve kontrolsüzce çeşitli nedenlere dayandırılarak uygulanır ve kişilere zarar vermeyi amaçlamaktadır (Köse ve Beşer, 2017, s. 2).

Dünya Sağlık Örgütü şiddet kavramını, *“fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması”* şeklinde tanımlamaktadır (Polat, 2016, s. 15-34). Toplumun sosyo-kültürel yapısı bireylerin eylem ve ilişkilerini büyük ölçüde etkilemektedir. Aynı zamanda bireylerin aldığı eğitim, aile yapısı ve sorunlara çözüm arama yolları şiddete eğilim konusunda belirleyici bir rol oynamaktadır (Adak, 2000, s. 180). Şiddet kavramının çeşitli türleri mevcut olup şiddet denilince akla ilk olarak fiziksel şiddet gelmektedir. Şiddet kavramının en yaygın türleri Fiziksel şiddet, Cinsel şiddet, Psikolojik şiddet ve Ekonomik şiddet olarak bilinir (Polat, 2016, s. 15-34).

1.2.3.1. Fiziksel şiddet

Şiddet kavramının oldukça yaygın bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin fiziksel üstünlüğünü ispat etmek amacıyla temas yoluyla, diğer bireyleri korkutan, tehdit eden her türlü davranışı fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Vurma, itme ya da yaralayıcı bir alet ile tehdit etme gibi eylemler fiziksel şiddetin örneklerini oluşturmaktadır (Özçakar, 2017, s. 2).

1.2.3.2. Cinsel şiddet

Her yaş grubunda rastlanılan ve cinsiyet fark etmeksizin meydana gelen, kişileri zorlayıcı ve yıkıcı davranışlara maruz bırakan bir şiddet türüdür. Şiddeti uygulayan kişi, maruz kalan kişiden sadece cinsel anlamda faydalanmakla kalmaz, kişiyi zorlayarak ve boyun eğdirmek zorunda bırakmaktadır (Polat, 2007, s. 5).

1.2.3.3. Psikolojik şiddet

Bireylerin psikolojik baskıya maruz bırakmak, duygusal anlamda aşağılamak, toplumdan soyutlamaya çalışmak gibi eylemleri duygusal şiddet türüne örnek oluşturmaktadır. Aynı zamanda reddetme, tek başına bırakma, yıldırma ve kendi çıkarlarını kullanma gibi davranışlar da duygusal şiddet olarak görülmektedir (Civelek, 2013, s. 10).

1.2.3.4. Ekonomik şiddet

Bireylerin kendi isteği dışında çalışmaya zorlanması ya da çalışmaktan alıkonulması gibi eylemleri içeren bir şiddet türüdür. Kadınların, toplumsal yapı içerisinde diğer bireylere nazaran daha çok ekonomik şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Kadınlara uygulanan ekonomik şiddet, çoğunlukla erkeklerin kadınların parasını kontrol etmesi, kartlarına el konulması, mallarının kendi üzerlerine yapılması gibi örneklerle karşımıza çıkmaktadır (Akkaş ve Uyanık, 2016, s. 8).

1.3. ATAERKİLLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDET

Toplumumuzun en önemli sorunlarından birisi olan ataerkillik, kamusal ve özel alanda erkekleri güçlü ve üstün kabul ederken; kadınları zayıf olarak görmekte ve arka plana atmaktadır. Mevcut düzende erkek bireyler kadınlara baskı uygulayarak ev içine hapsetmektedir. Sylvia Walby ataerkil düzeni tanımlarken “*erkeklerin baskı ve güç kullanarak kadınları sömürdüğü toplumsal düzen*” ifadelerini kullanmıştır. Toplumsal düzende kadınların güçsüz ve savunmasız olduğu, erkeklerin ise güçlü olmasından kaynaklı sömüren olduğu belirtilmektedir. Ataerkil düzenin merkezinde erkeğin gücü vardır ve kadınlar yalnızca erkeklerin izin verdiği ölçüde bu düzende yer almaktadır. Walby (1990) ataerkil düzenin altı boyutu olduğunu ifade etmekte ve bu boyutları şöyle açıklamaktadır (Walby, 1990, s. 215):

Ataerkil üretim biçimi: Bu sistemde kadının ev işlerini yerine getirmek ve kocasına hizmet etmek gibi ev içi sorumlulukları kutsal görülmektedir. Kadın evde üretici konumundadır, zamanı geldiğinde çocuk yapıp yetiştirme görevine sahiptir. Yaptığı işler karşılığında ücret almayan kadın, toplumsal ilişkiler bakımından da dezavantajlı konumda bulunmaktadır.

Ücretli istihdamda ataerkillik: Ev hayatında ikinci plana atılan kadın, bu sistemde ekonomik olarak da sömürülmektedir. Kadının emeği görmezden gelinerek baskıya maruz bırakılmaktadır.

Ataerkil devlet: Ataerkil düzen ev ve iş ortamları dışında da kendini göstermektedir. Devlet bazı durumlarda yönetim ve karar alma mekanizmalarında kadınları arka planda tutmaktadır. Siyasi ve idari kararlar cinsiyet eşitliğine önem verilmeden uygulanabilmekte ve hukuksal düzenlemeler, geleneksel ataerkil yapının etkisiyle kadını ikinci plana atabilmektedir.

Cinsellikte ataerkillik: Toplumsal kabuller ve değerlerin baskısıyla kadın çoğu zaman anne olma amacıyla evlenmektedir. Toplumsal değerler, kadın ve erkeklerin cinselliğe yaklaşımını da etkilemekte, çoğu zaman cinsellik erkeğin kadın üzerinde kurduğu denetim ve baskı şeklinde kendini göstermektedir.

Ataerkil kültür: Yaş, cinsiyet ve kültürel yapıya göre şekillenen ataerkil kültür, günlük yaşam içerisinde farklı kurumsal yapılar vasıtasıyla ortaya çıkmaktadır.

Erkek şiddeti: Ataerkil yapı, kadını kontrol etme ve denetim altına alma üzerine şekillenen bir yapıdır. Ataerkil düzenin öngördüğü yapının dışına çıkan kadın, erkek şiddeti ile karşılaşmaktadır. Burada erkeklerin şiddete başvurmasındaki amaçları, erkeğin otoritesinin ve gücünün sarsıldığını düşünmesidir. Çoğu zaman erkek şiddeti taciz ve tecavüze eylemlerine dönüşebilmektedir. Ataerkil düzende toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve taciz, tecavüz vb. durumlar yaygın olarak görülmektedir.

Juliet Mitchell, kadınların aile evinde karşılaştıkları ataerkil sistemin, evlilikle birlikte eşlerinin evinde devam ettiğini ileri sürmektedir. Mitchell'e göre, kadınlar evlenirken, kendilerine hükmeden ilk baskıcı figür olan babalarının hayatından ayrılarak, yeni bir baskıcı figür olan eşlerinin hayatına geçiş yapmaktadırlar. Bu bağlamda Mitchell, kadınların toplumsal yapıdaki statülerinin evlilikle birlikte bir değişim ve dönüşüm sürecine girdiğini vurgulamaktadır. Mitchell, ataerkil düzenin güç kazanmasının ve pekişmesinin, erkeklerin kadınları bir tür "değiş-tokuş" aracı gibi kullanmalarından kaynaklandığını belirtmektedir. Erkeklerin, kadınları akrabalık ilişkileri aracılığıyla "devretmesi", ataerkil düzenin devamlılığını sağlayan bir mekanizma olarak işlev görmektedir (Gören, 2012, s. 1-22).

1.3.1. Kadına Yönelik Şiddet ve Türleri

Kadına yönelik şiddet, tarihsel süreç boyunca farklı coğrafyalarda ve kültürlerde varlığını sürdüren, toplumsal yapıları derinden etkileyen ve zamanla daha da belirginleşen bir sorundur. Geçmişten günümüze kadar devam eden bu olgu, yalnızca bireyler ve aileler üzerinde değil, aynı zamanda toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına da zarar vermektedir. Kadına yönelik şiddet, sadece bir insan hakları ihlali değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve güç dinamiklerinin bir yansımasıdır. 1975-1985 yılında Viyana'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Hakları Konferansı'nda kadınların, cinsiyete dayalı yaşadığı zorluklar üzerinde durulmuştur. Bu konferansta, kadına şiddet "insan hakları ihlali olarak" ele alınmıştır (Açıkel, 2009, s. 117).

Birleşmiş Milletler, kadına yönelik şiddet olgusunu tanımlamak ve bu sorunun küresel düzeyde çözülmesine yönelik bir çerçeve oluşturmak amacıyla 2008 yılında "Birleşmiş Milletler

Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'ni yayımlamıştır. Bu bildirme, kadına yönelik şiddeti, özel ya da kamu alanı fark etmeksizin, kadına uygulanan baskı ve zorbalık olarak tanımlamaktadır (Özkan, 2017, s. 533-564).

Kadına yönelik şiddet, toplumların sosyo-kültürel yapıları, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dinamikleri doğrultusunda farklı yaş dönemlerinde ve çeşitli biçimlerde kendini gösteren karmaşık bir olgudur. Bu şiddet, yalnızca ergenlik veya yetişkinlik dönemine özgü değildir. Kadınlar daha anne karnındayken de şiddete maruz kalabilmektedir. Kadına yönelik şiddet, doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik gibi farklı yaşam evrelerinde farklı türde ve yoğunlukta ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kadına yönelik şiddet, yalnızca fiziksel şiddetle sınırlı kalmaz; aynı zamanda cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet gibi farklı biçimler de ortaya çıkabilir (Uçar, 2003, s. 85). Yapılan uluslararası çalışmalara göre, küresel ölçekte kadınların erkeklere kıyasla iki kat daha fazla şiddete maruz kaldığı ve öldürüldüğü belirlenmiştir. Özellikle 2012 yılında dikkat çeken bir raporda, dünya genelinde toplamda 93.000 kadın cinayetinin işlendiği ortaya konulmuştur. Bu ölümlerin önemli bir kısmının, kadınların yakın çevresindeki bireyler tarafından kaynaklandığı dikkat çekmektedir. Bahsi geçen raporda belirtilen verilere göre, bu cinayetlerin dağılımı şu şekildedir: Okyanusya'da 200, Avrupa'da 3.300, Amerika'da 6.900, Afrika'da 13.400 ve Asya'da 19.700 kadın, aile üyeleri ya da yakın partnerleri tarafından öldürülmüştür (UNODC, 2013, s. 53).

Kadına yönelik şiddet, her türlü coğrafyada karşımıza çıkmaktadır. Meslek, statü, yaş gibi unsurlar fark etmeksizin çoğu kadının şiddete maruz kaldığı bilinmektedir (Erol, 2013, s. 3). Şiddetin kökeni, büyük ölçüde toplum tarafından bireylere yüklenen cinsiyet rollerine dayanmaktadır. Cinsiyet temelli toplumsal normlar, erkeklerin ve kadınların toplum içindeki yerini belirlerken, bu rollerin sağladığı güç dinamikleri, şiddetin temel sebeplerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle erkek egemen toplumlar ve ataerkil yapılar tarafından, erkeklerin toplumsal statüleri ve güçleri cinsiyetlerine dayalı olarak üstün kabul edilirken, kadınların statüsünü ise sürekli erkeklerden aşağıda kabul edilmektedir. Bu eşitsizlikler, kadına yönelik şiddeti ve baskıyı daha fazla artırmaktadır (Özkan, 2018, s. 4).

Erkekler çoğu zaman şiddeti denetim aracı olarak kullanarak kadına boyun eğdirmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda aile içinde öğrenilen şiddet bir diğer nesille kolayca aktarılmaktadır. Bu nedenle aile içinde şiddeti deneyimlemiş çocukların ileride kurdukları aile yaşamında şiddet uygulama ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Ayhan vd., 2023, s. 139-160).

Ataerkil toplum yapısına bağlı olarak, erkeklerin hanede daha fazla söz sahibi olması da yine şiddetin nedenleri arasında sayılmaktadır. Kişiler arası sosyal ve kültürel farklılıklar, iletişim zayıflığı gibi durumlar da şiddete neden olmaktadır. Şiddet uygulayan erkeğin, şiddete

başvurmasının sebepleri arasında ekonomik zorluklar, kaybetme korkusu, kronik depresyon rahatsızlıkları ve denetim kurma arzusu gibi durumlar gösterilebilir (Çalışkan ve Çevik, 2018, s. 8).

Kadına yönelik şiddetin nedenlerinin araştırıldığı birçok çalışma yapılmıştır. Şefkat-Der'in 2008 yılında erkeğin kadına uyguladığı şiddetin nedenlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada elde ettiği çıktılar aşağıdaki gibidir (Sallan vd., 2017, s. 199-226) :

- Kadının boşanma talebinde bulunması
- Çocuk sahibi olma düşüncesinde yaşanan ayrılıklar
- Cinsel istekler hususunda uzlaşamama
- Kıskançlıklar ve kişisel sınırlara müdahale edilmesi
- Sosyal medya ve toplumun etkileri
- Ekonomik güçlükler
- Alkol tüketimi
- Aldatma
- Kadının iş hayatına girmek istemesi

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2002 yılında yapılan bir sınıflandırmaya göre şiddet ikiye ayrılmakta, birincisi kişinin kendine zarar vermek amacıyla kendisine uyguladığı şiddet, ikincisi kişiler arası şiddet olarak karşımıza çıkar. Kişinin kendisine zarar vermesi fiziksel zarar ya da intihar girişimi şeklinde kendini gösterir. Kişinin kendine zarar vermesinin altında genelde psikolojik sorunlar yatmaktadır. Kişiler arası şiddet ise bireyler arasında yaşanan şiddet durumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Harcar vd., 2008, s. 54).

Aile içi şiddet genellikle toplumsal norm ve geleneksel cinsiyet rollerinin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu tür şiddet, genellikle aile bireyleri arasında, özellikle erkek ve kadın arasında güç dinamiklerinin dengesizliği sonucu gelişir. Aile içi şiddetin uygulayan kişinin temel amacı, kadını korkutarak ve baskı altında tutarak davranışlarını kontrol etmektir. Kadına uygulanan şiddet, fiziksel psikolojik, ekonomik, şiddet ve cinsel şiddet gibi farklı biçimlerde kendini göstermektedir (Polat, 2016, s. 15-34).

1.3.1.1. Kadına yönelik fiziksel şiddet

Kadına yönelik fiziksel şiddet, sıklıkla gelenek ve göreneklerin etkisiyle toplumda normalleştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ataerkil toplumlarda, kadına yönelik şiddet, erkeklerin kadınlar üzerindeki denetimlerini güçlendiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Fiziksel şiddet, bu bağlamda, kadını sindirmenin, kontrol altına almanın ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaya zorlamanın bir yolu olarak görülmektedir. Toplumda yerleşik kültürel normlar, kadına yönelik şiddeti bazen haklı çıkaran ya da meşrulaştıran

söylemlerle desteklenmektedir. Bu tür söylemler, şiddetin bir eğitime veya disiplin aracına dönüştürülmesine zemin hazırlar. Örneğin, "*Kızını dövmeven dizini döver*" veya "*Kadının sırtından sopa, karnından çocuk eksik etmeyeceksin*" gibi halk arasında sıkça duyulan deyimler, fiziksel şiddeti toplumsal normlar çerçevesinde haklı göstermek amacıyla kullanılmaktadır (Yengin, 1997, s. 164).

Fiziksel şiddet, günümüzde oldukça yaygın bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin fiziksel üstünlüğünü ispat etmek için temas yoluyla, bir araç vasıtasıyla diğer bireyleri korkutma ve tehdit içeren her türlü davranışı fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Vurma, incitme ya da yaralayıcı bir alet ile tehdit etme, alkol ya da zararlı madde kullanmaya zorlama gibi eylemler fiziksel şiddetin örneklerini oluşturmaktadır (Özçakar, 2017, s. 2).

Kadına uygulanan fiziksel şiddet, en çok aile içinde eş, eski eş veya partner tarafından uygulanmaktadır. Fiziksel şiddet uygulayan kişinin amacı genelde güç göstermek ve şiddet uygulanan kişiye üstünlük sağlamaktır (Tatlıoğlu ve Küçükköse, 2015, s. 194-209).

Fiziksel şiddetin tarihi çok eskilere dayanmakla beraber çoğu toplumda fiziksel şiddet gizli tutulmaktadır. Şiddet gören kadın aile içi huzurunun bozulmaması, çocukların mutsuz olmaması ve toplumsal dışlanma gibi sebeplerle şiddete karşı genelde susmaktadır. Fiziksel şiddet üzeri örtülmeye çalışılsa da yapılan araştırmalara göre en sık rastlanan şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet, fiziksel yaralanmaların yanı sıra, depresyon, kâbus görme, bilinç kaybı, intihar girişimleri şeklinde kendisini göstermektedir (Somunoğlu- İkinci, 2014, s. 21-28).

Dünyanın birçok bölgesinde yapılan çalışmalar kadınların çoğunun fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır. ABD’de yapılan bir çalışma, iki evlilikten hemen hemen birinde fiziksel şiddetin yaşandığını göstermektedir. Fiziksel şiddetin en belirgin örneği olan dayak sonucu, fiziksel yaralanmalar, bilinç kaybı ve diş kırıkları gibi çeşitli sorunlar baş göstermektedir (Atman, 2003, s. 333-335).

Ülkemizde yapılan çalışmalar şiddetin geleneksel toplumlarda bir cezalandırma biçimi olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Aile içinde şiddet yaşamış bireyler, fiziksel şiddeti bir terbiye aracı görerek, şiddeti başkalarına uygulamaktadır. Bu bağlamda şiddet gören kişilerin şiddete başvurmaları öğrenilen bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Yiğitcan, 2013, s. 67).

1.3.1.2. Kadına yönelik cinsel şiddet

Cinsel Şiddet, her yaş grubunda rastlanılan ve cinsiyet fark etmeksizin meydana gelen, kişileri zorlayıcı ve yıkıcı davranışlara maruz bırakan bir şiddet türüdür. Şiddeti uygulayan kişi, maruz kalan kişiden sadece cinsel anlamda faydalanmakla kalmaz, kişiyi utandırmak zorlamak ve boyun eğdirmek zorunda bırakmaktadır (Polat, 2007, s. 12).

Erkeklerin, erkeklik güçlerini kadının güçsüzlüğü üzerinde baskılayarak ortaya koymak istemesi cinsel şiddete yol açmaktadır. Erkekler kadına, dokunma ve sözlü taciz yoluyla zor kullanarak cinsel şiddet uygulamaktadır. Cinsel şiddet, toplumsal yaşamın herhangi bir zaman diliminde meydana gelebileceği gibi, şiddete maruz kalan kadını ruhsal anlamda da çok derinden etkilemektedir (Halıcı, 2007, s. 47-48). Cinsel istismar yaşayan kişilerde, ilerleyen süreçlerde çeşitli psikolojik sorunlar gözlemlenmektedir. Şiddet maruz kalan kişi aynı zamanda, insan ilişkilerinde güvensizlik ve korku gibi birçok olumsuz durumla karşılaşmaktadır. Çoğu zaman mağdurların, kendi cinsel yaşamlarında bozukluklar yaşadığı da görülmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013, s. 12).

Cinsel şiddet, bir kişinin kendi iradesi dışında cinsel ilişkiye zorlanması, evlenmeye zorlanması, çocuk doğurmaya zorlanması, kürtaja zorlanması gibi davranışlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Cinsel şiddet, çoğu zaman fiziksel şiddetle beraber uygulanmaktadır. Fiziksel şiddetten ayrıldığı nokta ise mahrem olarak görüldüğü için belirlenmesinin diğer şiddet türlerine göre daha zor olmasıdır.

1.3.1.3. Kadına yönelik psikolojik şiddet

Psikolojik şiddet, bir bireyin, duygusal ve zihinsel sağlığını hedef alan ve onları psikolojik olarak kontrol etmeyi amaçlayan şiddet türüdür. Bu tür şiddet, fiziksel şiddetle kıyaslandığında daha az görünür olsa da etkileri uzun vadede oldukça yıkıcı olabilmektedir. Kadına yönelik psikolojik şiddet, şiddet uygulayan kişinin kadının düşünce ve duygusal ifade özgürlüğünü kısıtlayarak onun ruhsal sağlığını bozmaya yönelik çeşitli eylemleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Açıkel, 2009, s. 25). Bu şiddet türü, kişiyi devamlı bir şekilde psikolojik baskıya maruz bırakmak, duygusal anlamda aşağılamak, toplumdan soyutlamaya çalışmak, gibi eylemlerle kendini göstermektedir (Civelek, 2013, s. 5).

Psikolojik şiddete maruz kalan bireyin, özgüven eksikliği yaşayarak kendini toplumdan soyutladığı görülmektedir. Şiddet uygulayan kişi şiddet gören kişinin tepkisizliği üzerinde şiddetin boyutunu artırmaktadır. Kadınların maruz kaldığı psikolojik şiddet aynı zamanda kadını din, dil ve ırk bakımından eleştirerek küçük düşürme gibi davranışları da içermektedir.

Psikolojik şiddet, kadının kişisel sınırlarının ihlal edildiği, giydiği kıyafete müdahale edildiği, görüştüğü kişilerin denetlendiği, sadakatsizlikle suçlandığı ve değersiz hissettirildiği bir şiddet türüdür (Mavili, 2014, s. 34).

Dünya genelinde yapılan çalışmalar AB üyesi olan birçok ülkede psikolojik şiddetin yaygın olduğunu ortaya koymuştur. 2012 yılında AB üyesi ülkeler özelinde yapılan bir çalışma bu ülkelerde 18-74 yaşları arasında kadınların hayatlarında en az bir kere yakın çevrelerindeki insanlar tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur (UNODC, 2013).

Türkiye’de 2008 yılında psikolojik şiddeti ortaya koymak amacıyla Kadın Yönelik Aile İçi Şiddet başlıklı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya göre evli olan kadınların, %43,9 oranında duygusal şiddet yaşadıkları ortaya koyulmuştur. Aynı çalışmaya göre Türkiye’de bölgesel olarak en fazla duygusal şiddet yaşanan bölge Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi, en az şiddet yaşanan bölge ise Batı Marmara Bölgesi olarak değerlendirilmiştir (Yüksel-Kaptanoğlu, 2015, s. 81).

1.3.1.4. Kadına yönelik ekonomik şiddet

Ekonomik Şiddet, bireylerin kendi isteği dışında çalışmaya zorlanması ya da çalışmaktan alıkonulması gibi eylemleri içeren bir şiddet türüdür. Kadınlara uygulanan ekonomik şiddet, eşlerinin kadının parasını kontrol etmesi, kartlarına el konulması, mallarını kendi üzerlerine yapmaları gibi örneklerle karşımıza çıkmaktadır (Akkaş ve Uyanık, 2016, s. 8).

Kadınlara uygulanan ekonomik şiddetin temel amacı, kadınları erkeklere bağımlı hale getirmektir. Temel ihtiyaçların karşılanmasında kadına destek olmama, kadınların çalışmasına engel olma, mevcut işinden ayrılmasına sebep olma gibi davranışlar bu bağımlılığı artırmaktadır (Çolak, 2009, s. 3-20).

Kültür, din ve sosyal yaşam diğer şiddet türlerinde olduğu gibi ekonomik şiddetin ortaya çıkmasında etkilidir. Dünya ülkeleri içinde 1,5 milyar yoksul bireyin %70’ ini kadınların oluşturduğu bilinmektedir. Türkiye’de yapılan bir çalışma genellikle evli kadınların ekonomik şiddete maruz kaldığını belirtmektedir. Ülkemizde var olan “*Kadının parası haramdır*” gibi söylemler toplum yapısının şiddeti nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (Kesici, 2007, s. 121-158). Kadınlara uygulanan ekonomik şiddet türleri şu şekilde sıralanmaktadır (Özgentürk vd., 2012, s. 5):

- Kadının iş hayatına girmesine engel olmak
- İstemediği bir işte çalışmaya zorlanması
- Düşük maaşla ağır işler yaptırmak
- Kadının kazandığı paraya el koymak
- İşten ayrılmasına neden olmak

Kadına uygulanan şiddet uygulayıcısı her zaman erkekler değildir. Kadınların, iş hayatında da ekonomik şiddete maruz kaldığı durumlar meydana gelmektedir. Kadınlar çalışma hayatında cinsiyet kaynaklı eşitsizlikler ve iş-aile yaşamından dolayı dışlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Aytaç ve Dursun, 2013, s. 67-68).

Kadınlar fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddete, birbirinden farklı sebeplerden dolayı maruz kalmaktadır. Yapılan çalışmalarda, kadına yönelik şiddetin, psikolojik, biyolojik ve toplumsal nedenleri incelenmektedir.

1.3.2. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

Kadına yönelik şiddetin çeşitli sebepleri bulunmaktadır ve bu sebeplerin en belirgin olanı, toplumsal yapının ataerkil bir temele dayanmasıdır. Ataerkil yapılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirerek erkeklerin baskın konumda olduğu bir güç ilişkisi yaratmaktadır. Bu yapıda, kadınlar erkekler karşısında genellikle ikincil konumda tutulmakta ve bu ikincilleştirilmiş statü, kadına yönelik şiddetin bir gerekçesi olarak sunulmaktadır. Kadına yönelik şiddetin bir diğer nedeni olan eril tahakküm, kadının bedenini, özgürlüğünü ve haklarını denetlemeyi hedefleyen bir sistemin parçasıdır. Eril tahakkümün yaygın olduğu toplumlarda şiddetin daha yaygın olduğu görülmektedir.

Kadına uygulanan şiddetin bir diğer nedeni ekonomik zorluklar olarak bilinmektedir. Düşük gelir seviyesi, yoksulluk ve ekonomik güvencesizlik, aile içindeki gerginlikleri artırarak şiddeti tetiklemektedir. Ekonomik sıkıntılar, stres ve gelecek kaygısı, bireylerin psikolojik durumlarını olumsuz etkilemekte ve bu durum, aile içindeki şiddeti artırmaktadır. Özellikle maddi bağımsızlıktan yoksun olan kadınlar, ekonomik zorluklar karşısında şiddete uğrama riskiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu tür sosyal ve ekonomik faktörler, kadına yönelik şiddetin hem görünür hem de gizli nedenlerini oluşturmaktadır.

Capaldi ve arkadaşları (2012), kadına yönelik şiddetin sebeplerini incelemek amacıyla 228 ayrı çalışmayı değerlendirmiş ve şiddetin kökenlerini üç ana kategori altında açıklamışlardır. İlk kategori, şiddetin aile, okul ve sosyal çevre gibi farklı toplumsal ortamlarda meydana geldiğini vurgulamaktadır. İkinci kategori, bireylerin aile, akranlar ve karşı cinsle kurdukları ilişkiler sonucunda ortaya çıkan psikolojik durumların şiddete yol açabileceğini öne sürmektedir. Üçüncü kategori ise etkileşim örüntüleri, ilişkilere yüklenen anlamlar ve duygusal yoğunlukların şiddete neden olabileceğini belirtmektedir. İnsanlar arasındaki ilişkilerdeki güç dengesizlikleri, duygusal bağların manipüle edilmesi ve ilişkilerdeki duygusal yoğunluk, şiddet dinamiklerini beslemektedir. Özellikle eşitlikçi olmayan ve güç ilişkilerine dayalı olan ilişkilerde, bireyler arasındaki çatışmaların şiddete dönüşme olasılığı artmaktadır (Çiftçi ve Açık, 2022, s. 1-7).

1.3.2.1. Kadına yönelik şiddetin psikolojik nedenleri

Bireylerin büyüdükları toplumsal ortam, onların şiddete ilişkin algılarını ve bu tür davranışları normalleştirme biçimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Gelenek, görenek ve kültürel değerler, şiddetin kabul edilebilirliğini ve meşruiyetini şekillendirmektedir. Bu bağlamda, şiddetin yaygın olarak yaşandığı toplumlarda, şiddet olgusu genellikle doğal bir durum olarak karşılanmaktadır. Özellikle ataerkil yapılarla şekillenen toplumsal normlar, şiddeti, güç ve denetim aracılığıyla toplumsal düzeni sağlama biçimi olarak meşrulaştırmaktadır. Bu tür toplumlarda, şiddet sadece bireysel bir davranış olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin bir parçası olarak

görülmektedir. Dolayısıyla, şiddetin sıkça yaşandığı toplumlarda, bu tür davranışlar bireyler tarafından içselleştirilerek, zamanla toplumsal kabul gören bir norm haline gelmektedir (Öztürk, 2011, s. 36).

Şiddet uygulayan bireyler, genellikle ekonomik veya fiziksel anlamda kendilerini yetersiz hissettikleri durumlarla karşılaştıklarında, bu duygusal sıkıntılarını kontrol altına almak amacıyla kadına yönelik şiddet eylemlerine başvururlar. Özellikle, yoğun bir baskı altında hissetme ve yetersizlik duygusu, erkeklerin duygusal denetimlerini kaybetmelerine ve bunun sonucunda şiddet gibi yıkıcı davranışlara yönelmelerine yol açmaktadır. Bu durumda, erkekler yaşadıkları psikolojik ve duygusal baskıyı kadınlara yansıtarak, onları kontrol altına alma ve kendi güçsüzlüklerini telafi etme amacı güderler. Psikolojik şiddet, kadının duygusal sağlığını bozarak, onun özgürlüğünü sınırlamaktadır. Kadınlar bu tür bir şiddete maruz kaldıklarında, genellikle boşanma veya ayrılma gibi çözümlere başvurma yoluna giderler. Ancak, boşanma süreçlerinin kadının karşılaştığı şiddeti daha da artırdığı görülmektedir (Çiftçi ve Açık, 2022, s. 1-7).

Şiddetin psikolojik nedenlerini ortaya koyabilmek için şiddet uygulayan kişinin psikolojik durumuna bakılması gerekmektedir. Eğer şiddet uygulayan kişinin akıl sağlığı yerinde değilse şiddetin nedenlerini ve sonuçlarını bilememesi muhtemeldir. Bu kişiler şiddeti kimi zaman bir çözüm aracı olarak görürken kimi zaman caydırma amacıyla uygulamaktadır (Doğutaş ve Doğutaş, 2013, s. 94-95).

Şiddetin psikolojik nedenlerini anlamak için, şiddet uygulayan bireylerin psikolojik durumunu analiz etmek önemlidir. Şiddet uygulayan kişilerin akıl sağlığının yerinde olmaması, şiddetin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgi sahibi olmalarını engellemektedir. Akıl sağlığı yerinde olmayan bireyler, sorunlarla baş etmede şiddeti bir çıkış yolu olarak görmekte ve şiddeti hem bir iletişim biçimi hem de bir kontrol aracı olarak kullanmaktadırlar.

Şiddetin psikolojik nedenlerinin genelde aile içi zayıf iletişim, yalnızlık ve terkedilme korkusu, özgüven eksikliği gibi durumlarda ortaya çıktığı görülmektedir. Benzer olarak, aile içi şiddeti deneyimleme, ailenin aşırı sevgi veya aşırı baskısına maruz kalma, psikolojik bozukluklar, cinsel istismara maruz kalma, zararlı madde kullanımı vb. gibi durumlarda şiddetin psikolojik nedenlerini oluşturmaktadır (Çiftçi ve Açık, 2022, s. 1-7).

1.3.2.2. Kadına yönelik şiddetin biyolojik nedenleri

Kadına yönelik biyolojik şiddet olgusu, şiddet uygulayan erkeklerin yaş ve biyolojik farklılıkları ve hormonal değişimlerinin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Yaşla birlikte meydana gelen hormonal değişimler, bireylerin duygusal durumlarını ve davranışlarını etkileyerek şiddetin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Şiddet uygulayan erkeklerin yaşadığı biyolojik değişimler, hormonal

değişikliklerle birlikte, sosyal çevre ve psikolojik durumlarla etkileşime girerek şiddet davranışlarını artırmaktadır. Yapılan çalışmalar erkeklerin şiddet içeren davranışlarının yaş ilerledikçe azaldığını göstermekte, bu durum şiddet ve yaşa bağlı hormonal değişimlerinin ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Çalışkan ve Çevik, 2018, s. 8).

1.3.2.3. Kadına yönelik şiddetin toplumsal nedenleri

Toplumların geleneksel ve cinsiyetçi yapılarının şiddet üzerinde önemli bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Bu yapılar, erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurma ve baskı uygulama eğilimlerini artırmaktadır. Cinsiyetçi tutumlar, kadınların erkeklerde eşit haklara sahip olmasını engelleyerek, onların üzerindeki şiddetin toplumsal olarak desteklenmesini sağlamaktadır. Toplumda yaygın olan geleneksel ve cinsiyetçi yapılar kadına yönelik şiddetin toplumsal yapının ve güç ilişkilerinin bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır (Okutan, 2007, s. 28-29).

Toplumda egemen olan cinsiyetçi yaklaşımlar, kadına yönelik şiddet olgusunun kültürel bir miras gibi nesiller arasında aktarılmasına yol açmaktadır. Cinsiyetçi normlar ve değerler, özellikle erkeklerin egemenliğini destekleyen aile yapılarında, şiddetin kabul edilebilir veya meşru bir çözüm aracı olarak görülmesine neden olmaktadır. Aile içindeki şiddetli geçimsizlik, ekonomik yetersizlikler, psikolojik ve sosyal bozukluklar, kadınlara yönelik önyargı kalıpları ve eğitim sistemindeki aksaklıklar, şiddetin temel sebepleri arasında yer almaktadır (Çiftçi ve Açık, 2022, s. 1-7).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜLKEMİZDE YAŞANAN DEPREMLER, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Türkiye'nin büyük bir kısmı, özellikle Kuzey Anadolu Fay Hattı ve Doğu Anadolu Fay Hattı gibi aktif tektonik yapılarla kesişen alanlarda bulunmakta olup, bu fay hatları sık sık deprem üretmektedir. Dünyada meydana gelen 6,5 şiddetinde depremlerin sıklığı göz önüne alındığında, Türkiye bu kategoride altıncı sırada yer almaktadır. Ülkede her yıl, büyüklüğü 5 ve üzeri olan ortalama bir deprem gerçekleşmektedir. Türkiye nüfusunun yaklaşık %95'i, yüksek deprem riski taşıyan bölgelerde ikamet etmektedir (Budak vd., 2004, s. 3-4). Depremlerden etkilenen insan sayısı bakımından Türkiye, dünyada ortalama sekizinci sırada bulunurken, insan kaybı açısından ise üçüncü sırada yer almaktadır

Depremler Türkiye'de gündemi en çok meşgul eden afetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemiz deprem kuşağında yer aldığı için sürekli farklı büyüklükte depremler meydana gelmektedir. Türkiye'nin deprem geçmişine bakıldığında birçok deprem yaşandığı görülmektedir. Bu depremler beraberinde başka afetlere de yol açabilmektedir. Deprem sonrasında heyelan, seller, barajların taşması ve kaya düşmeleri gibi birçok afet meydana gelmektedir (Alkın, 2021, s. 5).

Türkiye'nin farklı bölgelerinde çeşitli büyüklüklerde ve şiddetlerde depremler meydana getirmektedir. Anadolu'da çeşitli dönemlerde büyük depremler meydana gelmiş ve birçok şehir depremler sonucunda ortadan kalkmıştır. Örneğin Hierapolis Antik Kenti (Denizli), Truva ve Efes gibi şehirler çeşitli depremler yaşamış ve bu şehirlerde birçok yerleşim yeri deprem sonucunda ortadan kalkmıştır. Tarihsel geçmişine bakıldığında İstanbul ilinde çeşitli büyüklüklerde depremler meydana geldiği görülmektedir. İstanbul'da en çok yıkım yaratan deprem 1509 Büyük İstanbul Depremi olarak bilinir. Deprem dolayısıyla kentte o tarihte 5-6 bin civarında insan hayatını kaybetmiştir (Cansever, 2001, s. 213).

İzmir'de geçmiş yıllarda büyük depremlere şahit olan bir il olarak kayıtlara geçmiştir. Milattan sonra İzmir ilinde 178, 1025 ve 1688 yıllarında çok şiddetli depremler yaşanmıştır. Depremler sonucunda toplamda 20 bin kişi hayatını kaybetmiştir. İzmir'in Rodos Adası'nda 1843 yılında meydana gelen depremde 6.000 kişi hayatını kaybetmiştir. 1883'de Çeşme dolaylarında meydana gelen depremde 15.000 kişi vefat etmiştir (Nişancı ve Yıldırım, 2023, s. 100-124).

Depremler, yalnızca can ve mal kayıplarına yol açmakla kalmayıp, bireylerin psikolojik sağlığı üzerinde de derin olumsuz etkiler yaratmaktadır. Depremlerin psikolojik etkileri, depremin türüne, şiddetine ve bireylerin yaşadıkları çevresel koşullara bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet normları ve kadınların toplumdaki konumu deprem süreçlerinde kadınların ekonomik, psikolojik ve sosyal olarak daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır (Demirci ve Avcu, 2021, s. 86-105). Depremler, kadınların toplum içindeki ve aile içindeki rol ve sorumluluklarını da değiştirmektedir. Yapılan çalışmalar deprem koşullarında kadınların çeşitli gereksinimlerinin karşılanmadığını ve cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıktığını ortaya koymaktadır (Okay ve İlkkaracan, 2018, s. 1-12). Kadınların deprem dönemlerinde fiziksel ve psikolojik sorunların yanı sıra eşlerinden ve erkek arkadaşlarından şiddet gördükleri ortaya konulmaktadır. Ayrıca kadınlar deprem dönemlerinde istismar, cinsel saldırı ve insan ticareti gibi durumlara da maruz kalabilmektedirler (Enarson ve Fordham, 2001, s. 133-136).

Kadınlar, normal koşullarda eğitim gibi temel haklara erişimde çeşitli zorluklarla karşılaşmakta, sınırlı hareketlilik ve kamusal alanda yeterince görünür olamama gibi toplumsal eşitsizliklerle mücadele etmektedirler. Bu eşitsizlikler, kadınların sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan daha dezavantajlı konumda olmalarına yol açmaktadır. Deprem dönemlerinde kadınların “bakıcı ve koruyucu rolleri” deprem koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Yaşlı, çocuk ve engelli bireylerin deprem anında taşınması ve tahliyesi kadınların sorumluluğunu artırmaktadır (Okay ve İlkkaracan, 2018, s. 1-12).

Deprem dönemlerinde kadınların ekonomik olarak da çeşitli zorluklar yaşadıkları belirtilmektedir. Dünya Bankası tarafından yürütülen bir çalışma, ekonomik geliri olmayan kadınların deprem dönemlerinde orantısız bir şekilde daha fazla etkilendiklerini bildirmektedir. Düzenli bir geliri olan ve iyi eğitim almış kadın bireylerin deprem dönemlerinde daha az etkilendikleri görülmektedir (Marangoz ve İzci, 2023, s. 1-30).

Son yıllarda, Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde meydana gelen yıkıcı depremler; 1992 Erzincan Depremi, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ve 6 Şubat 2023 Pazarcık ve Elbistan depremleri, büyük hasarlara yol açan ve toplumsal yapıyı derinden etkileyen önemli depremler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. TÜRKİYE’DE YAŞANAN ÖNEMLİ DEPREMLER VE ETKİLERİ

Türkiye, yer kabuğundaki aktif fay hatları nedeniyle yüksek deprem riski taşıyan bir ülkedir. Bu bağlamda, 13 Mart 1992 Erzincan Depremi, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ve 6 Şubat 2023 Pazarcık ve Elbistan depremleri ve etkileri detaylı şekilde ele alınacaktır.

2.1.1. Erzincan Depremi

Büyük Erzincan depreminden 53 yıl sonra (1992) meydana gelen Erzincan depreminin, büyüklüğü 6,8 olarak ölçülmüştür. Türkiye’nin büyük bir bölümünde hissedilen ciddi can ve mal

kayıpları yaşanan bu depremde 653 kişi hayatını kaybetmiş, 3000'e yakın kişi yaralanmış ve yaklaşık 2189 binada ağır hasar meydana gelmiştir (Altınok, 1995, s. 245). Erzincan merkez, Üzümlü kasabası ve köylerde depremin şiddeti daha fazla hissedilmiştir. Deprem bölgesinde aralıklarla iki gün boyunca artçı depremler gözlemlenmiştir. Depremin şiddetinin, yapısal ve jeolojik koşullarının depremin hasarlarını artırdığı görülmektedir (Demir ve Alım, 2016, s. 61).

Erzincan'a bağlı Geçit- Demirkapı demiryoluna deprem sırasında çığ düşmesi sonucu demiryolu ulaşımına kapanmıştır. Çığın temizlenmesi için bölgeye ekipler gönderilmiştir. Bölgeye ilk yardım müdahalesi Türk havayollarına ait iki uçak tarafından yapılmıştır (Kişi, 2022, s. 5). Erzincan depreminden önce 210 bin olan nüfus, deprem sonrası yaklaşık 180 bine düşmüştür. Genel olarak deprem bölgesinden İstanbul, Antalya, Mersin gibi illere göç edildiği görülmektedir. Deprem bölgesinde hasar gören evlerin yenilenmesi için, konut yapımı görevi TOKİ' ye verilmiştir (Kıral, 2001, s. 39).

1992 yılında yaşanan Erzincan depremi sonrası Türkiye'de afet yönetimi kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda 1992 yılında 3838 sayılı bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre "Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun" Erzincan bölgesinde depremin etkilerini azaltmayı amaçlamaktadır (Işık vd., 2012, s. 5).

Tablo 3'de Erzincan Depremi sonrası gereken acil müdahale, kurtarma ve yeniden yapılanma çalışmalarıyla ilgili ekonomik giderler yer almaktadır. Tablo 3'de açıklanan verilere bakıldığında ülkemizde yaşanan Erzincan Depremi'nde oluşan kayıpların maliyetinin toplamda 3228,35 milyar TL olduğu belirtilmiştir.

Tablo 3: Erzincan Depremin Yol Açtığı Doğrudan Ekonomik Kayıplar (Milyar TL) (Erzincan Valiliği, 1996).

Acil Yardım ve Kurtarma	
Geçici Yerleşme	13
Acil ve İlk Yardım	75
Sağlık Hizmetleri	150
Yiyecek Malzemesi	50
Besi Hayvanları İçin Yem	10
Toplam	416
Bina İmar ve Onarım İnşaatı	
Yıkılan veya Hasar Gören Orta Hasar Alan Binalar	751,5
Hafif Hasar Alan Binalar	180
Altyapı Tamirleri	42,5
Bina İçi Eşya	10
Toplam	552,5
	1535,5

İşyeri İmar ve Onarım İnşaatı	
Yıkılan veya Ağır Hasar Gören İşyerleri	405
Orta Hasarlı İş Yerleri	78.75
Az Hasarlı İş Yerleri	17,5
Toplam	501,25
Altyapı Tamirleri	
Elektrik Şebekesi	20
Ulaşım Şebekesi	40
İçme Suyu Şebekesi	2
Toplam	62
Hayvan ve Tarım Binaları	
11 700 büyük ve Küçük Baş Hayvan	16
Ahır, Depo vb. Binalar	40
Toplam	56
Resmi Binalar	
Eğitim için Kullanılan Binalar	69
Sağlık için Kullanılan Binalar	157
Askeri Binalar	55
Tarım Bakanlığına Ait Binalar	32,5
İç İşleri Bakanlığına Ait Binalar	8,1
Diğer	50
Toplam	371,6
İnşa Halindeki Binalar	
Borçların Silinmesinden Dolayı	30
Toplam	30
Genel toplam	3228.35

2.1.2. Ege Depremi

30 Ekim 2020’de Ege denizinde meydana gelen Ege depremi yoğun olarak İzmir ilini ve Marmara bölgesinde bulunan şehirleri etkilemiştir. Saat 14.51 civarında meydana gelen depremin büyüklüğü 6,6 olarak ölçülmüştür. Deprem 16 saniye sürmüştür ve ardından birçok artçı deprem meydana gelmiştir. Deprem sonucu Türkiye’de 117 kişi Yunanistan’da 2 kişi olmak üzere toplam 119 kişi hayatını kaybetmiş, 1053 kişi yaralanmıştır (Akduman, 2021, s. 21-32).

Depremi meydana getirdiği hasarları gidermek amacıyla toplam 8.712 personel görevlendirilmiştir. Yaşanan can ve mal kayıplarına karşı bölgede yaşayan vatandaşlar depreme her zaman hazırlıklı olmaları konusunda uyarılmıştır. Depremi hasarlarını gidermek amacıyla bölgeye AFAD Başkanlığı tarafından 23.000.000 TL aktarılmıştır. Aynı zamanda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından deprem bölgesine toplamda 25.000.000 TL kaynak ayrılmıştır (Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, 2024).

2.1.3. 1999 Marmara Depremi

Marmara Depremi ülkemizde en fazla can ve mal kayıplarına sebep olan depremlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Deprem, ülkenin büyük bir kısmını etkilemiş, ciddi can ve mal kayıplarına sebep olmuştur. Sabah saat 03.05 civarında meydana gelen deprem sonucunda 17.480 can kaybı yaşanmış ve yaklaşık 44 bin kişi yaralanmıştır (Genç, 2008, s. 167).

Deprem yoğun olarak Sakarya, Bilecik, Eskişehir, Bursa Zonguldak ve Kocaeli gibi endüstri şehirlerini etkilemiştir. Türkiye'nin nüfusunun %23'ünün bu bölgede yoğunlaştığı ve yaklaşık 16 milyon kişinin bu depremden etkilendiği görülmüştür. Bu depremin, 1923 Tokyo depremi sonrası endüstrileşmiş bir alanda yaşanan en büyük depremlerden birisi olduğu ifade edilmektedir (Tuna, 1923, s. 595-621).

Marmara Depremi özellikle elektrik ve doğalgaz hatları üzerinde büyük hasarlar meydana getirmiştir. Doğu batı yönü sağlanan ulaşım büyük oranda hasar görmüş birçok sanayi kuruluşunda yapısal hasarlar meydana gelmiştir. Depremden sonra ilk başlarda geçici barınaklar, konteynerler ve çadırlar kullanılmış daha sonra kentsel dönüşüm çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Ayvaz ve Arpacıoğlu, 2024, s. 169-193). Büyük depremden sonra oluşan can ve mal kayıpları dışında, üretim ve tüketim dengesi bozulmuş, ülke kaynaklarının büyük bir çoğunluğu bu bölgeye aktarılmıştır.

Depremin ekonomik etkilerini ortaya koymak amacıyla Dünya Bankası, Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) gibi kurumlar çeşitli raporlar hazırlamıştır. Dünya Bankası Marmara Depreminin maliyetinin 12 ile 17 milyar arasında olabileceğini tahmin etmiştir. TÜSİAD'a göre depremin maliyeti 17 milyar, DPT'ye göre maliyet 15-19 milyar olarak tahmin edilmiştir. Tablo 4'de TUSİAD, DPT ve DB'ye göre depremin ekonomik maliyetleri açıklanmıştır (İnmez, 2005, s.120).

Tablo 4: Marmara Depreminin Makroekonomik Maliyetleri (Milyar \$)

Milyon \$			
Maliyetler	TÜSİAD	DPT (SPO)	Dünya Bankası(WB)
Doğrudan Maliyetler	10	6,6-10,6	3,1-6,5
Konutlar	4	3,5-5	1,1-3
Şirketler	4,5	2,5-4,5	1,1-2,6
Alt yapı	1,5	0,5-1	0,9
Dolaylı maliyetler	2,8	2-2,5	1,8-2,6
Katma değer kaybı	2	2-2,5	1,2-2

Acil yardım harcamaları	0,8	...	0,6
Toplam hasar maliyeti	13	9-13	5-9
İkincil Etkiler			
Cari hesap kayıpları	2	...	3
Finansal maliyetler	2	5,9	3,6-4,6
İş kayıpları	...	...	%20-%50

2.1.4. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi ve Etkileri

Türkiye’de yüzyıllardır farklı yıkıcılığa sahip çeşitli depremler yaşanmaktadır. Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Pazarcık merkezli deprem en son yaşanan deprem olarak karşımıza çıkmaktadır. Pazarcık merkezli deprem yerel saat 04.17’de meydana gelmiş ve şiddeti 7,7 olarak ölçülmüştür. Yine 6 Şubat tarihinde 13.24 civarında 7,6 şiddetinde bir deprem daha yaşanmıştır (Altıparmak, 2024, s. 113-134). Depremlerden 11 ilde yaşayan yaklaşık 13,5 milyon vatandaş doğrudan etkilenmiştir. BM kayıtlarına göre Türkiye’de kayıtlı 1,7 milyon mülteci depremlerden doğrudan etkilenmiştir (Özdemir ve Engin, 2024, s. 15-26).

Deprem bölgesinde bulunan yaklaşık 2,6 milyon binanın %90’ının mesken olarak kullanıldığı bilinmektedir. Binaların %9’u işyeri ve devlet dairesi olarak kullanılmaktadır. Depremden 11 ilde toplamda hasar gören bina sayısı yaklaşık 5,6 milyon olarak karşımıza çıkmaktadır (SBB Deprem Sonrası Değerlendirme Raporu,2023, s.9)

6 Şubat Maraş merkezli deprem Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, Adıyaman, Malatya, Adana ve Elâzığ gibi 11 ili daha etkisi altına almıştır. Bu depremlerde 50 bin 783 can kaybı yaşanmış ve 115 bin 353 kişi depremde yaralanarak zarar görmüştür. Tablo 5’de Kahramanmaraş depreminden etkilenen illerin nüfus dağılımı gösterilmektedir (AFAD, 2023).

Tablo 5: 6 Şubat 2023 Depreminde Etkilenen 11 ile Ait 2022 Yılı Nüfus Tablosu (TÜİK, 2022)

İl	Toplam	0-17	15-24	15-29	0-29	15-64	65+
Adana	2.274.106	650.919	337.196	500.939	1.040.186	1.523.411	211.448
Adıyaman	635.169	213.088	104.216	151.927	329.544	404.271	53.281
Diyarbakır	1.804.880	677.944	323.328	479.726	1.051.408	1.140.208	92.990
Elazığ	591.497	152.439	93.264	136.714	262.186	401.774	64.251
Gaziantep	2.154.051	790.077	373.459	543.469	1.206.932	1.366.161	124.427
Hatay	1.686.043	537.008	265.090	382.846	828.626	1.102.478	137.785
Malatya	812.580	215.978	126.831	184.285	361.013	545.210	90.642

Maraş	1.177.436	373.637	193.881	278.382	586.363	764.905	104.550
Şanlıurfa	2.170.110	347.864	403.597	580.835	1.414.726	1.246.531	89.688
Kilis	147.919	48.947	27.599	38.283	80.164	95.119	11.919
Osmaniye	559.405	171.036	87.769	125.901	266.411	366.904	51.991
Toplam	14.013.196	4.805.937	2.336.230	3.404.307	7.427.559	8.956.972	1.032.97

Depremden etkilenen illerin valiliklerinden alınan bilgilere göre depremde zarar gören 11 ilin toplam yüzölçümü 107.799 km olarak belirtilmiştir. Verilere bakıldığında yüzölçümü bakımından en büyük iller sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır ve Kahramanmaraş olarak sıralanmaktadır. AFAD tarafından 7,7 şiddetinde ölçülen ilk depremin Maraş, Hatay ve Gaziantep'in Nurdağı ilçesinde yoğun olarak hissedildiği görülmektedir. 7,6 şiddetindeki ikinci deprem ise Elbistan ve çevresinde bulunan illeri daha yoğun etkilemiştir (Özdemir ve Engin, 2024, s. 15-26).

Birçok ili etkileyen Maraş depremi fiziksel tahribatların yanı sıra üretim ve tüketim faaliyetlerini de kesintiye uğratmıştır. Tablo 6' da görüleceği üzere Maraş depreminin Türkiye ekonomisi üzerinde toplam yükünün yaklaşık 1.995 milyar TL olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 6: Toplam Maliyet- Hasar ve Acil Harcama (SBB Deprem Sonrası Değerlendirme Raporu, 2023)

Toplam Maliyet Tahmini	Milyar TL	Milyar \$	GSYH Oranı
Acil Arama	128,0	6,8	0,6
Kamu Kesimi Hasar Tahmini	242,5	12,9	1,1
Özel Kesim Hasar Tahmini	222,4	11,8	1,0
Konut Zarar Tahmini (Acil Yıkılacak + Yıkık + Ağır ve Orta Hasarlı Konut)	1.073,9	56,9	5,0
Ev içi Eşya Maliyeti	58,5	3,1	0,3
Hafriyat Maliyeti (100-120 milyon Metreküp)+ Konkasör (Kamu + Özel)	41,9	2,2	0,2
Özel Motorlu Araç Hasarı	6,1	0,3	0,0
Ara Toplam	1.773,2	94,0	8,2
Motorlu Taşıt Sigorta Ödemesi Maliyeti	1,2	0,1	0,0
DASK	36,4	1,9	0,2
Esnaf Gelir kaybı	13,9	0,7	0,1
GSYH Çıktı Kaybı	130	6,9	0,6
Genel Toplam	1.955	103,6	9,0

2.2. AFET YÖNETİMİ

Günümüzde yaşanan teknolojik ilerlemeler, afetlerin öngörülebilirliğini artırmak, erken uyarı sistemlerini geliştirme ve hasarları azaltma konusunda önemli bir rol oynasa da afetlerin oluşumunu engelleme veya yönlendirme kapasitesine sahip değildir. Afetler karşısında insanlığın alabileceği yapabileceği tek şey, gelecekteki afetlere karşı tedbirli olmaktır (Tercan, 2018, s. 63-74). Bu bağlamda ortaya çıkan afet yönetimi, insan ya da doğa kaynaklı afetlerin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi ve bireylerin can ve mal güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. Afet yönetimi, toplumların afetlere karşı bilinçlenmesini sağlamak ve daha etkili hazırlıklar yapmalarını sağlamak amacıyla, çeşitli politikalar, uygulamalar ve düzenlemeler geliştirmektedir. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de afetlerin sıklığının ve şiddetinin artması, afet yönetiminin önemini her geçen gün artıran bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Şengün ve Ceylan, 2023, s. 190).

Bütünleşik afet yönetimi, afet öncesi hazırlık, risk azaltma, afet sonrasında müdahale ve iyileştirme prensibini içermektedir. Afet öncesi hazırlık; olası bir afet durumunda toplumun en az zararla kurtulması için alınan teknik, idari ve siyasi bütün önlemleri içeren bir süreçtir. Risk azaltma; afetlerin meydana gelme olasılığını ve bu olayların olumsuz etkilerini en aza indirmeyi amaçlamakta ve bu süreçte olağanüstü hazırlık ve yetkilere ihtiyaç duyulmaktadır. Afet sonrasında müdahale aşaması; arama ve kurtarma, ilk yardım çalışmaları, hasar tespiti çalışmaları, güvenlik önlemlerinin alınması gibi adımlardan oluşmaktadır. Müdahale aşaması aynı zamanda afete maruz kalan insanları kurtarmak ve sağlıklarına kavuşmaları için bütün tedbirlerin alınmasını içeren bir süreçtir. Afetlerin sebep olduğu ekonomik ve sosyal kayıpların en az seviyeye indirilmesini sağlamak amaçlanır. İyileştirme aşaması; afet sonucunda meydana gelen zararların en etkili ve hızlı şekilde ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Afet yönetimi, bu dört aşamayı entegre biçimde uygulayan bir yönetim dalıdır. Afetlere sebep olan risklerin bilinmesi ve bu riskler ortaya çıkmadan önce tedbirlerin alınması gerekmektedir. Afetler meydana geldiğinde müdahale ve iyileştirmeler yapılmaktadır (Demirci ve Karakuyu, 2004, s. 67-101).

Şekil 3: Afet Yönetimi Aşamaları

Afet yönetimi, afet öncesi zararları azaltma, afetlere karşı hazırlık yapmak ve afet sonrasında iyileştirme ve müdahaleyi içeren planlama, örgütlenme ve yönetme aşamalarını içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Afet yönetimi başta hükümetlerin, yerel yönetim kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının bir arada çalıştığı çok yönlü ve dayanışmacı bir disiplindir. Afet yönetiminin temel prensibi, her aşamada iş birliği yapılması ve bu iş birliğinin sürdürülebilir olması olarak belirlenmiştir. Afetlerin etkili bir şekilde yönetilebilmesi, ancak tüm paydaşlar arasında güçlü bir iş birliği ve koordinasyon sağlandığında mümkün olabilmektedir. Bu iş birliği, afet öncesi hazırlık, afet anı müdahalesi ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin her aşamasında kritik bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, afet yönetiminin başarılı olabilmesi için toplumsal, kurumsal ve bireysel farkındalıkların geliştirilmesi, etkin bir iş birliği ve koordinasyonun sağlanması gerektiği düşünülmektedir (Yaman ve Düğer, 2017, s. 6).

Afet yönetimi Onuncu Kalkınma Planında, “*afetlerden sonra oluşan durumlara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afete maruz kalan kişiler için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için, toplumun hep birlikte hareket ettiği bir mücadele süreci*” olarak tanımlanmıştır (Tercan, 2018, s. 63-74).

2.2.1. Türkiye’de Afet Yönetimi

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla afet bölgesinde olduğundan dolayı, özellikle depremlerden en fazla etkilenen ülkelerden biridir. Tarihsel olarak, İstanbul’da yaşanan büyük depremler, afetlerin toplum üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermiş ve afet yönetimi mevzuatının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. İstanbul’daki depremler hem fiziksel altyapının hem de toplumsal yapının afetlere karşı ne kadar savunmasız olduğunu ortaya koymuş, bu da afet yönetimi alanında yasal düzenlemeler ve stratejilerin iyileştirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Özellikle 1509, 1766 ve 1984 tarihinde İstanbul’da yaşanan büyük depremler çok

fazla yıkım yaratmış ve ilk kez 1509 İstanbul depreminden sonra depremle ilgili bir ferman yayınlanmıştır (Akdağ, 2002, s. 5).

Türkiye’de afet yönetimi dört önemli dönem şeklinde incelenmektedir. Bu dönemler 1944 öncesi, 1944-1958 arası, 1958-1999 yılları ve 1999 sonrası dönemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dört dönem arasında yaşanan gelişmeler neticesinde afet yönetimi ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapıldığı görülmektedir (Göktürk ve Yılmaz, 2001, s. 7).

- I. Dönem; 1944 yılı öncesi,
- II. Dönem; 1944 - 1958 yılları arası,
- III. Dönem; 1958 - 1999 yılları arası,
- IV. Dönem; 1999 yılı sonrası

1944 yılı öncesindeki dönem: Osmanlı devletinin yeterli bir afet planı olmadığı için acil durumların padişahın desteği ile sağlandığı görülür. 1944 yılı öncesi dönemde 11.06.1868 yılında kurulan Hilâl-i Ahmer (Kızılay), özellikle afet durumlarında sağlık hizmetleri, yardımlar ve temel insani ihtiyaçların karşılanması noktasında önemli bir rol üstlenmiştir. Diğer yandan bu dönemin en önemli düzenlemelerinden olan Belediye Kanunu’nun, 1930 yılında yürürlüğe girdiği görülmektedir. Belediye Kanunu, yerel yönetimlerin afet ve acil durum yönetimi konusunda daha sistematik ve düzenli bir şekilde faaliyet göstermelerini sağlamaktadır (TAMP, 2021).

1939’da yaşanan Erzincan depreminin yıkıcı sonuçları afet yönetimi ile ilgili yeni yasal düzenlemeleri gündeme getirmiştir. 17 Ocak 1940 tarihinde 3773 sayılı “*Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun*” çıkarılmıştır. Bu kanunla, depremden zarar gören kişiler için yapılacak yardımlar kurallara bağlanmıştır (Karaesmen, 2004, s. 56). Bu dönemi kapsayan 1935-1944 yılları arasında çok fazla taşkın ve su baskını meydana gelmiş, su baskınlarının etkilerini azaltmak amacıyla 1943 yılında 4373 sayılı “*Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Koruma*” adlı kanun çıkarılmıştır (Şengün, 2007, s. 84).

1944- 1958 yılları arası dönem: 1939 yılı sonrasında ülkemizde yaşanan depremler sonucunda 43.319 kişi hayatını kaybetmiş, 75.000 kişi yaralanmıştır. Depremlerin zararlarını azaltmak amacıyla 1944 tarihinde 4623 sayılı “*Yer Sarsıntılarından Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun*” yürürlüğe konulmuştur. Akabinde depremlerin etkilerinin azaltılması amacıyla 1945 yılında Türkiye’nin ilk deprem haritası hazırlanmıştır. Yine 1945 senesinde yer sarsıntısı yaşanan bölgelerde uygulanmak üzere yapı yönetmeliği çıkarılmış ve uygulanması zorunlu hale getirilmiştir. 1953 yılına gelindiğinde yer altı ve yer üstü su baskınlarının önlenmesi

ve bu sulardan yararlanmak amacıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Göktürk, Yılmaz, 2001, s. 8).

1958-1999 yılları arası dönem: 1958 yılında afet yönetiminde önemli değişiklikler ve düzenlemelere gidilmiştir. 1958 yılında 7116 sayılı “*İmar ve İskân Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanunun*” çıkarılmış akabinde İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur. Türkiye’de 1959 yılında 7269 sayılı “*Afet Kanunu*” çıkarılmış ve 4623 sayılı yasa yürürlükten kaldırmıştır. Günümüzde hala geçerli olan Afet Kanunu modern ve kapsamlı yapısı itibarıyla birçok ülke tarafından örnek alınan bir düzenleme olarak öne çıkmaktadır. Bu kanun gereği Bakanlar Kurulu kararı ile il ve ilçelerde afet müdahale sisteminin işleyişi belirlenmiş, afet müdahalesinde rol oynayan kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları sıralanmıştır (Aktel, 2015 s. 5).

1999 yılı sonrası dönem: Bu dönemde yaşanan 1998 Adana-Ceyhan ve 1999 Marmara Depremleri sonucunda oluşan zararlı etkilerini azaltmak amacıyla birçok yasal düzenleme yapılmıştır. 1999 yılı sonrası afet yönetim hizmetlerinin tek elden yürütülmesi amacıyla yeni bir kurumun varlığına ihtiyaç duyulmuştur.

17 Haziran 1999 tarihinde, 27261 sayılı “*Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*” Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, Türkiye’de afet yönetimi yapılanmasını köklü bir şekilde değiştirmiş ve afetlerle mücadele konusunda daha organize ve etkili bir sistemin kurulmasına olanak sağlamıştır. Yeni düzenleme ile afet yönetiminde görev alan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü (TAY), İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet işleri Genel Müdürlüğü kaldırılmıştır. Merkez teşkilatlarının Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na, taşra teşkilatlarının da ilgili il özel idaresine devredilmesi kararlaştırılmıştır (Yavuz, 2011, s. 5).

2000 yılına gelindiğinde Ulusal Deprem Konseyi kurulmuştur. 2001 yılında Bingöl depremi meydana geldikten sonra 4708 ve 4837 sayılı kanunlar çıkarılmıştır. Ulusal Deprem Konseyi yedi yıl faaliyetlerine devam etmiş olup 2007 senesinde kapatılması kararlaştırılmıştır. Aynı yıl 5711 sayılı “*Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik Kat Mülkiyeti Kanun’unda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun*” çıkarılmıştır (Özey ve Ünlü, 2020, s. 285). Akabinde Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü adlı üç kurum birleşerek 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) olarak tek çatı altında toplanmıştır (AFAD, 2011).

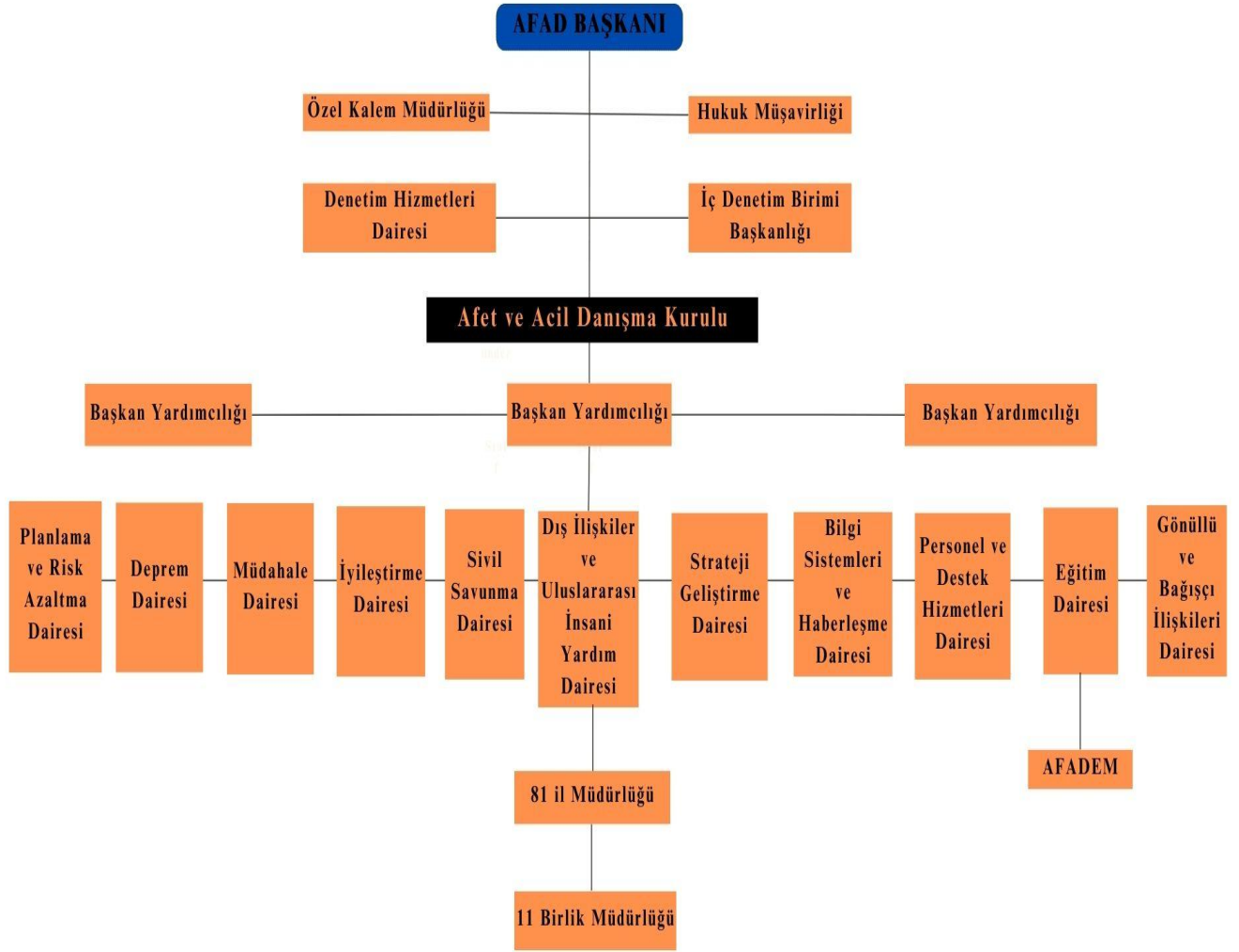
2.2.2. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Afet ve acil durumların yönetilmesi amacıyla, Başbakanlığa bağlı olarak 5902 sayılı Kanun ile kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye’de afetlere karşı daha etkin ve koordineli bir müdahale süreci oluşturulmasını amaçlayan bir yapı olarak, afet yönetimi alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın kurulması, afetlere karşı hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerinin daha sistematik bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve tüm kamu kurumları ile yerel yönetimlerin koordinasyonunu güçlendirmek açısından kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir (Aktel, 2015, s. 10).

Türkiye’de afet yönetimi, 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmadan önce, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü adlı üç farklı yapılanmadan oluşan bir sistemle yürütülmekteydi. Bu üç kurum, Türkiye’deki afet yönetimi süreçlerinin temel yapı taşlarını oluşturmuştur. Başbakanlığa bağlı olarak kurulan AFAD afetlere yönelik daha kapsamlı ve etkili bir yönetim anlayışının benimsenmesi amacıyla, bu yapıları birleştirerek, afet ve acil durum yönetimi konusunda daha güçlü bir merkezi organizasyonun temellerini atmıştır (TAMP, 2021).

Türkiye’de, 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmesinin ardından, devlet yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiş ve bu değişiklikler, afet yönetimi süreçlerini de etkilemiştir. Bu kapsamda, Başbakanlık kurumu kaldırılmış 15.07.2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), İçişleri Bakanlığı’na bağlanarak faaliyetlerine devam etme kararı alınmıştır (4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

AFAD’ın kurumsal yapısı AFAD başkanı başta olmak üzere, Özel Kalem Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği, Denetim Hizmet Dairesi ve İç Denetim Birim Başkanlığı şeklinde örgütlenmiştir. Afet ve Acil Danışma Kurulu’na bağlı üç Başkan Yardımcılığı bulunmaktadır. Başkan Yardımcılığına bağlı olarak; Planlama ve Risk Azaltma Dairesi, Deprem Dairesi, Müdahale Dairesi, İyileştirme Dairesi, Sivil Savunma Dairesi, Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi, Strateji Geliştirme Dairesi, Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi, Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi, Eğitim Dairesi ve Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi olmak üzere on bir birim bulunmaktadır. Teşkilat yapısına bakıldığında 81 İl Müdürlüğü’nde ve 11 Birlik Müdürlüğü’nde Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi bulunduğu görülmektedir. AFAD’ın teşkilat yapısının idari açıdan yatay ve esnek bir yapıda olması, STK’lar, üniversiteler ve kamu kurumları için koordinasyonu ve iş birliğini kolaylaştırmaktadır (TAMP, 2021).

Şekil 4: AFAD Teşkilat Şeması (AFAD, 2022)

AFAD’ın görev, yetki ve sorumluluklarının kapsamı 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile açık bir şekilde düzenlenmiştir. AFAD’ın kuruluş amacı; afet ve acil durumlarda gerekli tedbirlerin alınması, afet sırasında hızlı bir şekilde müdahale edilmesi, afet meydana geldikten sonra gereken gerekli iyileştirme ve müdahaleleri yapmak şeklinde belirlenmiştir. AFAD aynı zamanda yurt içinde ve yurt dışında afet müdahalesi gerektiren durumlarda kurum ve kuruluşların eşgüdümü olarak çalışmasını sağlamaya çalışmaktadır. AFAD, ülkemiz için yapılacak uluslararası yardımların planlamasını yapmakta, afet bilinci oluşması amacıyla araştırma, geliştirme eğitim faaliyetleri düzenlemektedir (4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

2.2.3. Afet Yönetimiyle İlgili Diğer Kurumlar

Türkiye’de Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) dışında, afet yönetimi ile ilgili yetkili, sorumlu ya da gönüllü olarak bu konuda çalışmalar yapan başka kuruluşlar da vardır. Bu

kapsamda aşağıda listelenen kamun kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ile Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) gerçekleştirdikleri faaliyetler ve çalışmalardan söz etmek gerekir. Çünkü afet yönetimi ile ilgili süreçlerde bu kurumlar da; diğerkurumlar, özel kurumlar, gönüllü kişiler olarak arama ve kurtarma ekipleriyle afet yönetimi süreçlerinde yer almaktadır (Duruel, 2023, s. 1-18).

2022 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ıkarılan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğı doğrultusunda, afetlerin koordinasyonu ve müdahalesi için bu konuda görevli birimler arasındaki iş bölümü netleştirilmiştir. Bu yönetmelik, afetlere müdahale süreçlerinin etkin bir şekilde yönetilmesi amacıyla, çeşitli kurum ve kuruluşların rollerini belirleyerek, koordinasyon ve iş birliğı mekanizmalarını güçlendirmeyi hedeflemiştir.

Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğı'ne göre, afetlerin koordinasyon birimleri ve müdahale birimlerinin iş bölümü yapan kuruluşları aşağıda yer almaktadır (Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğı, 2022).

Koordinasyon Birimleri

- Afet ve Acil Durum Kurulu
- Başkanlık AFAD Merkezi
- Bakanlıkların ve diğerkurum ve kuruluşların Afet Yönetim Merkezleri.
- İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu
- İl AFAD Merkezi
- İlçe AFAD Merkezi

Afet Yönetiminde İş Bölümü Yapan Kuruluşlar

- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- evre, Şehircilik ve İklim Değışikliğı Bakanlığı
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Türkiye Kızılay Derneğı
- Afet ve Acil Durum Başkanlığı
- İletişim Başkanlığı ve Bakanlık

Afet Yönetiminde Diğer Kuruluşlar

- Başbakanlık
- Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği
- Genelkurmay Başkanlığı
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü
- Ulusal Deprem Konseyi
- Mahalli İdarelerde Afet Yönetimi

Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik, bazı kurum ve kuruluşlara afet yönetimiyle ilgili görevler vermiştir. Bu kurumlardan birisi olan Başbakanlık (şuan böyle bir yapı yok), 1999 yılında 583 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında KHK'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 2. Maddesine bir bent eklenerek afet yönetimi konusunda görevli ve yetkili hale getirilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte, Başbakanlık, afet yönetiminde yerel yönetim organları ve kamu kurumlarıyla iş birliği yaparak aktif bir rol üstlenmeye yetkilendirilmiştir. Bu durum, afetlere müdahale süreçlerinin daha koordineli ve etkili bir şekilde yürütülmesini sağlayan önemli bir yapısal değişiklik olarak değerlendirilmiştir (Akyel, 2007, s. 68).

Başbakanlık; Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmeden önce afet yönetiminde merkezi bir otorite olarak, ülke çapındaki afetlerle ilgili stratejik kararlar alma ve yönlendirme yetkisine sahip olmuştur. Başbakanlık 1997 yılında meydana gelen iki büyük depremde önemli bir rol üstlenmiştir. Söz konusu süreç, afet yönetimi ve kriz müdahalesinin etkin bir şekilde yapılabilmesi adına merkezi bir organizasyon yapısının önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Depremlerin etkileriyle başa çıkabilmek ve bu tür büyük felaketlere daha hızlı müdahale edebilmek amacıyla, afet yönetiminin tek çatı altında toplanması fikri güç kazanmaya başlamıştır (Göktürk ve Yılmaz, 2001, s. 10).

Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği; 1983 yılında yayımlanan Resmî Gazete ile oluşturulan bu yapının afetlerle ilgili doğrudan bir görevi bulunmamaktadır. Ancak Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi bünyesinde bir kriz meydana geldiğinde bu krizi sona erdirmek ve krizi yönetmek Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği sorumluluğundadır. Bu bağlamda Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin birtakım yetkileri bulunmakta ve Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezinin çekirdeğini oluşturmaktadır (AFAD, 2022).

Genelkurmay Başkanlığı; 10.01.1961 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun” 112. Maddesi gereği, “*deprem, sel, çığ, yer kayması ve benzeri afetler meydana geldiğinde 7269 sayılı kanun ve ekleri hükümleri dâhilinde hareket olunur*” ifadesiyle Silahlı Kuvvetler afet yönetimi konusunda görevlendirmiştir (Akyel, 2005, s. 15-29).

Afet İşleri Genel Müdürlüğü; Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın bir birimi olarak 1965 yılında kurulan bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı afet konusundaki bütün yetkilerini bu müdürlük aracılığıyla kullanmaktadır.

Ulusal Deprem Konseyi; 9 Haziran 2000 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş ve bünyesinde 8'i inşaat mühendisi, 4'ü mimarlık, kent planlaması, sosyal bilimler, tıp, çevre mühendisliği vb. olmak üzere 20 uzmanı barındırmaktadır. Deprem Konseyi, Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuş olup, deprem hakkında halka tek kaynaktan doğru bilgileri aktarmayı hedefleyen geçici bir kurum olarak bilinmektedir (Göktürk ve Yılmaz, 2001, s. 7).

Mahalli İdarelerde Afet Yönetimi; genel olarak merkezi idarenin yardımcı bir unsuru olarak işlev görmektedir. Afet mevzuatında, mahalli idarelerin rolü çoğunlukla afetlere yönelik hazırlık süreçlerinde, afet planlamalarının yapılmasında ve afet müdahalelerinde merkezi idareye destek sağlamakla sınırlıdır. Bu bağlamda, yerel yönetimler, afetlere karşı alınacak tedbirler ve yapılacak hazırlıklar noktasında merkezi idarenin direktifleri doğrultusunda hareket etmektedir. Afetlerle ilgili yetkiler, merkezi yönetimin temsilcileri olan vali ve kaymakamlar aracılığıyla kullanılmaktadır (Gülkan ve Duygu, 1998, s. 10).

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla afet bölgesinde yer alan bir ülkedir ve bu durum, ülkenin sürekli olarak doğal afetlere maruz kalmasına neden olmaktadır. Ülkemiz, özellikle deprem gibi doğa kaynaklı afetlerin sıklıkla yaşandığı bir bölgede bulunmaktadır. Afetlerin etkileri hem toplumsal hem de ekonomik düzeyde ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye'nin afetlere olan bu yatkınlığı, afet yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini zorunlu kılmakta ve toplumsal farkındalık ile hazırlık seviyelerinin artırılmasını gerektirmektedir. Afet yönetiminin sürdürülebilir ve başarılı olması için kurumların yansıra toplumun da yönetim süreçlerine dahil olması ve yönetim aşamalarının tamamının başarılı şekilde uygulanması gerekmektedir.

2.3. AFET DÖNEMİ YAŞANAN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

2.3.1. Deprem ve Kadına Yönelik Şiddet

Ataerkil düzenin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin egemen olduğu toplumlarda, kadınlar deprem gibi kriz dönemlerinde daha belirgin bir şekilde eşitsizliklere maruz kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve normları, kadınların fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda mağduriyetlerini artırmaktadır. 1999 Marmara depreminden sonra yapılan araştırmalar, kadınların deprem döneminde iş yüklerinin arttığını ve daha çok ekonomik, psikolojik ve sosyal şiddet yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Diğer yandan Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin Çalıştay'ında, depremde ailesini kaybeden kimsesiz kız çocuklarının erken yaşta evliliğe zorlandığı

ve kadınların ekonomik sıkıntılar sebebiyle fuhuşa zorlandıkları açıklanmıştır (Düzkan, 2016, s. 86).

Depreme bağlı olarak artan stres, korku ve travma durumlarının yanı sıra artan alkol kullanımları ve çadırda yaşamının getirdiği zorluklar kadınların fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmasına yol açmaktadır. Deprem sonrası meydana gelen kaygı bozukluklarının ve psikolojik sorunların alkol bağımlılıklarını artırdığı görülmektedir. Bu durum hane içinde aile içi şiddetin artışına yol açarak kadınları şiddetin hedefi haline getirmektedir (Ak ve Uyurdağ, 2024, s.142-160) Öte yandan, "mahrem" ve "namus" kavramları, deprem gibi afet dönemlerinde kadına yönelik şiddetin sebeplerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Deprem sonrası, kadınların çadır gibi kamusal alanlarda barınmaları, erkekler tarafından toplumsal cinsiyet normları açısından bir tehdit olarak algılanmakta ve bu durum, kadınların kamusal alanda varlık göstermelerini engellemeye yönelik kısıtlamalara yol açmaktadır. Bu kısıtlamalar, kadınların hareketliliklerini kısıtlamakla kalmayıp, aynı zamanda onları daha fazla şiddete maruz bırakabilmektedir (Chew ve Ramdas, 2005, s. 2).

Deprem dönemlerinde artan gerginlik ve stresin hedefinde çocuklar ve kadınlar yer almaktadır. Bu dönemlerde artan korku ve panik saldırgan davranışları tetiklemekte ve aile içi ve cinsel şiddet gibi durumlar meydana gelebilmektedir. Bunun yanında deprem gibi dönemlerde güvenlik ve barınma sorunları sonucunda birçok kadın ve çocuk kaçırma olaylarının yaşandığı belirtilmektedir. Depremzede Çocuklara Yardım Derneği Başkanı Ali Kundakçı, 1999 Marmara depremi sonrasında resmi kayıtlara göre 62 – 300 civarında kişiden haber alınamadığını ve bu kişilerin enkazdan yaralı olarak çıktıklarının bilindiğini ifade etmektedir (Ünür, 20021, s. 370).

2.3.2. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Yapılanma

Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili birçok düzenleme yapılmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele yapılanmasının amacı, şiddet gören kadın bireylere gerekli yardımın yapılması, kadınların yaraların sarılması ve yeniden toparlanmanın en kısa zamanda gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla kadına yönelik şiddetle mücadele sürecini çeşitli kurum ve kuruluşlar eşgüdümlü olarak sürdürmektedir (Erkan, 2010, s. 5).

Kadınların şiddete karşı mücadelesini desteklemek amacıyla ulusal düzeyde ilk kez 1946 yılında 1946’da BM Ekonomik ve Sosyal Konsey’in 11 sayılı kararıyla, “BM Kadının Statüsü Komisyonu” kurulmuştur. Bu komisyonun hedefi kadın haklarını geliştirmek ve kadın erkek arasında var olan eşitsizliği ortadan kaldırmak olarak belirlenmiştir (Bozkurt, 2011, s. 23). Daha sonra 1952 yılında “Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi” kabul edilmiştir. 1957 yılında “Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi” ve “Evlilikte Rıza Sözleşmesi ile Asgari Evlilik Yaşı ve

Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusunda Sözleşme” imzalanarak yürürlüğe girmiştir (UN DAW, 2009).

Türkiye 1981 yılında Birleşmiş Milletler “ Kadınlarla Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (CEDAW) imzalanmıştır. Bu sözleşme iç hukukta kadına yönelik şiddetle ilgili düzenleme yapmayı amaçlamaktadır. Akabinde 1986 yılında Türkiye’de “BM Kadınlarla Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” yürürlüğe girmiştir (Bora Çınar, 2023, s. 349-376).

Kadına yönelik şiddete karşı uluslararası hukuk alanında ilk kez Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda adım atılmıştır. Konferansta 20 Aralık 1993 tarihinde Kadınlarla Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge yayımlanmıştır. Bu bildirmede siyasal, ekonomik ve kültürel olarak kadınların haklarını korumaya yönelik maddeler yer almıştır (Moroğlu, 2005, s. 10). 1995 yılında CEDAW taraf devletlerinin sözleşme maddelerini yerine getirip getirmediğini denetlemek üzere yeni adımlar atılmıştır. 4.Dünya Kadın Konferansında kadınların haklarını korumak üzere Birleşmiş Milletler Kadınlarla Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi’ ne ek bir ihtiyari protokol eklenmiştir. Bu ek protokol 1999 yılında kabul edilmiş, 2007 tarihi itibarıyla 86 ülke tarafından kabul edilmiştir. Türkiye tarafından 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Bora Çınar,2023 s. 349-376).

2.3.3. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mevzuat

Türkiye’de son zamanlarda kadına yönelik şiddetin artış göstermesiyle, kadına yönelik şiddetle ilgili farkındalık artmıştır. Ülkemizde 1980’li yıllar sonrası aile içi şiddeti önlemeye yönelik ilk adımlar atılmıştır. Mağdur olan kadınların korunması amacıyla çeşitli kampanyalar düzenlenmiştir. Bu kampanyalardan birincisi 1987 yılında uygulanmaya başlanan “Dayağa hayır!” kampanyası olarak karşımıza çıkmaktadır (Sarıcı, 2013, s. 44).

Ülkemizde geçerli olan 1982 Anayasası’nın, 2001, 2004, 2010 ve 2017 değişiklikleriyle kadın erkek eşitliğine dikkat çekilmiştir. 2001 yılında Anayasa’da yer alan “*Aile, Türk toplumunun temelidir.*” ifadesine ek olarak “eşler arasındaki eşitliğe dayanır.” ifadesi eklenmiştir. Bu düzenleme ile aile içinde eşitlik üzerinde durulmuştur (Özdemir, 2019, s. 5).Türk Medeni Kanunu kapsamında kadın ile erkeği eşit tutan düzenlemeler yer almaktadır. TMK kapsamında kadının insan haklarını koruyan ve evlilik içerisinde cinsiyet ayrımcılığını yok eden düzenlemeler yer almaktadır (Çakıroğlu, 2017, s. 75).

Türkiye’de 1998 yılına gelindiğinde 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” kabul edilmiş ve 1998 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Kanun, aileyi korumaya yönelik olup ilk kez şiddet konusu ele alınmıştır. 4320 sayılı kanuna destek sağlaması amacıyla 2011 yılında 6284 sayılı

“Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Öztürk, 2017, s. 1-32).

2011 yılına gelindiğinde kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla Avrupa Konseyi’ne üye olan devletlerle beraber “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” imzalanmıştır. Sözleşme İstanbul’da imzalandığı için “İstanbul Sözleşmesi” olarak adlandırılmıştır. Bu sözleşmenin temel amacı, kadına yönelik şiddete sebep olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmaktır. Sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin, şiddeti önlemek ve şiddetten etkilenen kadınları korumak amacıyla yasal düzenlemeler yapmaları zorunlu kılınmıştır (Alacadağlı, 2021, s. 7106-7138.). Sözleşme, kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucunda ortaya çıktığını ve şiddetin önlenmesi için toplumda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Şiddet önleme ve izleme merkezi (ŞÖNİM)

Türkiye’de aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddete karşı mücadele etmek amacıyla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) kurulmuştur. Bu merkezler 6284 sayılı kanunun ilk kez yürürlüğe girmesiyle bir koordinasyon ihtiyacı sonucu kurulmuştur. Yine bu kanunda ilk kez ŞÖNİM’in tanımına yer verilmiştir. Şiddet Önleme Merkezleri’nin görevi 6284 sayılı kanuna göre, şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının güvenliğini sağlamak ve gerektiğinde barınma desteği sağlamak üzere yedi gün yirmi dört saat hizmet vermek olarak sıralanmaktadır (Düğmeci, 2019, s. 850-851).

ŞÖNİM’in başlıca hedefi bilinç oluşturmak amacıyla önleyici ve farkındalık yaratan idari, mali ve teknik hizmetler sunmaktır. Bu bağlamda ŞÖNİM’ler başta sivil kuruluşları olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, gönüllü gerçek ve tüzel kişiler ile entegre biçimde faaliyetlerini sürdürmektedir (Altıparmak, 2019, s. 459).

Bu merkezler, şiddeti önleme konusunda büyük bir rol üstlenmektedir. Hizmetlerin fiziki koşulları ve bütçe uygunlukları da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. ŞÖNİM’ler yaşlı, hamile, özel ihtiyaç sahibi bireyler ve şiddet mağduru kadınlar için hizmet vermek üzere kurulmuşlardır ŞÖNİM’ler kuruldukları dönemde başlangıçta on dört pilot ilde faaliyet göstermiş, günümüzde neredeyse tüm illerde bulunan kurumlardır (Yüksel-Kaptanoğlu, 2015, s. 141). ŞÖNİM’in en önemli hizmeti, şiddetin önlenmesi amacıyla idari ve mali kaynakları en etkin biçimde kullanarak toplumu bilinçlendirmek ve farkındalık yaratmaktır. Bu merkezler şiddet anında hizmet vermekle kalmayıp, şiddet öncesinde de birçok faaliyette bulunmaktadır. Öte yandan ŞÖNİM’ler şiddetin yeri ve zamanı belli olmadığı için 7/24 çalışma prensibiyle çalışmaktadır (Altıparmak, 2019, s. 461).

Kadın konukevleri

Türkiye’deki kadın konukevleri, aile içi şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar için şiddetten uzak bir yaşam alanı sunmak amacıyla hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların temel amacı, aile içinde şiddete maruz kalan kadınların bu şiddetten uzaklaştırılarak kadınlara maddi ve manevi destek sağlamak olarak belirlenmiştir. Kadın konukevleri, şiddet mağduru kadınların toplumsal hayata daha sağlıklı bir şekilde katılımlarını sağlamak amacıyla çalışmalar sürdürmektedir (Tekdere ve Polat, 2022, s. 683-701).

Türk Dil Kurumu’na göre konukevi “*resmî veya özel kuruluşların kendi görevlilerinin yararlanması için yaptırdığı konut veyahut misafirhaneler*” olarak tanımlanmıştır. Kadın sığınakları olarak adlandırılan kadın konukevleri, şiddet gören kadın ve çocukların psikolojik, sosyal ve hukuki anlamda destek görmeleri amacıyla kurulan kurum ve kuruluşlardır (Uçan ve Gürkan, 2016, s. 94).

Türkiye’de 1990’lı yıllardan beri konukevlerinin hizmet verdiği ve ilk konukevinin 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından hizmete açıldığı bilinmektedir. Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde 3 bin 624 kişi kapasiteli olarak 112’si Bakanlığa bağlı toplam 149 kadın konukevi bulunduğu görülmektedir. Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet gösteren konukevleri, ortalama %75 doluluk oranıyla hizmet vermekte olup, şiddet mağduru kadınların barınma ve destek hizmetlerine erişim sağlama noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Bakanlık, şiddet mağduru kadınlara yönelik destek mekanizmalarını güçlendirmek amacıyla, ülke genelinde 81 ilde faaliyet gösteren kadın konukevlerinin sayısını arttırmak için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 7 Şubat 2025 tarihinde yayımlanan bilgilere göre, 2023 yılında 159, 2024 yılında 164, 2025 yılında 169 adet olan konukevlerinin, 2026 yılında 174’e yükseltilmesi hedeflenmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” kapsamında konukevlerinin görev ve kapsamı şöyledir;

“Konukevleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine bağlı olarak, insan hakların duyarlı şekilde yönetimi esas alan kuruluşlardır.”

“Konukevlerinin temel amacı, şiddet gören kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda destek olarak belirlenmiştir. Konukevinde kalan kadınlar, yönetmelik kuralları dışında özgürlüklerine yönelik kısıtlamaya zorlanamaz ve kadınlar yerine kararlar alınamaz.”

“Şiddet gören kadınlar ve çocukları ayırım yapılmadan konukevlerine kabul edilmektedir. Konukevlerinde gizlilik ve güvenlik ilkelerine önem verilerek hizmet verilmektedir.”

“Konukevlerinde her kadın ve çocukları için beraber kalacakları bir oda bulunmaktadır. Bir oda genel olarak bir kadın tarafından kullanılır. Özellikle bebekli kadınlar için tek kişilik odalar bulunur. Konukevinin kapasitesi en az yirmi en fazla kırk kişi olacak şekilde belirlenmektedir. Bu kapasiteye uygun olacak şekilde salon, oturma odası ve yemek odaları bulunur”

Sivil toplum kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, kadına yönelik şiddeti azaltmak amacıyla çalışmalar sürdüren oluşumlar olarak tanımlanmaktadır. KADER, Mor Çatı, VAKAD ve AMARGİ gibi sivil toplum kuruluşları şiddetle mücadele kapsamında çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Şiddete karşı ilk kampanya olan “Dayağa Karşı Kadın Dayanışması” 1987’de faaliyet sürdürmeye başlamış ve 1989 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bu kampanyadan sonra Ankara ve İstanbul’da Mor Çatı gibi çeşitli sivil toplum kuruluşları hizmet vermeye başlamıştır. Bu dönemde Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türk Kadınlar Birliği ve Anne ve Çocuk Eğitim Vakfı gibi kadın dernekleri kurulmuştur. Derneklerin ortak amacı kadınların temel statülerini yükseltmek olarak belirlenmiştir (Sallan vd., 2017, s. 491). 2000’li yıllarda muhafazakâr kadın örgütlerinden olan Başkent Kadın Platformu ve Kadın ve Demokrasi Derneği-KADEM’in kurulduğu görülmektedir. Kurulan bu derneklerin, İslam dininin kadının haklarını savunan bir din olduğunu göstermek, cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve sivil toplum alanında var olmayı hedeflediği görülmektedir (Geçer ve Kıymaz, 2019, s. 185-204).

Ülkemizde kadına yönelik şiddet çözülmesi gereken toplumsal sorunların en başında gelmektedir. Kadınların çoğunlukla şiddete boyun eğmelerinin sebeplerinden biri; kadının şiddet gördüğü ortamdan uzaklaştığında gidecek bir yerinin olmamasıdır. Bu bağlamda kadının şiddet gördüğünde hangi birime başvuracağını ve güvenle barınabileceği bir yer olduğunu bilmesi şiddete sessiz kalmasını engellemektedir (Taşdemir-Afşar vd., 2017, s. 146).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AFETLERDE KADIN OLMAK; KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

Dünyanın çeşitli yerlerinde her gün binlerce insan afetlerin olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır. Afetlerin kadın ve erkek bireyler üzerindeki etkileri yaşadıkları toplumsal yapı ve kültürel değerlere göre farklılıklar göstermektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmemiş toplumlarda cinsiyete bağlı eşitsizlikler daha belirgin olarak kendisini göstermektedir.

Kadınların az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda genellikle temel eğitim haklarından mahrum kaldığı gözlemlenmektedir. Bu eksiklik, geleneksel olarak erkeklere özgü kabul edilen becerilerin kadınlar tarafından edinilememesine neden olmakta; afetler sırasında, özellikle deprem ve sel gibi doğal felaketlerde, kadınların erkeklere kıyasla daha dezavantajlı bir konumda olmalarına yol açmaktadır. Kadınların bu tür becerilerden yoksun olmaları, afet anlarında hayatta kalma ve güvenli alanlara erişim gibi temel ihtiyaçları karşılamakta güçlük yaşamalarına neden olabilmektedir (Şengün ve Çelebi, 2017, s. 359-374).

Afetlerin etkilerini inceleyen araştırmalar, kadınların ve kız çocuklarının bu dönemlerde daha fazla hassasiyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle afet anlarında, kadınların regl dönemi, hamilelik süreci ve emzirme gibi biyolojik ve fiziksel ihtiyaçları, kişisel bakım gereksinimlerinin artmasına neden olmakta ve bu durum, kadınların afet sürecindeki deneyimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu özel dönemlerde yaşanan zorluklar, afet koşullarının yarattığı fiziksel ve psikolojik stresin yanı sıra, kadınların temel hijyen ve sağlık ihtiyaçlarına erişimde karşılaştıkları güçlüklerden kaynaklanmaktadır.

Birçok ülkede yaygın olan erkek egemen anlayışın afet dönemlerinde devam ettiği ve bu dönemlerde suç eylemlerinin daha yaygın olarak yaşandığı görülmektedir. 2004 yılında Endonezya’da meydana gelen 9,1 şiddetindeki deprem sonrası 9 metrelik bir tsunami oluşmuştur. Tsunamiden Sri Lanka, Hindistan, Maldivler ve Tayland gibi ülkeler de etkilenmiştir. Bu afet sonrası yaklaşık 225.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Afet sonrası bölgede yapılan araştırmalarda birçok kadına ve kız çocuğuna yönelik taciz ve tecavüz vakası yaşandığı ortaya konulmuştur (Congar, 2019).

2010 yılında Haiti’de meydana gelen deprem sonucunda kadına yönelik ile içi şiddetin ve cinsel şiddetin artış gösterdiği kayıtlara geçmiştir. Danışma hizmetlerine yapılan çağrılarının birçoğunun kadına yönelik şiddetle ilgili olduğu rapor edilmiştir. Deprem dolayısıyla tahliye edilerek barınma merkezlerine yerleştirilen ve gönüllü olarak yardım faaliyetlerinde görev alan kadınlar, afet sürecinde şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Yine 2010 yılında Haiti’de

230.000 kişinin ölümüne sebep olan deprem sonrası birçok kadın ve kız çocuğu tecavüze uğramıştır. Aşırı kalabalık olan kamp alanlarının kadınları saldırılara karşı açık hale getirdiği görülmektedir. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan kadınlarla çalışmalar, kadınların eşleri tarafından zorla cinsel ilişkiye zorlandıklarını ve mahremiyet haklarının ihlal edildiğini ifade ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, afet sonrası kadınların karşılaştıkları cinsel şiddet türlerinin, genellikle eşleri tarafından uygulandığını ve bunun da toplumsal cinsiyet temelli şiddetin arttığına işaret ettiğini göstermektedir (Gündüz, 2022, s. 440-460).

Jim Sidanius ve Felicia Pratto tarafından geliştirilen sosyal baskınlık kuramına göre toplumsal hiyerarşik düzen; cinsiyet kalıpları, ataerkil sistem ve yaş unsurlarının bir sonucu olarak oluşmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999, s.48). Bu kurama göre toplumun yapısı hiyerarşik düzeni etkilemektedir. Örneğin dini kurallara uygun yönetilen bir ülkede zina yasaklanan ve suç kabul edilen bir olgudur. Ancak batı toplumlarında zina bir suç olarak görülmez. Kurama göre cinsiyet rolleri toplumsal yapıya göre farklılıklar gösterse de kadınlar toplumsal düzen içerisinde erkek hâkimiyeti ve baskısı altında yaşamlarını sürdürmektedir. Deprem döneminde bu kuramı destekler nitelikte bir erkek hâkimiyeti yaşanmaktadır (Yalçın, 2017, s.44-62).

2011 yılında Japonya’da büyük yıkımlar yaratan depremler meydana gelmiştir. Japonya’nın toplumsal cinsiyet anlamında deprem deneyimlerini ortaya koymak amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular, deprem sonrasında kadınlara yönelik şiddetin ve cinsel istismarların gözle görülür şekilde arttığını ortaya koymaktadır. Deprem sonrasında yardım eksiklikleri sonucunda birçok kadın yiyecek karşılında seks ticaretine zorlanmıştır (Gündüz,2022, s.440-460). Japonya’nın Ishinomaki eyaletinde deprem sonrası bir barınma merkezinde bir kadının dövülerek öldürüldüğü bilinmektedir (Jagannath, 2011, s. 27-52).

1995 yılında meydana gelen Hanshin depremi sonrasında, depremden etkilenen çocuklar üzerinde yapılan çeşitli anketler, kız çocuklarının afetin olumsuz etkilerinden erkek çocuklara kıyasla daha fazla maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Anket sonuçları, kız çocuklarının deprem sonrası psikolojik, fiziksel ve duygusal açıdan daha yüksek bir travma düzeyi yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rol ve beklentilerinin, afet sonrası çocukların yaşadığı zorluklar üzerinde belirleyici bir etki yarattığını düşündürmektedir. Kız çocuklarının bu süreçte daha fazla mağduriyet yaşaması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde cinsiyet temelli eşitsizliklerin afet koşullarıyla nasıl derinleşebileceğini gözler önüne sermektedir (Tosun, 2024, s. 581-614).

Kadınlar afet dönemlerinde, çeşitli sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Örneğin, 1998 yılında Bangladeş’te meydana gelen sel felaketi sonrasında, temiz suya erişim imkânlarının kısıtlı olması ve hijyenik koşulların yetersizliği, sağlık sorunlarının artmasına neden olmuştur. Bu

durum, özellikle kadınların idrar yolu enfeksiyonları gibi hastalıklarla daha fazla karşılaşmasına yol açmıştır. Sel felaketi sırasında, hijyenik malzemelere ve temiz suya erişimin zorluğu, kadınların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşamalarına ve dolayısıyla enfeksiyon riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur (WHO, 2002).

Afet sonrası, baba veya eş figürlerinin kaybı, kadınlar ve kız çocuklarını çeşitli tehlikelere karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Özellikle geçici barınma alanlarında, örneğin konteyner ve çadırlarda kalan kadınlar, mahremiyet eksikliği nedeniyle kendilerini güvende hissetmemektedirler. Afet sonrası güvenliğin sağlanamaması, kadınların barınma alanlarındaki fiziksel ve psikolojik güvenliklerini tehdit etmekte, aynı zamanda cinsiyet temelli şiddet riskini artırmaktadır (Tosun, 2024, s. 581-614).

Afet dönemlerinde cinsiyete dayalı şiddet önemli ölçüde artmaktadır. Cinsiyete dayalı şiddet, kadınlar ve kız çocukları gibi toplumsal olarak savunmasız grupları hedef alarak, çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Afetler, toplumsal yapıyı derinden etkileyerek, kriz ortamlarında sosyal denetimin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin şiddet uygulama eğilimlerini artırarak, şiddet olaylarının artmasına zemin hazırlamaktadır (Macleod, 2024, s. 298-319).

Yapılan araştırmalar, 2012 yılında Azerbaycan ve İran'da meydana gelen depremler sonrasında, afetin ekonomik ve sosyal etkilerinin özellikle kız çocukları üzerinde derin izler bıraktığını ortaya koymaktadır. Depremi ardından, kız çocuklarının eğitim süreçlerine devam edemedikleri ve bu durumun onların sosyal gelişimlerini engellediği görülmektedir. Ayrıca, afet sonrası sağlıksız yaşam koşullarının ortaya çıkması ve temel sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlanması, toplumda sağlık sorunlarını derinleştirmiştir. Bu bağlamda, istenmeyen gebeliklerin artışı, kadınların karşılaştığı mağduriyetleri daha da derinleştirmiştir (Uluocak vd., 2022, s.5). Bu örnekler, afet sonrası yoksulluk, eğitim eksiklikleri ve sağlık hizmetlerine erişim yetersizliği gibi etkenlerin, özellikle kadınlar ve kız çocukları üzerinde şiddet biçimlerini nasıl şekillendirdiğini ve toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirdiğini göstermektedir (Gündüz, 2022, s. 5).

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, deprem süreci ve sonrasında kadınların toplumsal cinsiyet temelli olarak maruz kaldıkları şiddetin boyutlarını ortaya koymaktır. Araştırma, afet süreci ve sonrasında kadınların toplumsal yaşam içindeki rollerini ve yaşadıkları deneyimleri cinsiyet perspektifinden ele alarak, uğradıkları şiddetin kökenlerine inmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, kadınların afet sonrası toplumsal yapı içindeki konumları ve bu durumun şiddetle ilişkisi, detaylı bir şekilde incelenerek, afetlerin cinsiyet temelli şiddet üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

3.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VARSAYIMLAR

3.2.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmada toplumda dezavantajlı konumda bulunan kadınların afet dönemlerinde karşılaştıkları güçlükler kadın bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada katılımcıların deneyimlerini detaylı ve kapsayıcı şekilde ortaya koymalarını sağlamak amacıyla nitel yöntem kullanılmıştır. Sosyal bir varlık olan insanlar, nitel araştırma yöntemleri ile kendilerini daha rahat ifade edebilmektedir. İnsan duygularının ve kişisel ifadelerin önemli olduğu nitel araştırma yöntemleri karmaşık, tartışmalı uygulamaları kapsamaktadır. Nitel araştırmalar, afet gibi toplumsal yapının hassas ve kırılgan olduğu bir dönemde yaşanan deneyimlerin insan perspektifinden incelenmesini mümkün kılmaktadır.

Araştırmada, katılımcıların deneyimlerinin detaylı ve kapsayıcı bir şekilde ortaya konabilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. İnsanlar, sosyal varlıklar olarak, nitel araştırma yöntemleri sayesinde duygularını ve kişisel ifadelerini daha rahat bir şekilde dile getirebilmektedirler. Nitel araştırma, katılımcıların öznel deneyimlerini anlamaya yönelik bir yaklaşım sunmakta, bireylerin sosyal, kültürel ve psikolojik bağlamlarını göz önünde bulundurarak daha derinlemesine veriler elde etmeyi amaçlamaktadır. İnsan duygularının ve kişisel ifadelerinin önemli olduğu bu yöntem, karmaşık ve çok boyutlu olguları inceleyen, esnek ve dinamik uygulamaları içermektedir.

Çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Depremi deneyimlemiş gönüllü olarak katılmayı kabul eden 20 kadın katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcılara bilgi verilerek ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Mülakatlar, ses kayıtlarının aslına sadık kalınacak şekilde tekrar tekrar incelenmiştir. Mülakatlar 18-28 Kasım 2024 tarih aralığında yapılmış ve yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Gönüllü Formu paylaşarak, diledikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri bilgisi paylaşılmıştır. Görüşmelerde her katılımcı için mahremiyet ön planda tutulmuştur. Çalışmaya katılan kadın katılımcıların asıl isimleri kullanılmamış, asıl isimleri yerine K.1 (Katılımcı 1), K.2 (Katılımcı 2) şeklinde kodlamalar kullanılmıştır.

Çalışmanın etik uygunlunun sağlanması için Bayburt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Etik Kurulu'ndan etik onay (Sayı: E-83542712-050.99-240271 Tarih:14.11.2024) ve gönüllü şekilde görüşmelere katılmayı kabul eden katılımcılardan gönüllü katılımcı onay formu yazılı olarak alınmıştır. Katılımcılara görüşmelerin istenildiği zaman kesilebileceği bilgisi verilmiştir.

3.2.2. Evren ve Örneklem

6 Şubat Kahramanmaraş depremini deneyimlemiş Kahramanmaraş bölgesinde yaşayan kadınlar çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan 18-60 yaşları aralığında katılımcıların tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmanın Bulgular kısmında katılımcıların yaş, meslek, eğitim vb. bilgilerine yer verilmiştir. Görüşme bulguları yorumlanırken kadınlarla ilgili sayılar/kodlamalar kullanılarak kişisel verilerin güvenliği kapsamında açıklanması istenmeyen kimlik bilgileri çalışmada yer almamaktadır.

3.2.3. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara afet süreci ve sonrasında yaşadıkları deneyimlerle ilgili beş temel soruya verilen cevaplara göre derinleşecek şekilde çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sayede çalışma için zengin veriler elde edilmiştir. Görüşmeler katılımcılardan randevu alınarak, kendilerini rahat hissettikleri zaman aralığında yapılmıştır. Görüşme öncesinde çalışma ile ilgili bilgi verilerek, bilgilendirilmiş gönüllülük formu paylaşılmıştır. Araştırmanın konusu, amacı ve niteliği detaylı şekilde katılımcılara izah edilmiştir. Verdikleri bilgilerin akademik amaçla kullanılacağı ve kişisel verilerin korunacağı ifade edilmiştir. İki katılımcının isteği üzerine grup şeklinde onlarla grup şeklinde görüşmeler yapılmıştır. Diğer katılımcılarla birebir görüşülmüştür. On katılımcı ile yüz yüze görüşülmüş geri kalan on katılımcı ile katılımcıların isteği ile uzaktan görüntülü konuşma ile mülakat yapılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların bilgisi dâhilinde ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve notlar alınmıştır.

Çalışmada doküman/kayıt incelenmesi, gözlem, kaydetme ve izleme gibi teknikler de kullanılmıştır. Araştırma ile ilgili tezler, kitaplar, literatür verileri, BM tarafından afet ile ilgili yapılan çalışmalar, ulusal ve uluslararası raporalar detaylıca incelenmiştir. Ek olarak Türkiye’de kadına yönelik şiddet ve afetlerle ilgili TÜİK, AFAD, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çeşitli dernek ve kuruluşlarının verilerinden yararlanılmıştır.

3.2.4. Süreç ve Uygulama

Araştırma yeri 6 Şubatta yaşanan deprem bölgesi Kahramanmaraş olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede çalışmaya zengin veri sunması amacıyla Maraş bölgesinde ikamet eden 20 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Özellikle depremin daha yoğun yaşandığı Pazarcık ilçesi başta olmak üzere Dulkadiroğlu, Ekinözü, Elbistan, Andırın, Göksun ilçelerinde ikamet eden kadınlarla görüşülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile yapılan araştırmada, güvenilirlik ön planda tutulmuştur. Görüşmecilerin izni dâhilinde görüşmeler ses kaydına alınmış ve notlar tutulmuştur. Görüşmeler katılımcıların dikkatinin dağılmamasına özen gösterilerek sessiz bir ortamda yapılmıştır.

3.2.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde tümevarım ilkesi benimsenmiş olmakla birlikte, doğruluğu veya yanlışlığı belirleyecek kesin bir kuram veya hipotez bulunmamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada önce literatür taraması yapılmıştır. Literatürden sağlanan veriler ile sonrasında Kahramanmaraş depremini doğrudan deneyimlemiş 20 kadın görüşmeci ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler birlikte analiz edilmiştir. Bu veriler ışığında, depremin kadınlar üzerindeki etkileriyle ilgili anlamlı bir alt yapı oluşturulması amaçlanmıştır.

Çalışma, bu doğrultuda belirlenen araştırma soruları ve elde edilen verilerle şekillendirilmiş olup, giriş bölümünde verilen varsayımlarımız alan araştırmasının da varsayımlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda yapılan alan araştırmasıyla literatür taramasıyla ulaşılan; afetlerin, toplumsal yapıda dezavantajlı konumdaki kadınları diğer bireylerden daha fazla etkilediği, ataerkil yapının, afet dönemlerinde de kendisini gösterdiği, erkeklerin maddi ve manevi olarak yaşadığı yoksunlukların, kadınlar üzerinde ek bir baskı oluşturduğu ve afetlerin kadınları hem fiziksel hem de psikolojik açıdan daha savunmasız hale getirdiği, kadına yönelik şiddeti artırdığı şeklindeki varsayımlarımızın desteklenmesi bir anlamda doğrulamasının yapılması amaçlanmaktadır.

3.2.6. Veri Analizi

Araştırmada verilerin analiz edilmesi amacıyla alınan ses kayıtları ve alınan notlar detaylı şekilde tekrar tekrar çalışılmıştır. Akabinde veriler kodlamalar yapılarak sınıflandırılmıştır. Veri analizi yapılırken görüşmeye katılan kişilerin söyledikleri ifadeler doğrudan alıntılar yapılarak betimlemelerle çalışmaya eklenmiştir. Görüşme sorularına verilen yanıtlara istinaden bazı kavram ve temalar karşılaştırılarak ortaya konulmuştur. Sorulara verilen ortak yanıtlarla genellemelerden yararlanılmıştır.

3.3. BULGULAR

3.3.1. Katılımcıların Özellikleri

Çalışma kapsamında 18-60 yaşlarında 20 kadın depremzede ile yüz yüze ve çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Bu bölümde görüşmecilerin verdikleri bilgiler görüşme özüne bağlı kalarak

ortaya konulmuştur. Afet döneminde kadınların yaşadığı sorunlar, sorulan sorular merkeze alınarak sunulmuştur. Sorulara verilen yanıtlar akademik dile uygun şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.3.2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar ile ilgili yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek durumu ve çocuk sayıları gibi bilgiler tablo 7’ de yer almaktadır.

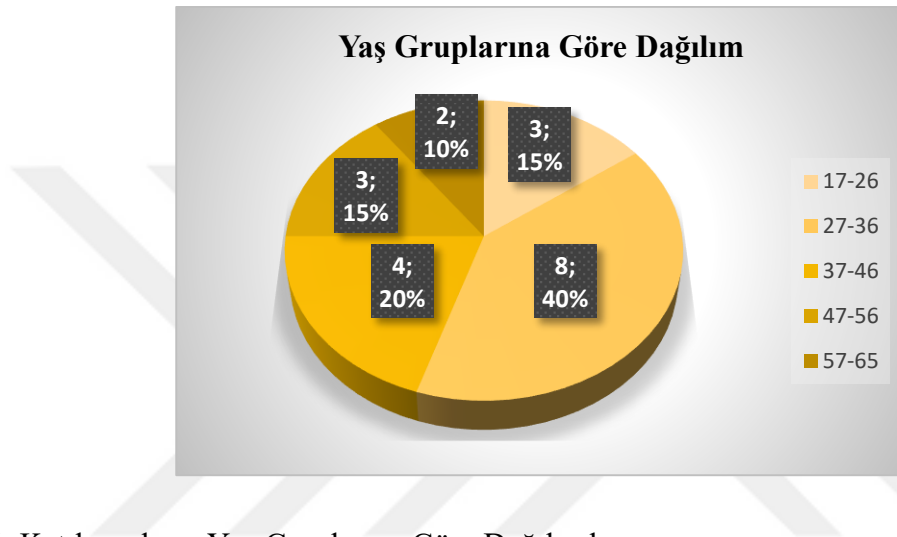
Tablo 7: Katılımcıların Sosyo-Demografik Durumu

Katılımcı (Kod)	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	Mesleki Durumu	Çocuk Sayısı	Birlikte Yaşadığı Kişiler
K.1	38	İlkokul	Evli	Ev Hanımı	4	Eş ve Çocuklar
K.2	19	Lise	Bekar	Öğrenci	-	Aile İle
K.3	29	Ön lisans	Bekar	Diyetisyen	-	Aile İle
K.4	30	Lise	Evli	Ev Hanımı	2	Eş ve Çocuklar
K.5	36	Ön lisans	Evli	Memur	1	Eş ve Çocuk
K.6	47	Lisans	Evli	Hemşire	2	Eş ve Çocuklar
K.7	55	Lisans	Dul	Emekli	-	Yalnız
K.8	34	Lisans	Bekar	Memur	-	Yalnız
K.9	40	İlkokul	Evli	Ev Hanımı	1	Eş ve Çocuk
K.10	57	Lise	Evli	Memur	2	Eş ve Çocuklar
K.11	25	Lisans	Bekar	Öğretmen	-	Aile ile
K.12	60	Lise	Dul	Emekli	2	Yalnız
K.13	27	Ön lisans	Bekar	Hemşire	-	Yalnız
K.14	20	Lisans	Evli	Memur	-	Eş ile
K.15	28	Lisans	Evli	Ev Hanımı	Hamile	Eş İle
K.16	32	Lise	Bekar	Memur	-	Aile ile
K.17	42	Lise	Evli	Memur	6	Eş ve Çocuklar
K.18	30	Lisans	Evli	Ebe	Hamile	Eş İle

K.19	55	İlkokul	Dul	Emekli	5	Yalnız
K.20	40	Lisans	Bekar	Memur	-	Yalnız

3.3.2.1. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımları

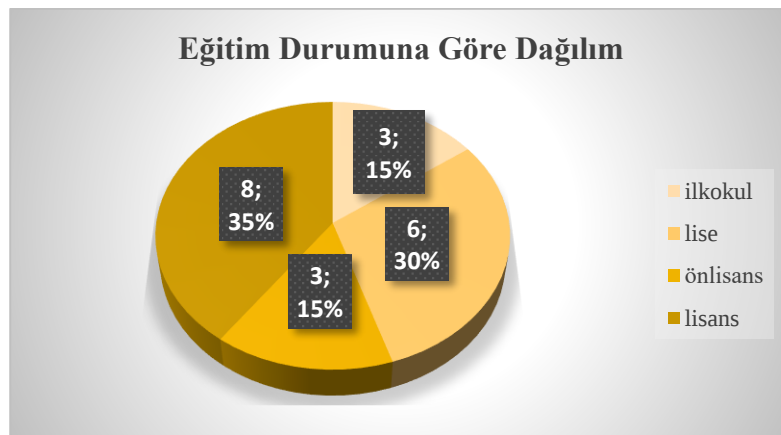
Araştırmaya katılan kadın katılımcıların 3 (%15) kişinin 17-26 yaş aralığında, 8 (%40) kişinin 27-36 yaş aralığında, 4 (%20) kişinin 37-46 yaş aralığında, 3 (%15) kişinin 47-56 yaş aralığında ve 2 (%10) kişinin 57-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çalışmada 30 yaş üzerinde olan kadınların depresmin etkilerini daha yoğun yaşadıkları göze çarpmaktadır.

Şekil 5: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

3.3.2.2. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

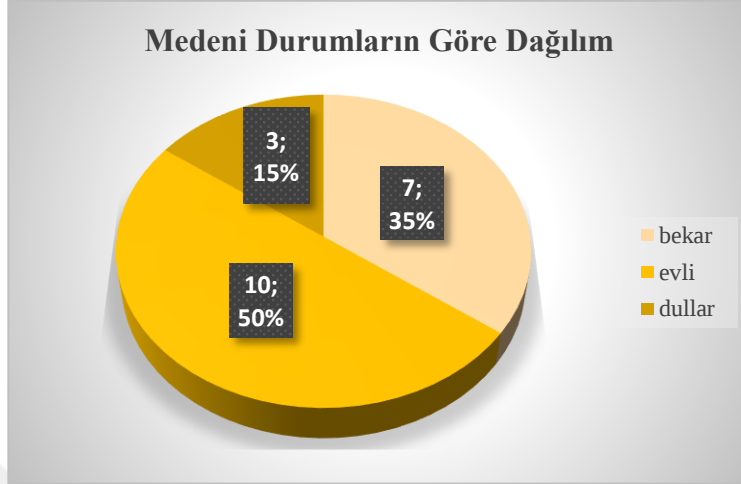
Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında kadınların 3'ü (%15) ilkokul, 6'sı (%30) lise, 3'ü (%15) ön lisans ve 8'inin (%40) lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesinin daha yüksek olduğu kadın bireylerin mülakatlarda kendilerini daha rahat ifade ettikleri görülmektedir.

Şekil 6: Katılımcıların Eğitim Gruplarına Göre Dağılımları

3.3.2.3. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları

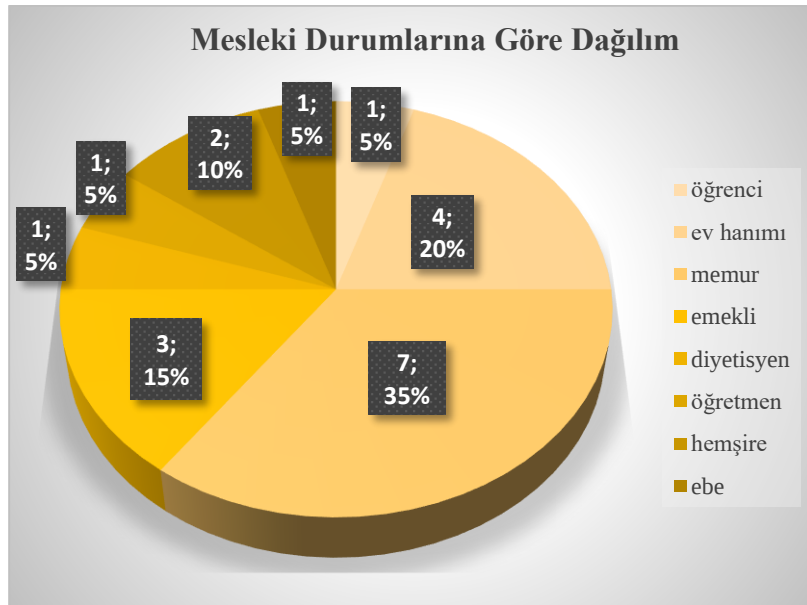
Kadınların medeni durumları ele alındığında 7'sinin (%35) bekar, 10'unun (%50) evli, 3'ünün (%15) dul olduğu belirlenmiştir.

Şekil 7: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

3.3.2.4. Katılımcıların meslek durumlarına göre dağılımları

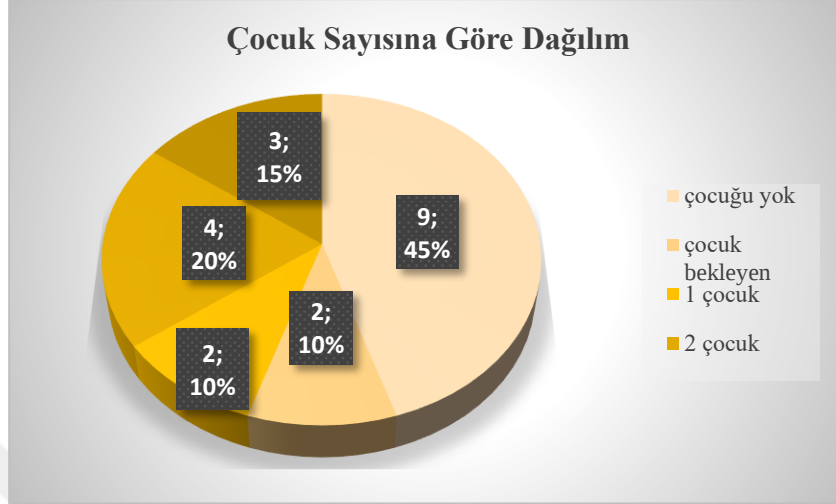
Mesleki durumları değerlendirilen kadınların 1'inin (%5) öğrenci, 4'ünün (%20) ev hanımı, 7'sinin (%35) memur, 3'ünün (%15) emekli, 1'inin (%5) diyetisyen, 1'inin (%5) öğretmen, 2'sinin (%10) hemşire ve 1'inin (%5) ebe olduğu belirtilmiştir. Afet dönemlerinde yaşanan çeşitli sorunlara maddi yoksunluğun eklenmesi çalışmayan ve emekli olan kadınlar için süreci daha da zorlaştırmıştır.

Şekil 8: Katılımcıların Mesleki Durumlarına Göre Dağılımları

3.3.2.5. Katılımcıların çocuk sayılarına göre dağılımı

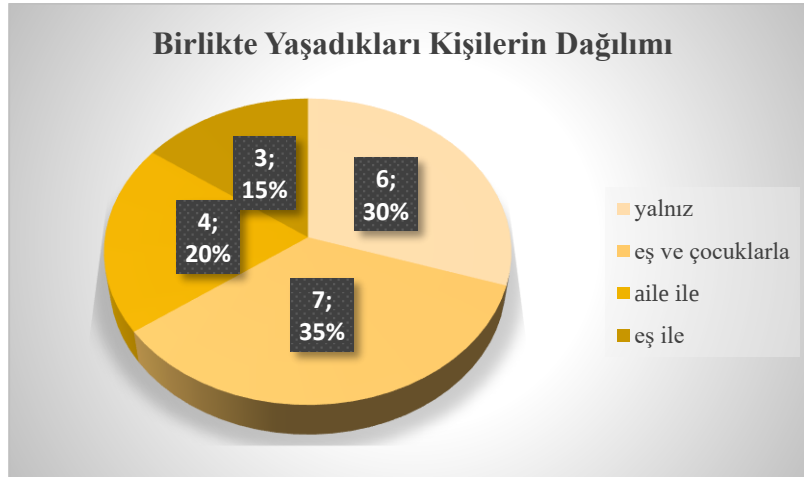
Çocuk sayılarına göre kadınların 9'unun (%45), çocuğu olmadığı, 2'sinin (%10) çocuk beklediği, 2'sinin (%10) 1 çocuğu olduğu, 4'ünün (%20) 2 çocuğu olduğu ve 3'ünün (%15) 3 ve üzeri çocuğu olduğu saptanmıştır.

Şekil 9: Katılımcıların Çocuk Sayısı Durumlarına Göre Dağılımları

3.3.2.6. Katılımcıların beraber yaşadıkları kişilere göre dağılımı

Beraber yaşadıkları kişilere bakıldığında kadınların 6'sının (%30) yalnız, 7'nin (%35) eşi ve çocuklarıyla, 4'ünün (%20) ailesi ile ve 3'ünün (%15) eşiyle beraber yaşadığı görülmektedir.

Şekil 10: Katılımcıların Beraber Yaşadıkları Kişilerin Durumlarına Göre Dağılımları

3.3.3. Araştırma Verileri ve Verilerin Analizi

3.3.3.1. Afet anında yaşananlar

Görüşme yapılan kadınların çoğu, deprem anında uyuduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar depreme hazırlıksız yakalandıklarını ve uyku halinde olduklarını dile getirmişlerdir. Özellikle, uyku

halinde olmaları nedeniyle deprem anında yaşadıkları şok ve panik duygusu yoğun bir şekilde vurgulanmıştır. Katılımcılar yakınlarından birçok kişiyi kaybettiklerini ve evlerinin yıkıldığını ifade etmişlerdir. Depremi kış mevsimine denk gelmesinin ve gece yarısı yaşanmasının depremin etkilerini daha da ağırlaştırdığı üzerinde durulmuştur.

K.8. “Deprem günü ailemin evindeydim, uyku halindeydim. Maddi durumu iyi olan bir aile değiliz kışın hep beraber uyuyoruz. Gözümlü açtığımda duvarların sallandığını gördüm. Sallantı durunca kardeşimi aldım kaçmaya başladım. Depremden kaçabildik ama akraba ve yakınlarımdan birçok kişiyi kaybettik.”

K.1. “Deprem sabahın dördünde meydana geldiği için uyuyorduk hepimiz. Açıkçası neye uğradığımız şaşırдық. Aklıma ilk çocuklar geldi onlara koştum. Eşimi uyandırdım çocukları aldık üzerimi giyindim, dışarı çıktık. Hava çok soğuktu kar yağıyordu. Kaçıyorduk ama nereye kaçtığımızı da bilmiyorduk.”

K.2. “Öleceğimizi hissettik, çok gürültülüydü. Herkeste telaş vardı, herkes de ölüm korkusu vardı. Özellikle ilk olan gece depremi çok etkiledi. İkinci olan deprem de çok kötüydü yani. Elektrikler de yoktu. Haberlere de ulaşamadık. Afetin ciddiyetini bile biz çok sonradan öğrendik. Depremde akrabalarımdan, yakınlarımdan çok kaybımız oldu.”

K.9. “Deprem anı evdeydim. Deprem olduğunu hissedince gözlerimi açtım ve bağırmağa başladım. Sallantı hafifleyince çocuğumun odasına koştum. Onu alıp kaçmaya başladım. Komşularım ve arkadaşlarımdan çoğu kişiyi kaybettik.”

Depremi yaşayan kadınların büyük bir çoğunluğu, evlerinde aileleri ve çocuklarıyla birlikte bu felaketi yaşamışlardır. Yapılan görüşmelerde, özellikle çocukların ve yaşlıların depremin olumsuz etkilerinden korunmasına yönelik kadın bireylerin gösterdiği yoğun çaba ön plana çıkmıştır. Çocuk sahibi olan kadınların ifadeleri incelendiğinde, çocuk sahibi olmayanlara kıyasla daha büyük zorluklarla karşılaştıkları ve bu zorlukların, afetin yaşattığı travmayı daha da derinleştirdiği gözlemlenmiştir. Deprem anında kadınlar, öncelikli olarak kendi sağlık ve güvenliklerinden çok, çocuklarının sağlığını korumaya yönelik yoğun bir çaba sarf etmişlerdir. Bu süreçte, çocukların etkilenmemeleri için gösterdikleri çaba, kadınları hem fiziksel hem de duygusal olarak büyük bir yük altına sokmuş, aynı zamanda depremin zorlu koşullarıyla başa çıkmalarını zorlaştırmıştır. Çalışmada, depremi doğrudan yaşayan kadınların, özellikle çocuklu olanların, evlerinden daha uzun süre çıkmakta zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Bu durum, kadınların afet anındaki karar alma süreçlerinde çocuklarının korunmasına yönelik daha fazla sorumluluk taşıdığını göstermektedir. Görüşmecilerden K.11, K.10, K.4, K.6’nın afet anı ile ilgili ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K.11. “Deprem anında Ekinözü ilçesinde hanemizdeydik. Evimiz anayolda olduğu için biz araba geçiyor sandık. Annem, ben ve kardeşim vardı evde. Başta biraz ses geldi sonra şiddetlendi.

Ayakta duramıyorduk. Evde erkek olarak kimse yoktu. Alt katta babaannem yalnız yaşıyordu. Koştuğum onu evden çıkarmaya çalıştım. Korkudan olduğu yerde kalakalmış. Biraz hafifleyince hemen dışarı çıktık. Kar yağıyordu, çok soğuk ve korkunçtu.”

K.10. *“Deprem anında uyuyorduk. Eşim yatakta çok hareket ettiği için ben yine yatak sallandı sandım. Sonra sallantı artınca deprem oluyor dedim dua etmeye başladım. Baktım ev yıkılacak gibi dışarı çıkmaya kara verdim. Çocukları aldım ve kaçtık”.*

K.4. *“Depremde evdeydim eşim yoktu o Hatay’da yaşadığı depremi. Ben 3 yaşındaki kızımın evde yalnızdım. Soba yanıyordu. Deprem saatinde uyuyordum bir ses duydum ve uyandığımda her yer sallanıyordu. Tek yaptığım şey çocuğumu yanıma alıp beklemek oldu. Sobanın borularının yerinden çıktığını gördüm. Karşı komşumuzun evinin gözümüzün önünde yıkıldığını duvarların içine çöktüğünü hatırlıyorum. Komşularımızı enkazdan sağ çıkaramadılar. Çok kötüydü.”*

K.6. *“Depremde kendi evimdeydim. Depremle ilgili tecrübem yoktu daha önce eğitim de almamıştım hiç. İlk yaptığım şey 7 yaşındaki oğlumu kucığıma alıp kaçmaya başlamakti. Askıdan ceketimi aldım başörtümü aldım. Çünkü kadın olduğumuz için tesettürlü olduğumuz için bunları da düşünmek zorundayız. Depremde benim ve eşimin ailesinden yakınlarımızdan kayıplarımız oldu. Evlerimiz ağır hasar aldı, ben evimi kaybettim.”*

Şekil 11: Yıkılan Binaların Örnekleri (Yazar fotoğraf arşivi)

Katılımcılar, deprem anını ve yaşadıkları deneyimleri aktarırken, fiziksel sarsıntı ve yıkımların neden olduğu yoğun korku duygusunu ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin anlatımlarına göre, ani korku ve yaşam kaybı düşünceleri, özellikle sevdiklerini kaybetme korkusuyla iç içe geçmiş bir şekilde deneyimlenmiştir. Bu süreç, katılımcıların duygusal ve psikolojik olarak büyük bir travma yaşamalarına yol açmış, aynı zamanda afetin oluşturduğu belirsizlik ve kayıp duygusu, korkunun yoğunluğunu artırmıştır.

K.3. “Gece yarısı yer sarsıntısı ile uyandım. Gözlerimi açtığımda odamdaki her şey sallanıyordu. İlk aklıma gelen şey ev yıkılırsa nasıl ve nereden kaçacağımız oldu. Ölüm kelimesi normal hayatta aklımıza gelmez ama ölümü deprem gecesi çok derinden hissettim.”

K.5. “Çocuğum küçük olduğu için yanımda uyuturdum. Sallantıyı hissedince panik oldum ve eşimi uyandırdım. Direk çocuğumu kucağıma aldım, kaçmaya çalıştım. Korkuyla kaçmaya çalışırken çocuğumu düşürdüm. Tam bir kaos ortamı vardı. Bağırışlar içinde kendimizi dışarı zor attık.”

K.7. “Yatağımda kalakaldım. Sallantının durmasını bekledim. Tabi o sırada apartmandan gelen bağırma sesleri beni iyice korkuttu. O an çıksam da ölecek gibi hissettim. Öleceksem de evimde öleyim diye düşündüm. Sallantı hafıfleyince yataktan kalktım. Kalktım ki ne göreyim mahallede bir tane sağlam ev kalmamış. Canımı kurtardığıma şükür ettim. Ama birçok tanıdığım depremden sağ çıkamadı.”

K.12. “Maraş’ da kendi evimdeydim ben. İki çocuğum var ama uzaktalar. Komşular gelmiş kapıya bağırışlara uyandım. Ben zaten uyanmıştım ama korkumda yataktan kalkamadım. Sallantı duracak oldu, hemen ayaklandım kapıya doğru koşmaya başladım. Depremden sonra akrabalarımın çoğunun enkaz altında kaldığı haberini aldım. Allah bir daha yaşatmasın kızım ne diyim.”

K.20. “Benim yaşadığım ev iki katlı. Depreme de çok dayanaklı olduğunu söyleyemem. Daha önce deprem olduğunda ağır hasar almıştı. Ben erken uyurum, o gün de erkenden uyuştum. Uyandığımda yer altımdan kayacak gibiydi. Bu sefer öleceğim dedim kendi kendime. Sonra baktım sarsıntılar durdu, kalktım ve kaçmaya başladım.”

Diğer yandan görüşmecilerden K.13, K.19, K.17, K.14, K.16’nın afet anı ile ilgili ifadeleri incelendiğinde, deprem anında diğer katılımcılar gibi korku, panik ve ölüm korkusunu yoğun şekilde deneyimledikleri dikkat çekmektedir.

K.16. “Depren anında uyuyordum. Korkudan yatağımdan çıkamadım. Ailem geldi beni zorla dışarı çıkardılar.”

K.19. “Evimde uyuyordum. Öyle derin bir sallantıydı ki ne yapacağımı bilemedim. Sallantı durana kadar şok içinde yatağımdan kalkamadım.”

K.17. “Çocuklarım bağırmaya başlayınca uyandım ben. Eşıme seslendim kalk kıyamet kopuyor dedim. Gerçekten kıyamet gibiydi. Öleceğiz diye düşündüm.”

K.14. “Ben panik atak hastasıyım. Korktuğumda nefes almakta zorluk çekiyorum. Gözlerimi açtığımda dolaplar ve lambaların sallandığını gördüm nabzım hızlandı. Sonra zaten bayılmışım. Eşim beni kucağına alarak dışarı çıkarmış.”

K.13. “Deprem olduğu esnada evdeydim o anki panikle camdan atlamayı bile düşündüm.”

Depremi hamile olarak deneyimleyen iki katılımcı, afet anında oldukça zorlayıcı anlar yaşadıklarını ve hamile olmanın afet dönemlerinde kadınlar için belirgin bir dezavantaj oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu zorlu süreçte, özellikle çocuklarını kaybetme korkusunun, kadınların psikolojik durumunu olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Hamile kadınlar, afet sırasında artan kaygı ve stresle birlikte, fiziksel ve psikolojik açıdan daha savunmasız hale gelmişlerdir. Katılımcılar, hamilelik nedeniyle hareket kabiliyetlerinin sınırlı olduğunu ve bu durumun afet sırasında güvenli bir şekilde kaçmalarını engellediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca, afetin yarattığı korku ve stresin, hamilelik sürecini olumsuz etkileyerek, hem fiziksel sağlık hem de psikolojik iyilik halleri üzerinde ek bir yük oluşturduğuna vurgu yapılmıştır.

K.18. *“Depremde evdeydim, 6 aylık hamileydim. Gözümü açtığımda lambalar sallanıyordu. O anki stres ve korkuyla hemen kaçmaya çalıştım. Evimiz 9.katta, bir an balkondan atlamayı bile düşündüm. Kendimden çok çocuğum için endişelendim. Çocuğumu kaybedeceğim sandım. Ben tesettürlüyüm açık bir şekilde dışarı kaçtım eşim tuttu başını ört dedi. Üzerimi giyindikten sonra eşimle dışarı çıktık.”*

K.15. *“Deprem zamanı 3 aylık hamileydim. Direk yataktan kalkmaya çalıştım ama korkudan kalkamadım. Çocuk için riskli bir dönemde olduğumdan kaçamadım da. Eşim asker oda evde yoktu. Komşularım geldi beni almaya ancak o şekilde dışarı çıkabildim. Arabası olan arabasına geçti olmayanlar arabası olanların arabasına geçtiler. Deprem de yakın akrabalarımın, arkadaşlarımdan ve arkadaşlarımdan ailesinden kayıplar oldu.”*

3.3.3.2. Afet dönemi yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek bireylerin sosyal yaşam ve iş hayatlarında karşılaştıkları sorunların temel kaynağını oluşturmaktadır. Cinsiyet temelli eşitsizliklerin hâkim olduğu toplumlarda, kadınlar genellikle ev içi işlerle ve bakım hizmetleriyle sorumlu tutulurken, erkekler ücretli işlerle ve dışsal ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilir. Araştırmamızda görüşülen kadınlara sorduğumuz soruyla deprem dönemlerinde cinsiyet temelli eşitsizliklerin devam edip etmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Alan araştırması kapsamında görüşmeye katılan katılımcıların, kadınlar için var olan dezavantajlı konumun afet döneminde de devam ettiğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar tarafından toplumsal yapı içerisinde bireylerin üstlendiği rollerin eşit paylaşılmadığı üzerinde durulmuş ve konu ile ilgili bazı atıflar (K.11, K.1, K.5, K.12) aşağıda değerlendirilmiştir.

K.11. *“Deprem esnasında ve sonrasında başımızda erkek olmadığı için kadın olarak ailemin bütün ihtiyaçlarını ben karşılamak zorundaydım. Çocuklarla ben ilgilenmek zorunda kaldım ve ihtiyaçlarını ben karşılamak zorunda kaldım. Benim çocuğum olmadığı için ben de onlar için seferber olmak zorunda kaldım. Herkesin benden bir beklentisi vardı”.*

K.1. *“Benim dört erkek evladım var, eşimle beraber beş erkek oluyorlar. Deprem sürecinde hepsiyle ayrı ayrı ilgilenmek benim sorumluluğumdur. Depremden önce el işi yapar satardım ama deprem dolayısıyla ekonomik anlamda da zorlandım diyebilirim. Eşim depremden dolayı işe gitmediği için ondan da isteyemedim, maddi olarak da zorlandım”.*

K.5. *“O dönemde kadın erkek rolleri değişti diye düşünüyorum. Eşim kendini geri çektiği için ben aile reisi olmuştum”.*

K.12. *“Maalesef bu dönemde yine biz kadınlar daha fazla etkilendik.”*

Katılımcılar, deprem sonrası ev içi görevlerinin devam ettiğini ve bu durumun onların psikolojileri üzerinde ek bir yük oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Deprem yarattığı psikolojik travmalar, kadınların fiziksel yorgunlukları ile birleşerek çifte yük altında kalmalarına yol açmıştır. Ayrıca, depremin kış aylarında meydana gelmesi, fiziksel zorlukların arttığı bu dönemde kadınların daha kırılgan bir hale gelmelerine ve hastalanmalarına sebep olmuştur. Katılımcılardan K.15, K.17 ve K.13 konuyla ilgili deneyimlerini şöyle dile getirmişlerdir.

K.15. *“Kadın olarak deprem döneminde biz hizmet etmeye devam ettik. Biz üretmeye, yemek yapmaya devam ettik. Biz kadınlar ne oluyor diye düşünmeye bile vakit bulamadık. Başımıza ne geldi diyemedik. Bu durum gerçekten psikolojik olarak bizi çok yordu. Depremde ben belki bir gün önce ölebilirdim ama bir gün sonra evdekilere çay dağıtırken buldum kendimi.”*

K.17. *“En başlarda çok fazla maddi sorunla karşılaşmadık zaten parayı harcayacağımız her yer deprem dolayısıyla yıkıldığı için paraya ihtiyaç duymadık. En büyük sorunumuz hava şartlarıydı. Şöyle ki soğuktan giderler donmuş ve sular kesilmişti. Elektrikler zaten gitmişti. Tuvalet gibi temel ihtiyaçlarımızı karşılamakta çok zorlandık. Su ihtiyacımızı olduğunda ihtiyaçlarımızı karşılayamadık. Çünkü musluklardan su akıyordu, aksa da sular çamurlu ve kirliydi. Zaten birkaç gün sonra hava şartlarından da kaynaklı olarak çoğumuz hasta olduk.”*

K.13. *“Yani şimdi deprem zamanında bir çadırda en az 15-20 kişi vardı kişi sayısı sürekli değişiyordu. Yaklaşık 10 gün boyunca hep beraber yaşamak zorunda kaldık. Herkes sobalı bir odada kalıyordu. Kalabalık olduğumuz için iş yükümüz de artmıştı. Yemek, bulaşık, temizlik gibi ev işleri deprem olsa da devam ediyordu. Ben kadın olarak bu süreçte çok zorlandım.”*

Kadın katılımcılar, deprem anında sosyal ve kültürel normlara uygun olarak üzerlerini giymeye ve başörtüsü takmaya özen gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu tür kültürel hassasiyetler, afet anında kadınların hızla evlerinden çıkmalarını engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Kadınların toplumsal ve kültürel kaynaklı giydikleri kıyafetlerin deprem anında hareketlerini kısıtladıkları dikkat çekmektedir. Deprem yaratmış olduğu acil durum ve panik ortamında, özellikle kadınların bu tür toplumsal cinsiyetle ilişkili beklentilere uymaya yönelik çabaları, evlerinden çıkma sürecini uzatmıştır. Çocuk ve yaşlılarla birlikte yaşayan kadınların, evden çıkma ve güvenli bir alan arama noktasında daha fazla zaman harcadıkları gözlemlenmiştir. Deprem sürecinde yaşananlarla ilgili K.6, K.14, K.9, K.18 ‘in görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K.6. “Deprem sırasında uzun bir süre ceketimi ve başörtümü aradım. Çünkü başı açık çıkmak istemedim. Zaten dışarı çıktığımda birçok komşum başörtüsünü almış ve giyinerek çıkmışlardı. Benim gördüğüm kadarıyla en son kadınlar çıkıyordu evlerden.”

K.14. “Bu süreçte maddi ve manevi olarak ben kadın olarak çok zorlandım. Kadınların yükü her zamanki gibi daha fazlaydı.”

K.9. “Paran olduğu halde paranın geçmediği zamanlar yaşadık biz. Allah’ım bir daha yaşatmasın. Beş gün çadırda geçirdik ve içecek su bile bulamadık. 5- 6 gün lavaboları kullanamadık. Biz tesettürlüyüz kızımınla öyle eşofmanlarla nasıl çıktığımızı anlamadık evden ki şu an hala konteynerde kalıyoruz.”

K.18. “Ben mesela hamile olduğum için kadın olmanın zorluklarını daha derinden hissettim. Hastane kontrollerine gidemedim. O süreç beni baya zorladı.”

Deprem bölgesinde yaşayan bazı kadınlar, temel hijyenik ihtiyaçlarının deprem anında karşılanmadığını dile getirmişlerdir. Depremden sonra soyunma odası gibi özel alanlar olmadığı için, kadınlar üzerlerini yalnızca gece vakti, herkesin uyuduğu saatlerde değiştirebilmişlerdir. Ayrıca, kirli kıyafetleri yıkayacak uygun bir yerin bulunamaması, kadınların hijyenik koşullarını olumsuz yönde etkilemiştir. Soyunma odalarının ve hijyenik imkanların eksikliği, kadınların temel insan hakları olan mahremiyet, hijyen ve kişisel bakım haklarını ihlal etmekte, afet sonrası psikolojik ve fiziksel travmalarını daha da derinleştirmektedir. Katılımcıların bu konu hakkında görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K.16. “Özellikle bir kadın olarak bu süreçte çok zorlandık, zorlanıyoruz. Deprem zamanı annem de bende çok yıprandık. Çünkü bir yandan babamlara moral vermeye çalışıyorduk, diğer yandan bizde depremin etkilerini atlatmaya çalışıyorduk.”

K.2. “Kadınlar için bu süreç çok daha zorlayıcıydı. Mesela komşumuzun bir kızı vardı. Bebeği küçüktü, daha 4 aylıktı. Deprem süresince çocuğu emzirecek yer bulamadık. Hani kadınlar için bu ihtiyaçların düşünülmesi gerekiyordu.”

K.8. “Kadın olarak menstrual döngülere de sahibiz. O dönem benim regli döngüme denk gelmişti. Hijyenik ped bulmayı geçtim kendi günlük hijyenimi bile sağlayamadım. Evin bahçesinde bulunan garajda yatıyorduk. Özel günümde olduğumdan karın ağrım vardı ve üşüyordum. Gerçekten anne karnından çıkmış bir çocuğun savunmasızlığı vardı üstümüzde. Korumasız hissediyordum, çok korkunç bir dönemdi.”

K.7. “Ortamda karşılaşılan en önemli zorluk, ortak lavaboların kullanımına ilişkin yaşadığımız sorunlardı. Biz kadınlar, özellikle utandığımız için ortak lavabolara girmekte zorlanıyorduk ve içeride erkeklerle aynı alanı paylaşmaktan çekiniyorduk. Küçük bir alanda, erkeklerle yüz yüze gelme durumu bile bizim için çok zordu. Diğer yandan üzerimizi değiştirmek için gece ışıkların kapanmasını bekliyorduk. Hem kıyafetler kirlenince yıkayacak yer de bulamıyorduk.”

Deprem sonrası, birçok insanın daha güvenli bir ortamda yaşamak amacıyla akrabalarının ve sevdiklerinin ikamet ettikleri bölgelere yöneldiği gözlemlenmiştir. Özellikle şehir merkezlerinde meydana gelen elektrik, doğalgaz ve iletişim altyapısındaki kesintiler, bu hareketliliği daha da artırmış ve insanlar, kırsal alanlara doğru bir akın başlatmıştır. Kırsal alanların güvenli bir sığınak olarak algılanması, bu bölgelerdeki nüfus yoğunluğunu arttırmış, ancak bu durum kırsal alanda yaşayan kadınlar için ek bir iş yükü oluşturmuştur. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar, yeni gelen nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak, günlük ev işlerini sürdürmek ve ailelerini korumak gibi ek sorumluluklarla karşılaşmışlardır. Bu süreç, kadınların üzerinde daha fazla fiziksel ve duygusal yük oluşturmuş, afet sonrası bakım ve ev yönetimi gibi geleneksel cinsiyet rollerini daha da ağırlaştırmıştır.

K.19. *“Deprem zamanında mahalle halkı olarak bir araya toplandık. Yaklaşık 10 gün boyunca hep beraber yaşamak zorunda kaldık. Annemler ve çocuklarla aynı çadırı paylaştık. Haliyle kalabalık olunca sorumluluklar da artıyor. Kadın olarak bu süreçte çok yoruldum bütün kadınlar zorlanmıştır.”*

K.10. *“Bence her ne olay olursa olsun özellikle bizim toplumumuzda kadınlar daha çok etkileniyor. Çünkü erkek sonuçta evde çok durmuyor. Biz depremden dolayı köye gitmek zorunda kalmıştık. Kadın olarak depremi yaşamamıza rağmen hizmet ediyorduk. Erkekler işe gitmediği için sürekli evde oldukları için temizlik, çamaşır, bulaşık gibi bütün iş kadınlara kalıyor. Kadınlar olarak özel ihtiyaçlarımızı karşılama konusunda da çok zorluklar yaşadık.”*

K.3. *“Biz normalde 7-8 kişilik bir aileyiz. Deprem zamanı 30 kişi bir çadırda yaşadık. Akrabalarımızla bir arada kalıyorduk. Şu an deprem denilince ben o kalabalığı hatırlıyorum. İlk aklıma gelen kalabalık oluyor. Kalabalıkta bile hizmet işi devam ediyordu. Çocuklara biz bakıyorduk, herkesin yataklarını biz hazırlıyorduk.”*

Katılımcıların ifadelerine göre, deprem sonrası yemek ve diğer temel ihtiyaçların merkezi bir noktada temin edildiği belirtilmiştir. Ancak, görüşmelerde, çoğu kadının, çocuklarını ve yaşlı aile üyelerini çadırlarda bırakarak yardım almaya gidemediğine dikkat çekilmiştir. Bu durum, kadınların afet koşullarında üstlendikleri bakım ve sorumluluk yüklerinin, temel ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıya çıkmalarını zorlaştırdığına işaret etmektedir.

K.4. *“İhtiyaçlarını evlerinden karşılayabilen vatandaşlar genelde diğer vatandaşlara yardım ediyordu. Yardımlar çadırdan uzakta dağıtılıyordu. Çocuğum kaynanam var diye onları bırakıp çadırdan çıkamıyordum ben. Herkes yardım alırken ben gidemiyordum.”*

K.20. *“Ben normalde yalnız yaşıyorum. Depremden dolayı ailemin yanına geçtim. Annem yatalak olduğu için ben onu bırakıp yardım alamaya gidemiyordum. Komşuların yardımı ile idare etmeye çalışıyorduk.”*

Depremi etkilerini hâlâ atlatamadıklarını belirten katılımcılar, görüşme sırasında sorulan sorularla tekrar o zor zamanları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, afetin psikolojik etkilerinin ne kadar derin ve kalıcı olabileceğini göstermektedir. Bazı katılımcılar, görüşme esnasında duygusal olarak zorlanarak, afetin travmatik anılarıyla yüzleşmekte güçlük çekmişlerdir. Bu katılımcılarla görüşmelere ara verilerek daha sonra devam edilmiştir.

3.3.3.3. Afetlerin aile içi ilişkiler üzerine etkileri

Katılımcılar, deprem süreci ve sonrasında aile içi ilişkilerde belirgin gerginlikler ve iletişim bozuklukları yaşandığını ifade etmişlerdir. Bu dönemde, özellikle kadınların daha hassas bir yapıya sahip olmaları nedeniyle afetin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilendikleri belirtilmiştir.

K.6. *“Duygu değişimleri çok oluyordu. Öfke artışları da oldu evet. Eşim ve çocukların arasında da oldu. Benim kardeşlerim arasında da oldu. Olaylara her zaman verdiğimiz tepkileri vermemize rağmen yanlış anlaşılmalara yaşıyorduk. Benim depremde dolayı gerginlikler yüzünden şu an bile konuşmadığım kırıldığım kardeşlerim var.”*

K.1. *“Öfke patlamaları sık sık oluyordu birbirimize çatmaya başlamıştık. Her şey üstümüze geliyormuş gibi hissettiğimizden dolayı sinirlerimiz yıpranmıştı. Özellikle erkekler ekonomik olarak da zorlanınca acısını evde kadından çıkarmaya çalışıyorlardı. Eşimle daha sık tartışmalar yaşıyorduk. Bu durum çocuklara da yansıyor.”*

K.15. *“Aile içi ilişkilerinde depremde gerginlikler gözlemledim. Kendi ailemde de başka ailelerde de oluyordu. Beraber kaldığım çadırda bir ailede kadın lohusa dönemindeydi, 19 günlük bir bebeği vardı. Lohusalığın verdiği duygusallıkla da kötü bir durumdaydı. Eşi kadına karşı anlayışlı olması gerekirken aksine sürekli kadınla tartışıyor.”*

Görüşmeciler, depremin aile içi ilişkiler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yarattığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre, afet döneminde, kaybetme korkusu ve belirsizlik nedeniyle bireyler başlangıçta birbirlerine daha yakınlaşma ve kenetlenme eğiliminde olmuşlardır. Bu dönemde, aile üyeleri arasında dayanışma ve birlikte olma isteği güçlenmiş, bu da geçici olarak aile içindeki bağların güçlenmesine yol açmıştır. Ancak, kaybetme korkusunun zamanla azalması ve afetin ilk şokunun atlatılması ile birlikte, aile içindeki çatışmalar yeniden ortaya çıkmıştır. Bu durum, afetin başlangıcındaki yüksek stres seviyesinin ve travmanın geçici bir şekilde aile içi ilişkilere etki ederek, ardından normalleşme sürecinde yaşanan gerilimlerin, duygusal ve psikolojik sorunların aile dinamikleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

K.13. *“Deprem sonrası beraber yaşadığımız için en başlarda çok samimi bir ortam oluşmuştu. Elbette sonrasında özel alanlarımız olmadığından dolayı ve herkesin tahammül seviyesinde bir azalma olduğu için birlikte yaşamının zorluklarıyla birlikte öfke artışı ve tahammülsüzlükler başladı.”*

K.18. “Deprem zamanı toplum olarak birbirimize kenetlendik. Kirpileri bilirsiniz kirpilerden örnek vereceğim. Kirpiler kış ayında üşüdüklerinden dolayı yan yana gelirlermiş. Ama dikenleri birbirine battığı zaman uzaklaşırlarmış. Ben de deprem döneminde yaşadığımız yakınlaşmayı biraz kirpilere benzetiyorum. Deprem sürecinde biz ülke olarak birbirimize kenetlendik ama deprem sonrasında henüz yaralarımızı sarmadan kişisel çıkarlarımızın peşine düştük.”

K.16. “Ben depremde öfke artışı gözlemlemedim. Aksine kaybetme korkusu bizi birbirimize yakınlaştırdı. Depremden önce amcamlar ve babamların arası iyi değildi. Depremde akrabalarla hep bir arada kaldık. Deprem bir yandan silkeledi insanları. “

K.11. “Ülke olarak tek yumruk olmuştuk. Ben ilişkilerin hiç olmadığı kadar kuvvetlendiğini düşünüyorum. Deprem bölgesinde ben yoktu herkes biz diyordu. “

K.8. “Yakın akrabalarım bir süre de olsa dedikodu ve nefreti kenara bıraktığını gördüm. Ama depremin etkileri hafıfleyince yine herkes birbirine düşman olmaya başladı.”

Kadınlar, aile içindeki ilişkilerin zayıflamasının afet sonrası iyileşme sürecini daha da zorlaştırdığına dikkat çekmişlerdir. Aile üyeleri arasındaki iletişim eksiklikleri ve artan duygusal gerilimler, bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemekte, bu durum aynı zamanda afetin getirdiği travmalara karşı baş etme süreçlerini güçleştirmektedir. Aile içindeki bağların zayıflaması, duygusal destek ve dayanışma eksikliği yaratmakta, bireylerin yaşadıkları travmalarla başa çıkmalarını daha da zorlaştırmaktadır. Beş katılımcı bireyin (K.2, K.4, K.3, K.20, K.12) konu hakkında tutumları aşağıda yer almaktadır.

K.2. “Kendi ailemde gözlemlediğim şey şuydu herkes daha agresifti. Normal bir zamanda söylenen şeye verilmeyen tepkiler gülüp geçeceğimiz şeyler ama o an söylediğin zaman yanlış anlaşılabilirdi. Küçük şeyler kavgaya götürecek şeyler haline geliyordu. Özellikle aile içinde babam çok gergindi. Bizde onun gibi davransak tartışma çıkacaktı ama huyunu bildiğimiz için alttan alıyorduk.”

K.4. “Konteynerler ve çadırlar birbirine çok yakındı ve bize özel alan kalmıyordu. Yardım dağıtılan yerler kalabalık olduğu için ben çadırdan çıktığımda eşim kıskançlık yapıyordu. Sürekli benimle kavgaya ediyordu.”

K.3. “Ailede anne genelde toparlayıcıdır. Deprem zamanında annemin hep babamı sakinleştirdiğine şahit oldum. Babam daha gergin davranmaya başlamıştı.”

K.20. “Ben normalde yalnız yaşıyorum. Depremden dolayı mecburen ailemin yanına gelmiştim. Ama gerek anne babam arasında gerek ablam ve bizim aramızda hep tartışma çıkıyordu. Depremden dolayı sanırım hepimizin sınırları bozulmuştu.”

K.12. “Ben kimsem olmadığı için çocukların yanına gittim mecburen. Gelinlerde de oğullarımda da hep bir sinir vardı. Kendi aralarında tartışmaları oluyordu. Bazen bana da yansıtıkları oluyordu. Deprem zamanı ne diyim herkesin sinirleri gergindi.”

Kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet rollerinin farklılık göstermesi, afetler gibi kriz dönemlerinde her iki cinsin farklı tehlikelere ve zorluklara maruz kalmasına yol açmaktadır. Afet sonrası iyileşme süreçleri ve depremin etkilerinin azaltılmasına yönelik yapılan çalışmalar, deprem dönemlerinde cinsiyet eşitsizliklerine bağlı olarak şiddet vakalarında belirgin bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. Özellikle, afetler sırasında toplumsal cinsiyet normlarının ve eşitsizliklerin derinleşmesi, kadınlar ve kız çocuklarının şiddet, istismar ve diğer insan hakları ihlallerine daha fazla maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu konu da K.17, K.5, K.10 ve K.9’un ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

K.17. “Deprem sonrasında evimiz yıkılınca konteynerde yaşamaya başladık. Giyecek yardımı çok geç geldiğinde dolayı üstümde pijamalarım kaldım. Gıda yardımı almak için çadırdan çıktığımda eşim kalabalık ortama pijamalarla çıktığım için sürekli bana sözlü olarak hakaretlerde bulunuyordu. Eşim normalde de kıskanç bir yapıya sahiptir ancak bu dönemde gerginliği ve agresifliği artmıştı.”

K.5. “Bizim çadırın yanında olan çadırda kadın ve adam sürekli tartışıyorlardı. Bir gece bağırma seslerine uyandım. Sabah olduğunda öğrendik adam telefonda başka kadınlarla konuşuyormuş. Eşi fark edince eşinin üstüne yürümüş, tartışmaya başlamışlar. Şiddet gerçekten deprem dinlemiyor.”

K.10. “Böyle dönemlerde bu konular zor anlatılır. Eşimle depremden önce de şiddetli geçimsizlik yaşıyorduk. Depremden sonra çocuğumu alıp başka bir şehre gittim. Eşim beni telefonla arayıp tehditler etti ve geri dönmem konusunda baskılar yaptı. Çok korktum ama evim yıkıldığı için geri dönemdim. Çünkü henüz boşanmadığımız için bizi aynı çadıra vereceklerdi.”

K.9. “Ben eşimle boşanma aşamasındaydım. Boşanma sürecinde deprem olunca bizi aynı konteynere verdiler. Aynı çatı altında sürekli gerginlik ve tartışmalar yaşıyorduk. Polislere bildiremeyeceğim için bazen fiziksel şiddet de uyguluyordu.”

K.7. “Aile içinde çoğu kez gergin zamanlar oluyordu. Erkekler mesela karı koca ilişkileri devam etsin istiyor. Ama o şartlarda özel durumlar birliktelikler çok zor. Bu durumdan erkekler kötü etkileniyordu, durum gitgide zorlanıyordu. Birbirimize karşı öfkeli davranışlarımız oluyordu.”

K.14. “Depremde evimiz olmadığı için kaynanamlarda kalmaya başladık. Aile ile birlikte kalmak eşimle ilişkimi etkiliyordu. Eşim birlikte olma konularında anlayışsız davranıyordu. Bazen istemediğim halde o istiyor diye birliktelik oluyordu”

K.19. “Bizim mahallede beraber yaşayan bir çift vardı. Kadın 7 aylık hamileydi ama çocuğun olmasını istemiyordu. Çünkü kocası ile anlaşmıyorlardı. Depremden sonra bile adam kadını dövüyordu. Aile içi sorunlar sonuçta biz de bişey yapamıyorduk.”

3.3.3.4. Afet dönemi yaşanan yönetsel sorunlar

Görüşmelerde, katılımcıların ifadelerine göre, afet anı ve sonrasında yeterli yardımların sağlanmadığı vurgulanmıştır. Katılımcılar, yetkililerin deprem bölgesine yönelik yardımları zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirmediğini, bu durumun da can kayıplarının artmasına yol açtığını belirtmişlerdir. Yaşanan zorluklarla birlikte sevdiklerinin ani ve acı kayıplarını yaşayan kadınların, yardım talepleri konusunda duyduğu öfke dikkat çekmiştir. Katılımcılar, afet yönetimindeki eksikliklerin depremin etkilerini daha da ağırlaştırdığına ve bu süreçte yaşadıkları mağduriyetin derinleşmesine neden olduğuna işaret etmişlerdir. Yardımlar konusunda K.13, K.2, K.4, K.17, K.16'nın değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.

K.13. *“Açıkçası ihtiyaçlarımız yetkililer tarafından karşılanmadı. Evimizde deprem sonrası hasarlar meydana gelmişti. Evlerimize korkudan giremiyorduk. Kendi imkânlarımızla çadır kurup bir çadır içerisinde en az 10-15 kişi beraber oturuyorduk. Doğalgaz ve elektrik olmadığından çocuklar hasta oluyordu.”*

K.2. *“Evi yıkılan çadırdaki kalan insanlar için yardımlar çok geç geldi. Halk kendi arasında para toplayıp birbirine yardım etti ama bir yere kadar. Çünkü herkes dışarıdaydı. 11 il depremden etkilenmişti Bir de sadece bir bölge değil birçok şehrin tamamı depremden etkilenmişti.”*

K.4. *“Bana göre beklentilerimiz karşılanmadı. O kadar yardım yapıldı ama bize yardımlar geç ulaştı. Gerçi biz yardımları da izlemedik, elektrik yoktu. Biz çok sonradan gördük baya yardım yapıldığını söylüyorlardı. Psikolojik olarak da bize de çocuklara da gerekli destek verilmedi. Ben ilgilenilmediğini düşünüyorum.”*

K.17. *“Oturduğum ev yıkıldı mecburen dışarıda kaldık. Arabamız vardı biz arabada geçirdik geceleri. Eşim de engelli benim. Kayınım ile beraber gidip depremin 8.gününde bir çadır alabildik. Genelde yardımlar merkezi yerlerde yapılıyordu. Eşim engelli ben onu çadırdaki bırakıp yardım almaya gidemiyordum.”*

K.16. *“İnsanların çok açgözlü olduğunu düşündüm deprem zamanında. Halkımız 30 TL olan battaniyeyi 120 TL'ye satmaya başladı. Düşene bir tekmeyi de bizim halkımız vuruyor.”*

Şekil 12: Depremzedelerin Yaşam Alanları Örnekleri (Yazar fotoğraf arşivi)

Bazı katılımcılar, deprem sonrası dönemde yapılan destek ve yardımların adaletli bir şekilde dağıtıldığını ve bu süreçte ilgili kurumlar arasında planlı bir iş birliğinin sağlandığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, yardımların adalet ve eşitlik içerisinde, afetin etkilerini en hızlı ve etkili şekilde karşılamak amacıyla organize edildiğini belirtmişlerdir. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve afet müdahale ekiplerinin koordineli bir şekilde çalıştığını, yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasında herhangi bir ayrımcılığın olmadığını vurgulamışlardır.

Şekil 13: Afet Dönemi Ağır Hasarlı Binaların Örnekleri (Yazar fotoğraf arşivi)

K.8. “Yollar yıkıldığı için yardımlar hemen gelemedi. Ancak ilk andan itibaren ambulanslar ve Kızılay geldi. Ekipler ellerinden gelen her şeyi yapmak için çaba sarf ettiler. Herkes seferber olmuştu.”

K.20. “Mahallede özellikle muhtarımız gelen yardımları her evin almasına özen göstererek yardımları dağıtıyordu. Yetkililer sağ olsunlar gıda yardımından kişisel yardımlara kadar her evin almasına özen gösterdiler. Ben engelli bakım uzmanı olarak çalışıyorum ve o süreçte bende gönüllü olarak yardımları dağıtmaya katkı sağladım.”

K.1. “Deprem olduğu gibi yardım ekipleri gelmeye başladı. Hemen su ve ekmek gibi temel ihtiyaçlar dâhil yardımlar geldi. Kızılay ve sivil toplum kurulu üyeleri battaniye, gıda ve ihtiyaç malzemelerini getirdiler.”

K.18. “Depremde gebeydim ben. Yardımlar geldiğinde hamile, yaşı ve çocuklara öncelik tanıdılar. O yüzden ben yardımların yeterli olduğunu düşünüyorum.”

K.14. “Ben deprem anında panik atak geçirmiştım. Kendime geldiğinde ambulanslar gelmişti insanlara yardım ediyorlardı. Bana müdahale etmek istediklerinde daha acil kişiler olduğunu söyledim. İlk andan itibaren ambulans ve itfaiye yardıma gelmişti.”

K.19. “Devletimiz genç yaşı demeden herkese yardım ediyordu. Ben 55 yaşıdayım ama asla yaşlıları bırakalım demediler. Aksine ilk andan itibaren yaşlılara ve çocuklarla öncelik verdiler. Devletimizden Allah razı olsun.”

K.15. “Ben kiracıyım. Evim yıkılma tehlikesinde olduğu için devlet bize maddi olarak yardımda bulundu.”

Kadınların acil yardım uygulamaları bağlamında özel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığına dair yöneltilen sorulara verilen yanıtlarda, katılımcılar özel ihtiyaçlarının karşılanmasında herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar, acil yardım sürecinde ihtiyaç duydukları temel hizmetlere erişimde zorluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Depremın ilk anlarından itibaren yapılan yardımların hem acil ihtiyaçları karşılayacak şekilde hem de adaletli bir biçimde gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Yardımlar konusunda K.10, K.6, K. 5’in ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K.10. “Ben kaynımğilin oradaydım deprem anında. İlk zamanlar özellikle kadınlar için kıyafetler, çoraplar ve ayakkabılar geldi. Gelmedi diyemem özel ihtiyaçlar da dâhil aşırı yardımlar geldi. Zaten depremin birinci ikinci günü aklımıza yemek dahi gelmedi. Deprem 11 ili etkilediği için yetkililer bence ellerinden gelenin fazlasını yaptılar.”

K.6. “Ben hemşire olarak görev yapıyorum. Evim yıkıldıği için bizi ailemle beraber öğrenci yurduna yerleştirdiler. Yetkili kişiler ihtiyaçlarımızı karşılayarak bizimle ilgilendiler. Birkaç ay boyunca yardım paketleri dağıtıldı. Paketlerde kadınların özel ihtiyaçları dâhil her şey vardı. Devletin desteğini sürekli hissettiğim bir dönemdi.”

K.5. “Benim eşim depremde Kıbrıs’taydı. Geldi bizi aldı ve oraya gittik. Ama akrabalar komşular yardımın yeterli olduğunu söylüyorlar. Toplu barınma yerlerine, camilere, okullara ve güvenli bölgelere yardımlar yapılmış.”

Depremden sonraki süreçle ilgili ilk yardımın ne zaman yapıldığı sorusuna K.3, K.7, K.9, K.11, K.12 ‘nin verdiği cevaplar aşağıda yer almaktadır.

K.3. “Deprem olduğu gibi biz daha şok durumundayken AFAD ve yetkililer geldiler. Allah razı olsun hemen geldiler.”

K.7. *“Deprem anında keşke bu yapılsaydı demedim hiç. Deprem anında ben yalnızdım. Komşularla beraber AFAD hemen geldi beni almaya evimden. Ben daha evden çıkmadan gelmişler.”*

K.9. *“Ben önceki depremleri düşünüyorum. Marmara depreminde çok geç müdahale edilmişti. Ama bu depremde devlet elinden gelenin fazlasını yaptı.”*

K.11. *“İlk andan itibaren hizmetler yeterli ve çok hızlıydı.”*

K.12. *“Zaten biz ne olduğunu anlamadan barınma, gıda ve temel ihtiyaçlar dağıtılmaya başlandı.”*

3.3.3.5. Kadın olarak afet yönetimi

Görüşmecilerin büyük bir kısmı, afet sürecini yönetme konusunda kadınlar olarak yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, kadın olmanın getirdiği ek yükümlülükler nedeniyle eşlerini ve çocuklarını idare etme sorumluluğu taşıdıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, panik ve korku içinde hareket ettiklerini dile getiren katılımcılar, depremin etkilerini hâlâ yoğun bir şekilde hissettiklerini vurgulamışlardır. Bu durum, afet sonrası psikolojik ve duygusal yüklerin, özellikle kadınlar üzerinde nasıl bir baskı oluşturduğunu göstermektedir. Afet yönetimi sorusuna K.11, K.6, K.3, K.7, K.1, K.9’un cevapları aşağıda yer almaktadır.

K.11. *“Ben deprem sürecini iyi yönettiğimi düşünmüyorum. Deprem esnasında ve sonrasında başımızda erkek olmadığı için ailemin bütün ihtiyaçlarını karşılamak için ben öne atıldım. Herkes çocuğu ile ilgileniyordu benim çocuğum olmadığı için ben de onlar için seferber olmak zorundaydım. Çoğu zaman karamsar ve umutsuz hissediyor, içime kapanıyordum.”*

K.6. *“Hemşire olduğum için ilk andan itibaren yardım müdahalelerinde görev aldım. Her yerde insan cenazeleri vardı. Müdahale edip kurtaramadığım binlerce insanı görünce çok kötü olduğumu hatırlıyorum.”*

K.3. *“Depremin etkilerini atlatamıyorum. Geçen günlerde yine Adana’da deprem oldu korktuk burada olur mu diye. En ufak sallantıda o psikolojiye geri dönüyorsun, o duygusallığa geri dönüyorsun. Sürekli tetikte olmak zorundasın. Ya olursa korkusuyla yaşıyorum. Ya kimse yokken olursa diye sürekli korku halindeyim.”*

K.7. *“Süreci iyi yönetmedim hatta şu an bile iki sene geçmesine rağmen konuştukça kötü oluyorum.”*

K.1. *“Kadınlar her şeyin üstesinden gelir düşüncesiyle çoğu zaman bütün sorumluluklar bizim üzerimize yükleniyor. Ben hala depremi hatırladıkça o günlere gidiyorum. Depremden sonra yalnız kalamıyorum. Kendimi güvende hissetmiyor ve o her an deprem olacak diye düşünüyorum.”*

K.9. *“Ben depremde bir anne, bir kadın ve eş olduğum için benim için çok zor bir dönemdi. Eşime ve çocuğuma yaşadıklarımı belli etmeden süreci yönetmeye çalıştım.”*

Şekil 14: Depremde Kadın Olmak Temsili (Deprem ve Kadın: Kadına Şiddet Her Yerde, 2023)

Deprem, birçok insanı sevdiği yakınlarının acı kaybıyla sarsmış ve hem maddi hem de manevi anlamda büyük bir yıkıma yol açmıştır. Binlerce insanın evi tamamen yıkılmış, yıkılmayan binaların birçoğu ise ağır hasar almıştır. Bu süreçte, insanlar evlerine giremedikleri için geçici barınma alanlarına, çadır ve konteynerlere yerleşmek zorunda kalmışlardır.

K.10. “Ben hasta olmama rağmen çocuklarımla ve eşimle ilgileniyordum. Depremi atlattmak çok zor oldu. Depremden sonra panik atak geçirmeye başladım ve bayılmalarım arttı.”

K.14. “Depremi etkilerini atlattmak mümkün değil. 2 hafta öncesinde bir sallantı oldu ve korktuk evlere giremedik. Sürekli panik halindeyiz. Artık anlayamıyoruz sallanıyor muyuz yoksa biz mi sallandığımızı hissediyoruz. Bu paniği atlattmak için ilaç kullandığım dönemler de oldu.”

K.15. “Ben açıkçası depremden 3 ay sonra evime girdiğim için depremin etkilerini herkes atlattmasına rağmen ben de o etkiler yeni başlamıştı. Ben 3 ay sonra evime ilk kez girdiğimde kâbuslar gördüm. Gece yarısı yataktan kalkıp dışarı kaçmaya çalıştım.”

K.8. “O günlerin etkisini hala atlattmaya çalışıyorum. Ani bir araba sarsılması ya da masa sallanmasında irkilerek kalkıp tavana, lambalara bakıyorum. Bunun travmasını da henüz atlattım değilim. Yaşanan her sallantıda kalbim çarpıyor.”

K.2. “Evden çıktığımda mahallemizde sağlam ev kalmadığını gördüğümde şok oldum. Hala o günler aklıma geldiğinde nefesim kesiliyor.”

K.5. “Deprem süreci nasıl yönetilir inanın bilmiyorum. Psikolojik olarak hiç iyi değildim. Yakınlarımızın sevdiklerinin acı kayıplarına dayanmak çok zordu.”

K.20. “Depremden sağ kurtulduk ama kurtulamayanlar için yas tutuyorduk. Yemek yemeyi unuttuk. Geçici barınma alanlarında ne kadar iyi olunursa o kadar iyiydik.”

Ani ve beklenmedik bir şekilde meydana gelen bu deprem, bireyler üzerinde büyük bir psikolojik baskı yaratmış ve yaşam ile ölüm arasındaki ince çizgi, bu dönemde tamamen belirsiz hale gelmiştir. Afet sonrası yaşanan zorlu koşullar, insanların psikolojisini derinden etkilemiş,

bireysel ve toplumsal düzeyde büyük değişimlere yol açmıştır. Depremın getirdiği belirsizlik, kayıplar ve güvenlik tehditleri, toplumsal ilişkilerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Afet yönetimi ile ilgili K.4, K.13, K.18, K.12, K.16, K.19 ve K.17'nin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

K.4. *“Deprem sürecini doğru yönetemediğimi düşünüyorum. Birkaç gün önce 5,4 şiddetinde barajda bir deprem oldu. Kısa sürdü ama ben devam edecek zannettim. Ben 4 buçuk yaşında çocuğumu korumaya çalışırken epey zorlandım. Hala depremi hatırladıkça kötü oluyorum.”*

K.13. *“Ben aileme ve yakınlarıma belli etmeden süreci kendi içimde yönetmeye çalıştım.”*

K.18. *“Depremi tam anlamıyla atlattığımı düşünmüyorum o günle alakalı en ufak bişey gördüğümde yine çok kötü hissediyorum. Küçük bir sarsıntıda kalbim yine o günkü gibi oluyor çok zor günlerdi ve bir daha yaşanmasın inşallah.”*

K.12. *“Kadın olarak biz duygusal ve kırılgan yapıdayız. O yüzden ben de bu süreçte çok yıprandım ve yoruldum. İnanır mısın saçlarımda beyazlar arttı depremden sonra.”*

K.16. *“Normal şartlarda da kadın olmak zor bana göre. Birde anaç yapıya sahip olduğumuz için deprem süreci daha zorlayıcıydı. Enkaz altından çocuğuna sarılmış halde bir kadın çıkarmışlardı. Gördüğümde beri hala etkisindeyim.”*

K.19. *“Depremde erkeklere oranla biz daha çok zorluklar yaşadık. Çocuklarımızı ve yakınlarımızı sakinleştirme görevi kadınlara düşüyor. Deprem zamanı güçlü olmaya çalıştıkça daha çok zayıf hissettiğimi fark ettim.”*

K.17. *“Kalabalık bir aile olduğumuz için bana daha çok sorumluluk düşüyordu. Hem anne oldum çocuklarıma hem baba. Süreç beni elbette çok zorladı.”*

Toplumda genellikle dezavantajlı konumda bulunan kadınlar, afet dönemlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalmışlardır. Kadınlar deprem döneminde cinsiyete dayalı şiddetin merkezine yerleşmişlerdir. Görüşmelerde, kadın katılımcılar şiddet konusunda çok fazla söz etmeyi tercih etmemişlerdir. Ancak yapılan görüşmelerde, kadınların verdiği yanıtlar, afet dönemlerinde kadına yönelik şiddetin arttığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu bulgu, afetlerin yalnızca fiziksel altyapı üzerinde değil, toplumsal yapı ve ilişkiler üzerinde de derin etkiler yarattığını, özellikle cinsiyet temelli şiddetin bu tür kriz durumlarında daha da şiddetli hale geldiğini göstermektedir.

3.3.4. Bulgular ve Tartışma

Araştırmada görüşülen 20 kadına beş temel sorudan oluşan ve alınan cevaplara göre derinleştirilen sorular yöneltilerek araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Bu sorulara verilen yanıtlara dayalı olarak ulaşılan bu bulgular, literatürle sağlanan verilere de dayalı olarak aşağıda değerlendirilmektedir:

Görüşmecilerin; depremde nerede oldukları ve deprem anında neler yaşadıkları, ne hissettikleri ve kayıplarına yönelik soruya verdikleri cevaplar bize; depremin meydana geldiği an itibariyle Kahramanmaraş ili ve çevresinde hayatın durduğu ve deprem anında yaşanan paniğin halkın koordine olmasını engellediğini göstermektedir. Görüşmecilerin ifadelerine göre; “Depremden sonra boş alanlarda toplanmaya başlamışlar, şehir içinde alt yapının zarar görmesi yardımları geciktirmiş, ilerleyen saatlerde AFAD, Türk Silahlı Kuvvetleri personeli ve emniyet birimleri başta olmak üzere yardımlar yapılmaya başlanmıştır.”

Araştırmaya katılan kadın katılımcıların 20’si de (%100) depreme hazırlıksız yakalandıkları ve afet anında uyuduklarını belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları, depreme yönelik herhangi bir eğitim almadıklarını ifade ederken, bazıları ise ilköğretim düzeyinde aldıkları deprem eğitimine atıfta bulunmuşlardır. Bununla birlikte, bazı katılımcılar, daha önceki deprem deneyimlerinden edindikleri tecrübeler sayesinde, depremin etkilerini daha kolay atlattıklarını da dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların 20’sinin (%100) depremi evlerinde yaşadıklarını belirtmiştir. Depremın gece yarısı gerçekleşmesi nedeniyle, çoğu afetzede uyku halindeyken depreme yakalanmıştır.

Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan 6 kişinin (%30) deprem anında yalnız olduğu, 14 kişinin (%70) deprem anında eşleri, çocukları ve anne/babalarıyla birlikte bulunduklarını ifade edilmiştir. Depremın ilk anlarında, bazı katılımcılar korku nedeniyle hareketsiz kalmış, bazıları ise ilk refleks olarak çocuklarını kurtarmaya yönelik bir çaba içinde olmuştur. Bu bulgular, depremin psikolojik ve fiziksel etkilerinin, bireylerin ailevi bağları ve güvenlik arayışları doğrultusunda farklılaştığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, afet anında hızlı ve doğru müdahale yeteneğinin, bireylerin yaşadıkları korku düzeyine ve kriz anındaki davranışsal tepkilerine bağlı olarak şekillendiği görülmektedir. Katılımcıların deprem anına ilişkin görüşlerine Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Deprem Anına İlişkin Görüşleri

Soru	Tema	Sayı	Yüzde
Deprem anında yalnız mıydınız?	Evet	6	30%
	Hayır	14	70%
Toplam		20	100

Katılımcılar, depremin kış mevsimine denk gelmesinin ve gece yarısı gerçekleşmesinin depremin etkilerini önemli ölçüde ağırlaştırdığına vurgu yapmışlardır. Kış mevsiminde, soğuk hava koşulları ve yetersiz ısınma, insanların dışarı çıkmalarını ve güvenli alanlara ulaşmalarını

zorlaştırmış, bu da afet sonrası hayatta kalma ve sağlık koşullarını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca, kışın gece saatlerinde yaşanan bir deprem, karanlık ve soğuk ortamda panik ve korkunun arttığı bir atmosfer yaratmıştır. Deprem anında, elektrik kesintileri ve ısıtma sistemlerinin devre dışı kalması gibi faktörler, özellikle kadınlar, çocuklar ve hastalar gibi hassas gruplar için hayatı daha da zorlaştırmıştır.

Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan 7 kişinin (%35), deprem nedeniyle yakın çevrelerinden can kayıpları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 13 kişinin (%65) yakın çevrelerinden can kaybı yaşamadıkları belirtilmiştir. Can kayıpları, özellikle aile üyeleri, akrabalar ve arkadaşlar gibi yakın ilişkilerdeki kayıplar, kadınların birçok depresif bozukluk yaşamasına sebep olmuştur. Katılımcıların yakınlarının kaybına ilişkin görüşleri tablo 9'da belirtilmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçlar bizim bulgularımızı doğrular niteliktedir. Yapılan araştırmalar kadınların afet dönemlerinde erkeklerden iki katı daha fazla depresif bozukluklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (American Psychiatric Association, 2015, s. 5).

Tablo 9: Katılımcıların Yakınlarının Kaybına İlişkin Görüşleri

Soru	Tema	Sayı	Yüzde
Depremde yakınlarınızdan kaybınız oldu mu?	Evet	7	35%
	Hayır	13	65%
Toplam		20	100

Görüşmecilerin büyük bir kısmı, depremin hemen ardından güvenlik amacıyla evlerinin dışına çıkmak zorunda kaldıklarını ve geceyi açık bir alanda geçirdiklerini belirtmişlerdir. Depremin getirdiği tehlikeler ve yapısal hasarların oluşturduğu riskler nedeniyle, çoğu kişi geceyi barınma alanlarından uzak, açık alanlarda geçirmeyi tercih etmiştir. Bazı katılımcılar ise geceyi, geçici barınma imkânı sağlayan araçlarda geçirmiş, arabalarında kalmayı bir çözüm olarak görmüşlerdir. Diğer yandan, bazı katılımcılar, afet sonrası yardım kuruluşları tarafından sağlanan çadırlar veya evlerinin garaj gibi daha güvenli alanlarında barınmayı tercih etmişlerdir.

Depremde kadın olmaktan kaynaklı yaşanan sorunları ve depremin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl etkilediğini ortaya koymak üzere sorulan verilen cevaplar bize dezavantajlı gruplar içinde yer alan kadınların mevcutta yaşadığı eşitsizlikleri artırdığını göstermektedir.

Yapılan görüşmelerde, özellikle çocukların ve yaşlıların depremin olumsuz etkilerinden korunmasına yönelik kadın bireylerin gösterdiği yoğun çaba sürekli dile getirilmiştir. Deprem anında kadınlar, öncelikli olarak kendi sağlık ve güvenliklerinden çok, çocuklarının sağlığını

korumaya yönelik yoğun bir çaba sarf etmişlerdir. Bu süreçte, çocukların etkilenmemeleri için gösterdikleri çaba, kadınları hem fiziksel hem de duygusal olarak büyük bir yük altına sokmuş, aynı zamanda depremin zorlu koşullarıyla başa çıkmalarını zorlaştırmıştır.

Afet sırasında özellikle hamilelik veya çocuk bakımına dair sorumlulukları bulunan kadınlar, hareket kabiliyetlerinin sınırlı olması nedeniyle, erkeklere oranla daha fazla risk altına girmektedir. Ayrıca, biyolojik farklılıklar, kadın ve erkeklerin sağlık durumları üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Depremi hamile olarak deneyimleyen iki katılımcı, afet anında oldukça zorlayıcı anlar yaşadıklarını ve hamile olmanın afet dönemlerinde kadınlar için belirgin bir dezavantaj oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu zorlu süreçte, özellikle çocuklarını kaybetme korkusunun, kadınların psikolojik durumunu olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Hamile kadınlar, afet sırasında artan kaygı ve stresle birlikte, fiziksel ve psikolojik açıdan daha savunmasız hale gelmişlerdir. Katılımcılar, hamilelik nedeniyle hareket kabiliyetlerinin sınırlı olduğunu ve bu durumun afet sırasında güvenli bir şekilde kaçmalarını engellediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca, afetin yarattığı korku ve stresin, hamilelik sürecini olumsuz etkileyerek hem fiziksel sağlık hem de psikolojik iyilik halleri üzerinde ek bir yük oluşturduğuna vurgu yapılmıştır.

Deprem sonrası, birçok insanın daha güvenli bir ortamda yaşamak amacıyla akrabalarının ve sevdiklerinin ikamet ettikleri bölgelere yöneldiği gözlemlenmiştir. Özellikle şehir merkezlerinde meydana gelen elektrik, doğalgaz ve iletişim altyapısındaki kesintiler, bu hareketliliği daha da artırmış ve insanlar, kırsal alanlara doğru bir akın başlatmıştır. Kırsal alanların güvenli bir sığınak olarak algılanması, bu bölgelerdeki nüfus yoğunluğunu arttırmış, ancak bu durum kırsal alanda yaşayan kadınlar için ek bir iş yükü oluşturmuştur. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar, yeni gelen nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak, günlük ev işlerini sürdürmek ve ailelerini korumak gibi ek sorumluluklarla karşılaşmışlardır. Bu süreç, kadınların üzerinde daha fazla fiziksel ve duygusal yük oluşturmuş, afet sonrası bakım ve ev yönetimi gibi geleneksel cinsiyet rollerini daha da ağırlaştırmıştır.

Alan araştırması kapsamında görüşmeye katılan katılımcıların, kadınlar için var olan dezavantajlı konumun afet döneminde de devam ettiğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar tarafından toplumsal yapı içerisinde bireylerin üstlendiği rollerin eşit paylaşılmadığı üzerinde durulmuştur. Katılımcılar, deprem sonrası ev içi görevlerinin devam ettiğini ve bu durumun onların psikolojileri üzerinde ek bir yük oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Depremin yarattığı psikolojik travmalar, kadınların fiziksel yorgunlukları ile birleşerek çifte yük altında kalmalarına yol açmıştır. Ayrıca, depremin kış aylarında meydana gelmesi, fiziksel zorlukların arttığı bu dönemde kadınların daha kırılgan bir hale gelmelerine ve hastalanmalarına sebep olmuştur.

Afet sonrası barınma alanlarında, tuvaletlerin barınma alanlarından uzak bir konumda yer alması ve yeterli aydınlatma koşullarının sağlanamaması, özellikle kadınlar için ciddi zorluklar yaratmıştır. Bu olumsuz koşullar, kadınların hijyenik ihtiyaçlarını zamanında karşılamada güçlük yaşamalarına ve bu ihtiyaçları ertelemek zorunda kalmalarına yol açmıştır. Hijyenin sağlanamaması, çeşitli vajinal enfeksiyonlar ve bağırsak hastalıklarının yayılmasına neden olmuş, bu da kadınların fiziksel sağlıkları üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratmıştır. Ayrıca, afet sonrası barınma alanlarında soyunma odalarının eksikliği, kadınların temel insan hakları olan mahremiyet ve kişisel bakım haklarını ihlal etmektedir. Mahremiyetin korunamaması, kadınların psikolojik iyilik halleri üzerinde de ciddi etkiler yaratmış, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini daha belirgin hale getirmiştir.

Bu konuda yapılan başka araştırmalar da bizim ulaştığımız bulguları doğrular niteliktedir. Bu çalışmalara göre; toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek bireylerin sosyal yaşam ve iş hayatlarında karşılaştıkları sorunların temel kaynağını oluşturmaktadır. Afet sonrası sağlık hizmetlerine erişim, yeterli beslenme ve hijyen koşullarının sağlanamaması sonucunda anne ve bebek ölümlerinin artması gibi durumlar kadınların afetlerden daha fazla etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Literatür incelemeleri, genel olarak kadınların cinsiyete dayalı ölüm oranlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyet temelli eşitsizliklerin hâkim olduğu toplumlarda, kadınlar genellikle ev içi işler ve bakım hizmetlerinden sorumlu tutulurken, erkekler ücretli işlerle ve dışsal ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirilir. Bu geleneksel cinsiyet rolleri, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kısıtlamakta ve toplumsal alandaki yerlerini daraltmaktadır. Ayrıca, kadınların ev içindeki sorumlulukları, onların iş gücüne katılımını engellemektedir. Kadınlar iş hayatına düşük ücretli ve düşük statülü meslekleri kabul etmek koşuluyla kabul edilirler. Bu durum kadınların ekonomik olarak bağımsızlaşmasını engellemektedir (Orhun ve Delibaş, 2021, s. 14-30).

Depremden aile içi ilişkilerin nasıl etkilendiğine yönelik soruya verilen cevaplar bize bu özellikli dönemlerde kadınların/bireylerin, yakınlarıyla iletişim bozuklukları, öfke artışı, şiddet gibi sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. Görüşülen kadınlar yaşadıkları afetin maddi ve manevi olarak zarar görmelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Afette hemen hepsi fiziksel, ekonomik ve sosyal olarak çeşitli yoksunluklar yaşamışlardır. Kadınlar sevdiklerinin kayıplarından dolayı psikolojik olarak çeşitli rahatsızlıklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu dönemde maruz kalınan aşırı stres ve korkunun, insanlar arasında iletişim bozukluklarına, öfke patlamalarına ve aile içi şiddete sebebiyet verdiğini de ifade etmişlerdir. Kadınlar, aile içindeki ilişkilerin zayıflamasının afet sonrası iyileşme sürecini daha da zorlaştırdığına dikkat çekmişlerdir. Alınan geri bildirimlere göre; aile üyeleri arasındaki iletişim eksiklikleri ve artan duygusal gerilimler, bireylerin psikolojik sağlığını

olumsuz yönde etkilemekte, bu durum aynı zamanda afetin getirdiği travmalara karşı baş etme süreçlerini güçleştirmektedir. Aile içindeki bağların zayıflaması, duygusal destek ve dayanışma eksikliği yaratmakta, bireylerin yaşadıkları travmalarla başa çıkmalarını daha da zorlaştırmaktadır.

Görüşmeciler, depremin aile içi ilişkiler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yarattığını da ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre, afet döneminde, kaybetme korkusu ve belirsizlik nedeniyle bireyler başlangıçta birbirlerine daha yakınlaşma ve kenetlenme eğiliminde olmuşlardır. Bu dönemde, aile üyeleri arasında dayanışma ve birlikte olma isteği güçlenmiş, bu da geçici olarak aile içindeki bağların güçlenmesine yol açmıştır. Ancak, kaybetme korkusunun zamanla azalması ve afetin ilk şokunun atlatılması ile birlikte, aile içindeki çatışmalar yeniden ortaya çıkmıştır. Bu durum, afetin başlangıcındaki yüksek stres seviyesinin ve travmanın geçici bir şekilde aile içi ilişkilere etki ederek, ardından normalleşme sürecinde yaşanan gerilimlerin, duygusal ve psikolojik sorunların aile dinamikleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

Katılımcılar, deprem sonrası toplu yaşam koşullarının da aile içi ilişkiler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmişlerdir. Deprem sonrası oluşan mahremiyet sorunları, aile içi çatışmaları daha belirgin hale getirmiştir. Geçici barınma merkezlerinde yaşanan mahremiyet problemleri, erkeklerin kadınlara karşı daha sert ve agresif tepkiler vermelerine yol açmıştır. Çadır kentlerin birbirine çok yakın konumlanması ve özel alanların sınırlı olması, bireylerin duygusal ve fiziksel mahremiyetlerini tehlikeye atmış, bu durum aile içindeki ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Aile üyelerinin birlikte yaşamak zorunda olduğu bu koşullar, özellikle kadınların, çocukların ve yaşlıların güvenliğini tehdit etmiş, aile içindeki şiddeti artırmıştır. Özellikle ataerkil ve erkek egemen toplumlarda, kadının mahremiyeti, toplumsal yapının temel öğelerinden biri olarak büyük bir önem taşıdığını ve bu mahremiyetin genellikle erkeğin hegemonik kontrolü altında şekillendiğini dikkate aldığımızda aslında bu beklenen bir sonuçtur.

Benzer değerlendirmelere ve bulgulara başka çalışmalarla da ulaşılmış olup bu durum, deprem sonrasında yaşanan aile üyelerinin kayıpları, evlerinde meydana gelen hasarlar ve gelir kayıpları sonucunda aile içi ilişkilerde belirgin gerginlikler ve iletişim bozuklukları yaşandığına yönelik bulgumuzu doğrulamaktadır. Kamaledini ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmaya göre; deprem döneminde, ailede rollerin değişmekte, özellikle kadınlar daha hassas bir yapıya sahip olmaları nedeniyle afetin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilenmektedirler (Kamaledini, Azkia ve Saroukhani, 2018, s. 5).

Başka bir çalışmaya göre de; deprem öncesinde resmi olarak boşanmamış, boşanma aşamasında olan veya eşinden şiddet gördüğü için ayrı yaşayan kadınların, deprem sonrası, boşanma süreçlerinin tamamlanmamış olması nedeniyle; eşleriyle, eşlerinin ailesiyle ya da kendi aileleriyle aynı çadırdaki kalmak zorunda kaldıkları ve bu durumun, kadınların şiddet ve tacize maruz kalma

riskini önemli ölçüde artırdığı belirtilmiştir. 6284 sayılı Kanun kapsamında, Aile Sulh Ceza ve Sulh Hukuk Mahkemelerine bağlı barolar tarafından deprem döneminde kadına yönelik şiddetle ilgili toplamda 33 suç duyurusu yapılmıştır. Ayrıca, yapılan çalışmalar, depremi takiben ilk 10 günün sonunda, afet sonrası şiddet vakalarının artış gösterdiğini ve kadınların güvenliklerinin daha da tehlikeye girdiğini ortaya koymaktadır (Depremden Etkilenen Bölgelerde Kadınların Şiddetten Uzaklaşma Deneyimleri ve Destek Mekanizmaları Mor çatı). Afet süreçlerinde, kadınların yaşadığı şiddetin artışı, toplumsal eşitsizliklerin ve kadınların maruz kaldığı dezavantajlı konumların, olağanüstü durumlarla birleştiğinde daha da belirginleştiğini gözler önüne sermektedir (Hemachandra, Amaratunga, ve Haigh, 2020, s. 1).

Aile içi şiddet, erkeklerin yaş, sınıf veya statü fark etmeksizin, kadın üzerinde kurduğu baskı ve denetimle şekillenen bir olgudur. Bu tür şiddet, erkeklerin güç ve iktidar kurma amacı güderek, kadınları fiziksel, duygusal veya psikolojik olarak tehdit etmesiyle ortaya çıkar. Aile içi şiddetin en yaygın uygulayıcıları genellikle erkeklerdir ve bu şiddetin, toplumsal cinsiyet normları ve ataerkil yapılar tarafından desteklendiği ortaya konulmaktadır. Kadınların genelde aile içi şiddet karşısında boyun eğerek sessiz kaldıkları ve şiddeti normalleştirdikleri görülmektedir (Sancar, 2009, s. 216).

Kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet rollerinin farklılık göstermesi, afetler gibi kriz dönemlerinde her iki cinsin farklı tehlikelere ve zorluklara maruz kalmasına yol açmaktadır. Afet sonrası iyileşme süreçleri ve depremin etkilerinin azaltılmasına yönelik yapılan çalışmalar, deprem dönemlerinde cinsiyet eşitsizliklerine bağlı olarak şiddet vakalarında belirgin bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır (Düger ve Yaman, 2022, s.931-952). Özellikle, afetler sırasında toplumsal cinsiyet normlarının ve eşitsizliklerin derinleşmesi, kadınlar ve kız çocuklarının şiddet, istismar ve diğer insan hakları ihlallerine daha fazla maruz kalmalarına neden olmaktadır. Özellikle sınırlı alanlarda barınma, mahremiyetin kaybolması ve sürekli bir belirsizlik hali, eşler arasında cinsel yakınlığın azalmasına yol açmıştır. Bu durum, aile içi ilişkilerde gerilim ve çatışmaların artmasına neden olmuştur (Bozgedik vd., 2024).

26 Aralık tarihinde Endonezya’da deniz altında meydana gelen 9.1 şiddetindeki ve yaklaşık 225.000 kişi hayatını kaybettiği deprem sonucunda yapılan çalışmalar da bize; fiziksel, duygusal ve psikolojik şiddet içeren suç eylemlerinin deprem gibi dönemlerde yoğun olarak yaşandığını göstermektedir. Bölgede depremin etkilerini ortaya koymak amacıyla kadın bireylerle yapılan anketlerin sonuçlarına göre; kadın ve kız çocuklarına yönelik cinsel taciz ve toplu tecavüz durumlarının yaşandığı rapor edilmiştir. Kadınlar, fiziksel şiddet ve ölüm tehditleri dolayısıyla yetkililere şikâyetle bulunamadıklarını ifade etmişlerdir (Demirci ve Avcu, 2021, s. 86-105)

Deprem sürecinde yetkililerden; yönetsel, ekonomik, sosyal ve psikolojik vb. konularda olan beklentilerin karşılanıp karşılanmadığını ve deprem sürecinin ilgililerce nasıl yönetildiğini ortaya

koymak üzere sorulan soruya verilen yanıtlar bize bu konuda beklentilerin büyük oranda karşılandığını göstermektedir.

Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan 5 kişinin (%25), ifadelerine göre, afet anı ve sonrasında yeterli yardımların sağlanmadığı vurgulanmıştır. Bu katılımcılarca, yetkililerin deprem bölgesine yönelik yardımları zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirmediğini, bu durumun da can kayıplarının artmasına yol açtığını belirtmişlerdir. Yaşanan zorluklarla birlikte sevdiklerinin ani ve acı kayıplarını yaşayan kadınların, yardımların bölgeye geç ulaştığına dikkat çekmişlerdir. Katılımcılar, afet yönetimindeki eksikliklerin depremin etkilerini daha da ağırlaştırdığına ve bu süreçte yaşadıkları mağduriyetin derinleşmesine neden olduğuna işaret etmişlerdir. Afetzedeler, depremin ilk anlarından itibaren, halkın birbirine yardım etme çabalarına ve birbirlerinin yaralarını sarma gayretlerine değinmişlerdir.

Araştırmaya katılan kadın katılımcılardan 15 kişinin (%75), ifadelerine göre, afet anı ve sonrasında yardımların yeterli olduğu vurgulanmıştır. Katılımcıların yardımlara ilişkin görüşlerine Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10: Katılımcıların Yardımlara İlişkin Görüşleri

Soru	Tema	Sayı	Yüzde
Deprem anında yapılan yardımlar yeterli miydi?	Evet	15	75%
	Hayır	5	25%
Toplam		20	100

Katılımcıların ifadelerine göre, deprem sonrası temel ihtiyaçların merkezi bir noktada temin edildiği belirtilmiştir. Görüşmelerde, çoğu kadının çocuklarını ve bakmakla yükümlü oldukları yaşlı aile üyelerini çadırlarda bırakarak yardım almaya gidemediğine dikkat çekilmiştir. Bu durum, kadınların afet koşullarında üstlendikleri bakım ve sorumluluk yüklerinin, temel ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıya çıkmalarını zorlaştırdığına işaret etmektedir. Bazı katılımcılar depremin ardından yapılan destek ve yardımların adaletli şekilde sunulduğunu kurumlar arasında iş birliğinin planlı şekilde sağlandığını ifade etmişlerdir.

Son olarak kadın olarak deprem sürecini nasıl yönettiklerine ve depremin etkilerini atlatıp atlatamadıklarını yönelik sorulan soruya verilen cevaplar bize kadınların bu konuda yetersiz kaldıklarını ve hala depremin yarattığı hasarların üzerinden gelemediklerini göstermektedir. Nitekim bu konuda görüşmecilerin tamamı, afet sürecini yönetme konusunda kadınlar olarak

yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, kadın olmanın getirdiği ek yükümlülükler nedeniyle eşlerini ve çocuklarını idare etme sorumluluğu taşıdıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, panik ve korku içinde hareket ettiklerini dile getiren katılımcılar, depremin etkilerini hâlâ yoğun bir şekilde hissettiklerini vurgulamışlardır. Bu durum, afet sonrası psikolojik ve duygusal yüklerin, özellikle kadınlar üzerinde nasıl bir baskı oluşturduğunu göstermektedir.

Görüşmecilerin büyük bir kısmı, deprem sonrası toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde temizlik, yemek hazırlığı, ev düzeni ve çocuk bakımı gibi geleneksel sorumluluklarını yerine getirmeye devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Çadır kentlerde yaşanan bu koşullar, depremin zorlu şartlarını daha da ağırlaştırmış ve kadınların üzerindeki fiziksel ve duygusal yükü artırmıştır. Kadınlar, çoğu zaman kendi temel gereksinimlerini ikinci plana atarak, çocuklarının ve eşlerinin ihtiyaçlarıyla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Bu durum, kadınların bakım yükünün yalnızca ailevi sorumluluklar çerçevesinde değil, aynı zamanda afet sonrası yaşamın zorlukları içinde de belirginleştiğini göstermektedir. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı geleneksel sorumlulukları üstlenerek deprem sürecini daha zor yönetmişlerdir.

Afet sonrası yaşanan zorlu koşullar, insanların psikolojisini derinden etkilemiş, bireysel ve toplumsal düzeyde büyük değişimlere yol açmıştır. Depremin getirdiği belirsizlik, kayıplar ve güvenlik tehditleri, toplumsal ilişkilerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur.

SONUÇ

Afetlerin yıkıcılığı, günümüzde giderek daha belirgin hale gelen küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğa veya insan kaynaklı olarak ortaya çıkan afetler, yalnızca çevresel boyutlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapılar, ekonomik koşullar ve siyasal sistemler üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Ülkelerin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarına bağlı olarak, bireylerin afetlerden etkilenme düzeyleri büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, afetlere karşı verilen yanıtları, yardım dağıtımını, kriz yönetimini ve toplumsal dayanıklılığı etkilemekte, dolayısıyla afetlerin yıkıcı etkileri her birey üzerinde farklı düzeylerde ve farklı şekillerde tezahür etmektedir. Afetler, tüm bireyleri etkilemekle birlikte, özellikle savunmasız gruplar olarak tanımlanan kadınlar üzerinde etkilerinin daha belirgin olduğu görülmektedir. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak, afetlere karşı daha yüksek bir risk altındadırlar ve bu durum, onların afet dönemlerinde fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan daha fazla zarar görmelerine sebep olmaktadır.

Mevcut çalışma, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ilinde meydana gelen depremin, sosyal ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini ve bu durumun kadınlar üzerindeki yansımalarını, özellikle aile içi şiddet bağlamında ele almaktadır. Araştırma, Kahramanmaraş'ta ikamet eden 20 afet mağduru kadınla gerçekleştirilen görüşmeleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, Maraş bölgesinde yaşayan 20 kadından 10' u ile yüz yüze, 10' u ile çevrimiçi mülakatlar yapılmıştır. Çalışmanın alt problemleri, deprem öncesi süreç, deprem anı ve deprem sonrası süreç olarak yapılandırılmıştır. Katılımcıların bireysel deneyimleri, kendi ifadeleriyle derinlemesine incelenmiştir. “Afetlerde Kadın Olmak; Kahramanmaraş Depremi Örneği” adlı tez çalışmamızda afet dönemlerinde kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine bağlı olarak yaşadıkları fiziksel, cinsel psikolojik ve ekonomik zorluklar 2023 Kahramanmaraş depremi bağlamında incelenmektedir.

Çalışmada, kadına yönelik şiddet sorunu, özellikle aile içi şiddet bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda görüşmelerde, bekâr, evli, boşanmış veya boşanma aşamasında olan kadınların, deprem sonrası yaşadıkları şiddet olgusu ele alınmıştır. Katılımcı kadınlar, afetin ardından aile içi şiddet ve çatışmaların belirgin bir şekilde arttığını ve kimi durumlarda fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Aile içindeki güç ilişkileri ve erkek egemen yapılar, afet sonrası kadınların güvenliğini daha da tehdit etmekte, bu da şiddet ve istismarın artmasına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri temelli “eril tahakkümün” deprem süreçlerinde de devam ettiği görülmektedir.

Bu tez çalışmasında, kadınların deprem anında gösterdikleri tepkiler incelendiğinde, erkeklere kıyasla daha savunmasız oldukları gözlemlenmiştir. Kadınların fiziksel güçlerinin

erkeklerle oranla daha sınırlı olması, kadınların hayatta kalma şansını azaltmakta ve yaşam beklentilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanı sıra, toplumsal ve kültürel engeller de kadınların deprem anındaki hayatta kalma şanslarını düşüren önemli faktörler arasında yer almaktadır. Örneğin, kadınların deprem anında kültürel faktörlerden kaynaklanan giyim tercihlerinin, hareket kabiliyetlerini sınırladığı incelenmiştir. Özellikle, kadınların geleneksel olarak giydikleri uzun elbiseler, başörtüleri veya diğer kültürel kıyafetler, hızlı hareket etmeyi ve güvenliğini sağlama çabalarını engellemiş, bu da afet anında kadınların hayatta kalma çabalarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu araştırmada, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yanı sıra, kadınların biyolojik yapılarından kaynaklanan fiziksel farklılıklarının, deprem anında ve sonrasında karşılaştıkları zorlukları daha da derinleştirdiği vurgulanmaktadır. Örneğin, kadınların hamilelik, emzirme gibi biyolojik süreçleri ve fiziksel dayanıklılıkları sebebiyle deprem dönemlerinde dezavantajlı konumda oldukları gözlemlenmiştir. Deprem sürecinde hamile olan kadınların yaşadığı stres ve korku durumunun anne ve bebek sağlığını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Öte yandan, kadınların deprem gibi afet durumlarında erkeklerin benmerkezci tutumlarından farklı olarak koruyucu ve kurtarıcı roller üstlendikleri gözlemlenmiştir. Deprem anında, kadınlar, özellikle anne olarak, çocuklarını koruma ve güvenliğini sağlamaya öncelik verdiklerini ifade etmişlerdir. Kadınların çoğu, kendi güvenliklerini ikinci planda tutarak, çocuklarını kurtarma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Bu davranış, kadınların kendi ihtiyaçlarını göz ardı etmelerine ve afet koşullarında daha fazla fiziksel ve psikolojik yük altına girmelerine neden olmaktadır.

Çalışmada deprem anında karşılaşılan en büyük zorluklar arasında mahremiyet eksikliğini dikkat çekmektedir. Toplu barınma alanlarında, özellikle çadır kentlerde yaşamının getirdiği zorluklarla başa çıkmaya çalışan kadınlar, çadırların kapılarının kilitlenememesi ve kalabalık koşulların yarattığı özel alanların olmaması nedeniyle giyim ve kıyafetlerine sürekli dikkat etme zorunluluğundan söz etmişlerdir. Bu durum, afet koşullarında kadınları psikolojik anlamda olumsuz yönde etkilemektedir.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, afet sonrası yardım süreçlerine ilişkin farklı değerlendirmeler ve tecrübeler ortaya çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, yapılan yardımların yeterli ve zamanında olduğunu ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar, yardımların hem fiziksel hem de psikolojik anlamda bir iyileşme sürecine katkı sağladığını ve mevcut krizle başa çıkmada büyük bir destek sağladığını dile getirmişlerdir. Ancak, bazı katılımcılar, afet yardımlarının zamanında ulaşmadığını ve kadınların özel ihtiyaçlarının çoğu zaman göz ardı edildiğini vurgulamışlardır.

Çalışma bulgularından elde edilen verilere göre, genel olarak deprem gibi afet dönemlerinde dezavantajlı gruplar, özellikle kadınlar daha fazla etkilenmektedir. Afetlerin, her bireyi etkileyen

felaketler olmasına rağmen, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sonucu kadınlar, bu süreçte daha kırılgan bir konumda bulunmaktadır. Kadınların afetlere karşı daha yüksek bir risk altında olmalarının başlıca nedenleri arasında, biyolojik, toplumsal ve kültürel faktörlerin birleşimi yer almaktadır. Bu durum, kadınların afet anında yaşadıkları zorlukların daha belirgin hale gelmesine, yaşamlarını yeniden inşa etmeleri için gereken destek ve kaynaklara daha sınırlı erişim sağlamalarına yol açmaktadır. Bu bağlamda, kadınların afet yönetimi süreçlerine katılımının sağlanması büyük bir önem taşımaktadır. Kamu kurum- kuruluşları ve sivil toplum örgütleri tarafından, kadınlar için özel bir çalışma birimi oluşturarak, yaşanan sorunların etkin bir şekilde çözülmesi sağlanmalıdır. Kadınların, afetlerin olumsuz etkilerine karşı daha dirençsiz olmalarının önüne geçebilmek için, afet dönemlerinde temel ihtiyaçlarının öncelikli olarak karşılanması, psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda destek verilmesi gerekmektedir. Afetlerin yarattığı kriz ortamında, kadınların karşılaştıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, kadınların üzerindeki psikolojik ve fizyolojik yükü azaltacaktır. Bu tür çalışmaların desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların afet sonrası iyileşme süreçlerinin hızlandırılması adına son derece önemlidir. Afet yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için toplumun bilinçlendirilmesi ve afetlere toplumsal cinsiyet perspektifinden bakılması gerekmektedir.

Kadınların, afetlerin olumsuz etkilerine karşı daha dirençsiz olmalarının önüne geçebilmek için, afet dönemlerinde temel ihtiyaçlarının öncelikli olarak karşılanması, psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda destek verilmesi gerekmektedir. Afetlerin yarattığı kriz ortamında, kadınların karşılaştıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, kadınların üzerindeki psikolojik ve fizyolojik yükü azaltacaktır. Bu tür çalışmaların desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların afet sonrası iyileşme süreçlerinin hızlandırılması adına son derece önemlidir. Afet yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için toplumun bilinçlendirilmesi ve afetlere toplumsal cinsiyet perspektifinden bakılması gerekmektedir.

Olageldiği her dönem ve durumda tüm insanlık, özellikle de kadınlarında içinde olduğu dezavantajlı gruplar için daha da ağır sonuçlar doğuran doğal afetler konusunda, yetkililerce, cinsiyet ve afet ilişkisine bağlı olarak da önlemler alınması gerekmektedir. Bu açıdan, özellikle afetlerin kadınlara yönelik var olanı artıran tehditler barındırdığı hususundaki farkındalığın toplumun her kesiminde artırılması ve bu konudaki bilinçlenmenin sağlanması gerekmektedir. Çünkü pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de afet konusu biçimsel olarak ve genelde acil müdahale ve ilk yardım ağırlıklı bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bu durum, bizim gibi toplumlarda önceden de var olan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsiyete dayalı şiddet ve cinsiyet temelli ayrımcılıkları daha da belirginleştirmektedir. Bu yüzden bir afet sonrası cinsiyete

dayalı şiddet ya da cinsiyet ayrımcılığının veya eşitsizliğinin artmaması için bu konuda sorumlu kurumların afet dönemlerine yönelik önlemleri alacak ve bu konuda daha etkin organize olabilecek şekilde işbirliklerine gidebilmeyi sağlayacak çalışmalar yapması ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarıyla daha etkin işbirliği içinde çalışması gerekmektedir. Ancak bu şekilde daha savunmasız/kırılgan durumda olan kadınların, çocuk ve yaşlılar gibi grupların, afetler sonrası karşı karşıya kaldıkları; şiddet, ayrımcılık, mahremiyet ihlali, ekonomik, sosyal, sağlık gibi haklardan erkekler kadar yararlanamama gibi insani sorunların önüne geçilebilir. Aksi durumda deprem gibi doğal afetlerden özellikle kadınların ya da kız çocuklarının daha olumsuz etkilenmelerinin önüne geçmek mümkün olamayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkel, S. (2009). *Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevi önlemi: Türkiye örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 2550052)
- Adak, N. (2000). *Değişen toplumda değişen aile*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- AFAD. (2020) <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>. adresinden edinilmiştir.
- AFAD. (2022) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220224-31.pdf>. adresinden edinilmiştir.
- AFAD.(2018) <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>.adresinden edinilmiştir.
- AFAD.(2023)https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2023_yilidogakaynakliolayistatistikleri-1.pdf. adresinden edinilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD), (2021). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afetyonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim tarihi : 01.10.2024)
- Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD), (2022). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı. <http://www.afad.gov.tr>. (Erişim tarihi: 22.04.2024)
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2011 Yılı Kurumsal Mali Durum Ve Beklentiler Raporu Temmuz 2011 <https://afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3935/xfiles/kurmalidurbekrapor.pdf>. (Erişim tarihi: 22.10.2024)
- Afşar, S.T., Baran, A.G., & Koca, C. (2017). Şiddet gören kadınların sığınma evlerine erişimini engelleyen etmenler. *Feminist Eleştiri Dergisi*, 9(1), 146.
- Ahmad, A. (2018). Conceptualizing Disasters From A Gender Perspective. *Disasters: Core Concepts And Ethical Theories*, 105-117. doi: 10.1007/978-3-319-92722-0_8
- Akdağ, S. E. (2002). Mali yapı ve denetim boyutlarıyla "afet yönetimi". *Sayıştay Dergisi*, (44-45), 35-65.
- Akduman, Ö. (2021). Depremler ve afet yönetimi: 30 ekim 2020 İzmir depremi örneği. *Academic Perspective Procedia*, 4(2), 21-32.
- Akkaş, İ. (2024). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çerçevesinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı. *Ekev Akademi Dergisi* (ICOAEF Özel Sayı), 97-118.
- Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 8.

Aktel, M. (2015). 5902 Sayılı yasa ile türkiye’de afet yönetiminde oluşan değişim. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (27), 1-10.

Akyel, R. (2007). *Afet yönetim sistemi: türk afet yönetiminde karşılaşılan sorunların tespit ve çözümüne ilişkin bir araştırma* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 206688)

Alacadağlı, E. (2021). Kentleşmeden kentleşme ve kadına şiddetin sosyal dinamikleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(43), 7106-7138.

Alkın, R. C. (2021). Afet yönetiminde sivil toplum: İzmir depremi sonrası müdahale ve iyileştirme aşamaları üzerine bir inceleme. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 18(70), 5.

Altınok, Y. (1995). Erzincan ve yöresinin deprem tehlikesi. *Jeofizik Dergisi*, 9(1), 245-248.

Altıparmak, İ. B. (2019). Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede Şönim’lerin rolü: Ankara örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(36), 449-464.

Altıparmak, İ. B., & Birel, E. (2024). 6 Şubat 2023 depremi sonrasında sosyal yaşamın toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi: Nurdağı örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1), 113-134.

Altun, F. (2017). Uluslararası kuruluşların afetlere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinin incelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 32-54.

Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri:Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15.

Altunkaynak, M. (2020). Unesco 2030 eğitim raporunda umut veren uygulamalara genel bakış: doküman incelemesi. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 40-47.

American Psychiatric Association, American psychiatric association. diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5. Washington, DC: *American Psychiatric Association* 2015; 5(5). doi: <https://doi/book/10.1176/appi.books.9780890425596>.

Arpacı, M. (2020). Pierre bourdieu’nün sosyolojisinde beden, cinsiyet ve cinsellik. *İmgelem Dergisi*, 4(6), 245-264.

ASHB (2022) <https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-kadin-konukevlerini-yayginlastiriyor/>. adresinden edinilmiştir.

Atman, Ü. C. (2003). Kadına yönelik şiddet; cinsel taciz / ırza geçme. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 12(9), 333-335.

Avcı, F., & Güdekli, İ. A. (2018). Toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisi: Yazılı basında kadına şiddet ve kadın cinayetleri haberleri üzerine bir analiz. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 475-506.

Avdar, R., & Avdar, R. (2022). Türkiye’de yaşanan doğa kaynaklı afetlerin sosyo-ekonomik etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 1-12.

Ayhan, F. N., & Ak, H. Ş. (2023). Toplumsal cinsiyet perspektifinden psikolojik şiddet. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 139-160.

Aytaç, S., & Dursun, S. (2013). Çalışma hayatında kadına yönelik şiddet:sağlık sektöründe bir uygulama. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Dergisi*, 71(1), 67-78.

Ayvaz, E., & Arpacıoğlu, Ü. (2024). Afet sonrası geçici barınma alanları için konteyner model önerilerinin geliştirilmesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 9(1), 169-193.

Başar, F., & Demirci, N. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 41-52.

Baştürk Akça, E., & Tönel, E. (2011). *Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe*, Ed: Kalkedon Yayınları.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi, (2024). 30 Ekim 2020 Ege Denizi Depremi <https://bogazicindebilim.bogazici.edu.tr/content/kandilli-rasathanesi-ve-deprem-arastirma-enstitusu-arastiriyor-anadolunun-dis-kabugu-mercek> (Erişim tarihi:30.12.2024).

Bora Çınar, S. (2023). Kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (cedaw) m 2/f ışığında 6102 sayılı türk ticaret kanunu’ndaki cinsiyetçi ifadelerin değiştirilmesi gerekliliği üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Hukuk Mecmuası Dergisi*, 81(2), 349-376. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.2.0002>.

Bozgedik, A., & Birekul, M., & Oruç, M., & Tekin, N. (2024). Deprem yaşamış aile bireylerinin eğitim ve diğer konularda normal hayata uyum süreçleri 6 şubat 2023 örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 369.

Bozkurt Şener, E. (2017). *Kadına yönelik şiddetle mücadelede özen gösterme ilkesi ve ulusal eylem planları üzerinden Türkiye'deki uygulama / Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında durum tespiti ilkesi ve Türkiye'de ulusal eylem planları aracılığıyla uygulanması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 476514)

Budak, A., Uysal, H., & Aydın, A. C. (2011). Kırsal yapıların deprem karşısındaki davranışı / earthquake behaviour of rural buildings. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, (35), 3-4.

Ceylan, M. E. & Şengün, H. (2023). *Afet yönetimi ve politikaları* (Ed, Hayriye Şengün, Özgür Önder, Murat Yaman), Bursa: Ekin Yayınevi.

Chew, L., & Ramdas N, K. (2005). Fırtınada yakalandı: Doğal afetin kadınlar üzerindeki etkisi. *Fırtınada yakalandı: Doğal afetin kadınlar üzerindeki etkisi* (8-8). <https://www.globalfundforwomen.org/latest/article/impact-natural-disasters/> adresinden edinilmiştir.

Cihangir, M. E., Görüm, T., & Nefeslioğlu, H. A. (2018). Heyelan tetikleyici faktörlerine bağlı mekânsal hassasiyet değerlendirmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*(70), 133-142.

Civelek, E. (2013). Önsöz. Aile içi şiddetle mücadele el kitabı içinde (2-3). Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/aismelkitabı.pdf>

Congar, K. (2019, 26 Aralık). 230 bin kişinin hayatına mal olan tarihin en ölümcül depreminin 15'inci yıl dönümü. <https://tr.euronews.com/2019/12/26/230-bin-kisinin-hayatına-mal-olan-tarihin-en-olumcul-depreminin-15-inci-yil-donumu>. adresinden edinilmiştir.

Çakıroğlu, N. (2018). *Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türkiye'de kadına yönelik şiddet*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 493154)

Çalışkan, H. & Çevik, E.İ. (2018). Kadına yönelik şiddetin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 8.

Çifçi, S. , & Açıık, Y. (2022). Kadına yönelik aile içi şiddet ve nedenleri. *Artuklu International Journal of Health Sciences*, 2(2), 1-7.

Çolak, B. (2009). *Kadına yönelik şiddet ve adli tıbbi değerlendirme*. Sakarya üniversitesi uluslararası ve disiplinlerarası kadın çalışmaları kongresi kongre bildirileri. Sakarya üniversitesi rektörlüğü, Sakarya büyükşehir belediyesi kent konseyi kadın meclisi ve taraklı belediye başkanlığı, Sakarya.

Demir, M. & Alım, M. (2016, 28 Eylül – 01 Ekim). *Erzincan ilinin nüfus özellikleri*. Erzincan üniversitesi uluslararası erzincan sempozyumu 28 eylül 11 ekim 2016 erzincan bildirileri. Erzincan üniversitesi hukuk fakültesi yerleşkesi. Erzincan.

Demirci, A. & Karakuyu, M. (2004). Afet yönetiminde coğrafi bilgi teknolojilerinin rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67-101.

Demirci, K., & Avcu, T. (2021). Afet süreçlerinde kadın bireylerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri: İzmir ili örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 11(1), 86-105.

Doğutaş, A. A. & Doğutaş, D. D. C. (2013). Türkiye’de aile içi şiddet: Ağrı ili örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(31), 94-95.

Dökmen, Zehra Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayınları

Dölek, İ. (2022). *Afetlerle yaşamayı öğrenmek*. Ankara: Pegem Akademi

Duruel, M. (2023). Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimindeki rolü: 6 şubat depremi Hatay örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1-18.

Düger, Y., & Yaman, M. (2022). Doğal afetler bağlamında kadına yönelik cinsiyet temelli insan hakları ihlalleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 931-952.

Düğmeci, F. & Gürsel, E. (2019). Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi hususunda devletin yükümlülükleri ve sorumluluğu. *Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 850-851

Düzkan, A. (2016). Afet ve acil durumlarda kadın çalıştay sonuç kitabı: 16-17 Nisan 2016. Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. <https://dspace.ceid.org.tr/items/52274e46-d743-4d95-8461-8b696ad682a9>

Emel, A. B., & Tönel, E. (2011). Erkeklik Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe. *Medyada Hegemonik Erkek (lik) ve Temsil, İstanbul: Kalkedon Yayınları*, 11-39.

Enarson, E., & Fordham, M. (2001). From women’s needs to women’s rights in disasters. *Environmental Hazards*, 3(3), 133–136.

Erkan, A. (2010). Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye’de yaşanan sorunlar, uzmanlık tezi. *Devlet Planlama Teşkilatı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Afet-Yonetiminde-Risk-Azaltma-ve-Turkiyede-Yasanan-Sorunlar_Esse-Ayse-Erkan.pdf.

Erol, D. (2013). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğrafları. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(1), 3

Erzincan Valiliği, (1996), *Deprem sonrası Erzincan 13 mart 1992 depreminde 1995 yılına kadar gerçekleştirilen iyileştirme ve yeniden yapılandırma faaliyetleri*. Ankara: Erzincan İli Merkez İlçe Köyler Birliği Yayınları

Fisher, S. (2010). Violence against women and natural disasters: findings from post-tsunami sri lanka. *Violence Against Women*, 16(8), 902–918. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1077801210377649>

Gaillard J.C., Sanz K., Balgos, B.C., Dalisay, S. N.M., Gorman-Murray, A., Smith, F., & Toelupe, V. (2016). Beyond men and women: a critical perspective on gender and disaster. *Disasters*, 41(3), 429–447. <https://doi.org/10.1111/disa.12209>

Geçer, E., & Kıymaz, E. (2019). Kadın hakları ve algısının ideolojik örüntüsü: Kadem örneği. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 6(20), 185-204. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.458413>.

Genç, F. (2013). kriz iletişimi: marmara Depremi örneği. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(3), 161-175. <https://doi.org/10.18094/si.14572>

Gök, S., & Ersoy, A. F. (2021). Şiddet türlerini deneyimleyen kadınlarla toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında nitel bir çalışma. *Third Sector Social Economic Review*, 56(1), 531-559.

Göktürk, İ., & Yılmaz, M. (2024). Türkiye’de 2000’li yılların başında afet politikaları ve karşılaşılan sorunlara ilişkin dönemsel bir değerlendirme. *International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies*, 3(4), 115-134.

Gören, E. (2012). Ataerkil kültürel ve toplumsal düzende kadın imgesinin temsili: dışlanmış kadın. *Akdeniz / Akdeniz Dergisi*, (7), 1-22.

Güldü, Ö. (2023). Afet bilinci ve stresli durumlarla başa çıkma arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 638-658.

Gülkan, P. & Duygu, B. (1998). 3194 Sayılı imar kanunu ve yönetmeliklerinin yeni bir yapı kontrol sistemi ve afetlere karşı dayanıklılığı sağlayacak önlemleri içermek üzere revizyonu araştırması müşavirlik hizmetleri, ankara: ortadoğu üniversitesi deprem araştırma merkezi.

Gündüz, F. (2022). Afetlerde kadın ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile çıkarılması gereken dersler (Haiti ve japonya depremi örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 440-460. <https://doi.org/10.21733/ibad.1039215>

Güvel, E. A. (2008). Depremın türkiye ekonomisine etkileri üzerine ekonometrik bir uygulama. 2. Ulusal İktisat Kongresi. İzmir: 2-17.

Halıcı, C. (2007). *Gazete haberlerinde kadına yönelik şiddet: posta ve takvim gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberleri üzerine bir araştırma* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden Edinilmiştir. (Tez No. 211500)

Harcar, T., & Çakır, Ö., & Sürgevil, O., & Budak, G. (2008). Kadına yönelik şiddet ve türkiye’de kadına yönelik şiddetin durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 51-70.

Hemachandra, K., & Amaratunga, D., & Haigh, R. (2020). Factors Affecting The Women’s Empowerment In Disaster Risk Governance Structure In Sri Lanka. *International Journal of Disaster*

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0016718520301214?token=433C852BA19B5A33D>

Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., & Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123.

Işıkkara, A. M. (1991). İstanbul'da bir deprem önceden haber verilebilir mi?. İstanbul ve deprem sempozyumu. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi.

Izquierdo, E. (2015). A Gender Approach to Vulnerability and Natural Disasters. *City University of New York ProQuest Dissertations Publishing*.

İnmez, İ. (2005) *Doğal afetlerin ekonomik etkisi: 17 Ağustos 1999 Marmara depremi örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 241986)

Jagannath, M. (2011). Barriers to women's access to justice in Haiti. *The City University of New York Law Review*, 15(1), 27-52.

Kadioğlu, M. (2018). *Türkiye'nin afet yönetimi, sosyal, siyasal ve yönetim boyutuyla*. Ankara: Palme Yayınevi.

Kamaleddini, M., Azkia, M., & Sarukhani, B. (2018). Aile dönüşüm sonrasında doğal felaketler. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 5.

Kesici, M. R. (2007). Yoksulluk şiddet döngüsünün sosyal politika açısından analizi. *Çalışma Ve Toplum Dergisi*, 2(13), 121-158.

Kıral, Ö. (2001). 1939 ve 1992 erzincan depremleri şehircilik düzenimizde hasar yarattı mı? Şehircilik reformuna doğru, Academia. https://www.academia.edu/97174494/Erzincan_depremleri_s_ehircilik_du_zenimizde_hasar_yarat_t%C4%B1_m%C4%B1_S_ehircilik_Reformuna_Dog_ru

Kiş, G. (2022). *Depremin sosyolojik boyutu: 2020 Elazığ depremzedeleriyle yapılan niteliksel bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 765805)

Koçak, H. (2010). Doğal yıkım olaylarının zararlarının azaltılmasında yerel halkın ve yöneticilerin duyarlılığının önemi: Şili ve Haiti örnekleri, *Mülkiye Dergisi*, 34(268), 353-363.

Korkmaz, A., & Başer, M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *Süreki Tıp Eğitim Dergisi*, 28(1), 71-80

Köse A., & Beşer A. (2017). Kadının değiştirilebilir yazgısı “şiddet”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(4), 2.

Laloğlu, P. (2018). Hegemonik erkeklik ve şiddet. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 393-397.

M. Filiz & H. Avcı. (2013) Trabzon ilinde meydana gelen heyelanlar ve heyelanların bölgeye etkileri. *SDU International Technologic Science*, 5(3), 31–38.

Macleod, R. (2024). Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu'nun afet hukuku alanındaki çalışmalarının evrimi. *Afetler ve Uluslararası Hukuk Üzerine Araştırma El Kitabı'nda* (s. 298-319). Edward Elgar Yayıncılık.

Marangoz, M., & İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1-30.

Nişancı, H., & Yıldırım, K. (2023). Antik çağlardan X. yüzyıla kadar Anadolu’da depremler. *Avrasya Dergisi*, 14(1), 100-124.

Okay, N., & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Resilience*, 2(1), 1-12.

Okutan, N. (2007). *Kadına yönelik aile içi şiddet - Van'da, kadınların şiddet deneyimleri, şiddeti doğuran koşullar ve başetme biçimleri, şiddetin kadın sağlığına etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 242390)

Orhun, O., & Delibaş, K. (2021). Eleştirel erkeklik çalışmaları ve raewyn connell. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 14(1), 14-30.

Özbay, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak, *Doğu Batı Dergisi*, 63, 185-204

Özçakar, N. (2018). Farklı boyutlarıyla şiddet. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 9(2), 55-60.

Özdemir, A. F., & Engin, C. (2024). Depremin sosyal, ekonomik ve iç göçe etkileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 15-26. <https://doi.org/10.47147/ksuiibf.1469029tuik>.

Özdemir, S. (2019). *Kadın hakları Türkiye’de pozitif verimlilik ilkesi / Kadın hakları bağlamında Türkiye’de pozitif ayrımcılık ilkesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden Edinilmiştir. (Tez No. 589190)

Özgentürk, İ., Karğın, V., & Baltacı, H., (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 14 (4),5

Özkan, G. (2017). Kadına yönelik şiddet - aile içi şiddet ve konuya ilişkin uluslararası metinler üzerine bir inceleme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 533-564.

Özkan, S. (2018). Kadına yönelik şiddet ve sosyal medya aktivizmi üzerine bir araştırma:kadın cinayetlerini durduracağız platformu örneği. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (9), 57-69.

Öztürk, K. (2002). Heyelanlar ve Türkiye'ye etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 5

Öztürk, N. (2017). Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanunun getirdiği bazı yenilikler ve öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-32. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.298121>

Öztürk, Ö. (2011). *Türkiye'de kadına yönelik şiddet*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 291361)

Polat, O. (2007). *Klinik Adli Tıp*. (3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.

Sallan, G., Özen, S. B., & Kahya, Ö. (2017). Morçatı ve şefkat-der örneğinde kadına yönelik şiddetle mücadelede sivil toplumun rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 199-226.

Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız iktidar: ailede, piyasada, sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sarıcı, Y. (2013). *Kadına yönelik şiddet*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 361639).

Sayılan, F. (2012). *Toplumsal cinsiyet ve eğitim*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Sidanius, J. & Pratto, F. (1999). *Sosyal egemenlik: Sosyal hiyerarşi ve baskıya dair bir grup içi teori*. Cambridge Üniversitesi Yayınları.

Siddeek, M. S., & Sipahi, E. B. (2024). Gelişmekte olan ülkelerde afet yönetimine ilişkin sorunların Sri Lanka örneğinde incelenmesi. *Urban 21 Journal*, 2(2), 27-45.

Somunoğlu İkinci, S. (2014). Toplumun kanayan yarası: kadına yönelik aile içi şiddet kavramı ve yansımaları. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(2), 21-28. <https://doi.org/10.1501/Ashd 0000000101>

Storrier M.A (2017) Sanitation, Human Rights and Disaster Management. *Disaster Prevention and Management*, 26(5), 514-525

Şengün H., & Çelebi B. F. (2017). "Afet ve kalkınma ilişkisinde kadın. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (59) 359 - 374.

Şengün, H. (2007). *Doğal afetler ve çevre*, (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 218129)

Şenol, D., & Yıldız, S. (2013). *Kadına yönelik şiddet algısı-kadın ve erkek bakış açılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). 2023 kahramanmaraş ve hatay depremleri raporu. <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaraş-ve-hataydepremleri-raporu>. adresinden edinilmiştir.

T.C. Resmî Gazete. (2018). Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Resmî Gazete Tarihi: 15 Temmuz 2018. Resmî Gazete Sayısı: 30479.

TAMP, (2021), Türkiye afet müdahale planı (TAMP), T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf. adresinden edinilmiştir.

Tatlılıoğlu, K. & Küçükköse İ. (2015). Türkiye’de kadına yönelik şiddet: nedenleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7,(13), 194-209.

Taymaz, T. (1999). Deprem. *Cogito Dergisi*, 20, 72-87.

Tekdere, M., & Polat, T. (2022). Kadına şiddetle mücadelede kadın konukevi hizmeti ve belediyeler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 683-701. <https://doi.org/10.33206/mjss.923394>

Tekin, A. C. (2022). 1961 yılında Düzce’de yaşanan sel felaketi. *Journal of Universal History Studies*, 5(2), 203-216. <https://doi.org/10.38000/juhis.1204452>

Tercan, B. (2018). Türkiye’de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 63-74.

Toprak Karaman, Z. (2016). *Afet yönetimine giriş ve Türkiye’de örgütlenme. Bütünleşik afet yönetimi*. İzmir: İlkem Yayınevi.

Tosun, M. (2024). Afetler ve toplumsal cinsiyet sorunu: kadınların afetlerdeki rolü ve eşitsizlikler. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 581-614
<https://doi.org/10.21798/kadem.2024.164>

Tuna, P. (2022). Türk kamuoyunda büyük Kanto depremi (1923). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 22(45), 595-621.

Uçan, A., & Gürkan, D. (2016). Türkiye’de erkek şiddetiyle mücadele mekanizmaları izleme raporu. İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/364-turkiye-de-erkek-siddetiyle-mucadele-mekanizmalari-izleme-raporu/> adresinden edinilmiştir.

Uçar, M. A. (2003). *Aile içi şiddet ve aile koruma yasası*. (1. Baskı). Ankara:Yetkin Yayınları.

UN DAW. (2009). Short History Of The Commission On The Status Of Women. <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw60yrs/cswbriefhistory.pdf>. adresinden edinilmiştir.

UNODC. (2013). *Global study on homicide*. Vienna:United Nations Office On Drugs And Crime.

Usta, G. (2023.a). Afet yönetimi odağında orman yangınlarının değerlendirilmesi. *Afet Ve Risk Dergisi*, 6(1), 18-35.

Usta, G. (2023.b). Dünya’da meydana gelen afetlerin istatistiksel olarak analizi (1900-2022). *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(14), 172-186

Ünlü, M.& Özey, R. (2020). *Afetler ve afet yönetimi*. İstanbul: Aktif Yayınevi

Ünür, E. (2021). Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: doğal afetlerde cinsiyete dayalı zarar görülebilirlik farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351-381.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.

Walby, S. (1989). Patriarkayı teorileştirmek. *Sosyoloji Dergisi*, 23(2), 213-234.

WHO. (2002). Gender and Health in Disasters. https://www.who.int/gender/other_health/genderdisasters. adresinden edinilmiştir.

Yakıt Ak, E., & Aslan, E. (2024). Deprem ve kadın üreme sağlığı. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 10(1), 43-51.

Yakıt Ak, E., & Uyurdağ, N. (2024). Afetin toplumsal cinsiyet boyutu: Türkiye'nin Diyarbakır şehrinde depremi yaşayan kadınlarla ilgili bir örnek olay incelemesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 7(1), 142-160. <https://doi.org/10.33708/ktc.1390146>

Yalçın, Ö. (2017). Sosyal baskınlık yönelimi ahlaki standartları farklı ahlaki temeller boyunca perdeliyor: Ahlaki geri çekilmede bireysel farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 44-62.

Yaman, M., & Düger, Y. (2017). *Afet yönetiminde kavramsal çerçeve ve Türkiye'de afet yönetiminin genel tarihsel gelişimi*. *Afet yönetimi*, ed. Ö. Önder ve M. Yaman. Bursa: Ekin Yayınevi.

Yavuz C.I., (2011), Türkiye'de afet yönetiminde değişim, *Toplum ve Hekim Dergisi*, 26(5), 366 377.

Yengin, H. (1997). Bir iletişimsizlik biçimi:şiddet. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 147-218.

Yılmaz, S. (2018). Toplumsal cinsiyet rollerinin günlük hayattaki yansımaları: Çorum/Alaca örneği. *İmgelem Dergisi*, 2(2), 59-79.

Yiğitcan, G. (2019). *Kadına yönelik şiddet- Kırıkkale örneği* (Yüksek lisans tezi, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden Edinilmiştir. (Tez No. 419199)

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. (2015). *Kadınlara yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği*. Ankara: CEİD Yayınevi.

EKLER

Ek 1: Bayburt Üniversitesinin Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 22.11.2024-242258

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU
KARARI

Karar Tarihi
14.11.2024

Karar Sayısı
323

Oturum Sayısı
13

Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 14.11.2024 tarihli ve E-83542712-050.99-240271 sayılı yazısı gereği, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 212228021 numaralı öğrencisi Sema KAYA'nın yüksek lisans tezi olarak yürüttüğü "Afetler Dönemlerinde Kadına Yönelik Şiddet: Kahramanmaraş Depremi Örneği" başlıklı araştırma önerisi üniversitemiz etik kurulu tarafından incelenmiş olup, araştırma önerisinin etik ilkelere uygun olduğuna toplanmaya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof.Dr. Ali Savaş BÜLBÜL
Başkan
BELGENİN ASLI ELEKTRONİK İMZALIDIR

Mevcut Elektronik İmzalar

Belge Doğrulama Kodu : *B5AB3KV8CC*
Prof.Dr. ALİ SAVAŞ BÜLBÜL (Etik Kurulu - Başkan) 22.11.2024 15:28

Bilgi için: Nuri TURAN
Uzman: Avukat

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2: Alan Araştırma Soruları

1. Depremde neredeydiniz, birey ve aile olarak deprem anında neler yaşadınız ve hissettiniz, aile yakınlarınızdan kaybınız var mı?
2. Deprem sonrasında kadın olarak maddi ve manevi olarak karşılaştığınız güçlükler, yaşadığınız sorunlar nelerdir?
3. Depremden aile içi ilişkileriniz nasıl etkilendi? Yakınlarınızla iletişim bozuklukları (öfke artışı, şiddet gibi) yaşadınız mı?
4. Deprem sürecinde yetkililerden; yönetsel, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak ne gibi beklentileriniz vardı? Bu beklentiler karşılandı mı? Deprem süreci ilgililerce nasıl yönetildi?
5. Kadın olarak deprem sürecini nasıl yönettiniz, yönetebildiniz mi? Depremin etkilerini atlatabildiniz mi?

ÖZ GEÇMİŞ

■■■■■■■■■■ Sema KAYA, ■■■■■■■■■■ dünyaya gelmiştir. İlköğretim, ortaokul ve lise eğitimini Adana’da tamamladıktan sonra 2017 -2020 yılları arasında Bayburt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nde lisans eğitimine başlamıştır. 2020 yılında mezun olduktan sonra 2021 yılında Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Yüksek lisans eğitimi devam eden KAYA, orta derecede İngilizce bilmektedir. 2024 yılı Nisan ayı itibarıyla Garanti Bankası bünyesinde görev yapmaktadır.

